

Strategia Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015-2022

Główczyce, czerwiec 2015 r.

Wykonanie zlecił:

Urząd Gminy Główczyce
76-220 Główczyce, ul. Kościuszki 8
www.glowczyce.pl

Opracowanie wykonała:

Altra Consulting spółka z o. o.
Gdańsk ul. Konrada Leczowa 24/5
www.alraco.pl

Spis treści

Wprowadzenie	4
Metodyka pracy.....	5
Struktura dokumentu	6
Przebieg prac	6
Raport o stanie Gminy Głównyzyce - diagnoza społeczno-gospodarcza.....	8
Ogólna charakterystyka Gminy	8
Walory przyrodniczo-krajobrazowe	11
Dziedzictwo kulturowe	18
Demografia	24
Rynek pracy i bezrobocie.....	28
Przedsiębiorczość	29
Mieszkalnictwo.....	31
Pomoc społeczna i opieka zdrowotna	32
Bezpieczeństwo publiczne.....	35
Edukacja i oświata	36
Organizacje pozarządowe	37
Kultura i sport.....	38
Turystyka i rekreacja	41
Raport społeczny	51
Badanie ankietowe wśród mieszkańców Gminy Głównyzyce	51
Metryczka	51
Wnioski z badania ankietowego.....	53
Analiza SWOT Gminy Głównyzyce	65
Wizja Gminy Głównyzyce	69
Misja Gminy Głównyzyce.....	70
Obszary i cele strategiczne	71
Wskaźniki operacyjne i strategiczne	76
Zgodność celów strategicznych z krajowymi i wojewódzkimi dokumentami o charakterze strategicznym	79
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności	79
Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.....	79
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	80
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie	81

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	81
Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.....	82
Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	83
Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do roku 2020	83
System monitoringu i ewaluacji	84
Załącznik nr 1 - Karta obszaru społecznego.....	86
Załącznik nr 2 - Karta obszaru gospodarczego	87
Załącznik nr 3 - Karta obszaru przestrzeń.....	88
Spis tabel:	89
Spis wykresów:	90
Spis rysunków:.....	91

Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Główny 2015-2022 jest podstawowym dokumentem polityki rozwoju lokalnego. Potrzeba posiadania w/w dokumentu wynika z ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, gdzie określono, że... **politykę rozwoju w skali lokalnej prowadzi samorząd gminny na podstawie strategii rozwoju.**

Przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Główny na lata 2015 – 2022 wynikała z konieczności uaktualnienia dokumentu określającego kierunki rozwoju Gminy.

Poprzednia Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy stworzona zgodnie z zaleceniami Agendy 21 na lata 2000-2015 opracowana została w grudniu 1999 r. Istniała więc bieżąca konieczność określenie głównych kierunków rozwoju Gminy na podstawie lokalnych potencjałów i uwarunkowań, z uwzględnieniem Długofalowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 r. oraz Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do 2020 r.

Prace nad Strategią rozpoczęto z inicjatywy władz samorządowych (Uchwały Rady Gminy Główny nr ..... z dnia .....). Prace trwały 3 miesiące i składały się z części diagnostycznej i planistycznej.

W trakcie opracowywania dokumentu powołano zespół strategiczny składający się z lokalnych liderów, przeprowadzono badania ankietowe na reprezentatywnej grupie mieszkańców oraz sformułowano ostateczną treść dokumentu w trakcie aktywnych konsultacji społecznych.

Ostateczna dokument została przyjęta go Uchwałą Rady Gminy Główny (nr ..... z dnia .....).

Należy podkreślić, że mimo faktu, iż inicjatywa opracowania Strategii wypłynęła ze strony władz samorządowych to jest to **dokument skierowany do mieszkańców całej społeczności gminnej oraz wszystkich podmiotów publicznych i prywatnych działających na jej obszarze. Tym samym Strategia zakłada aktywne uczestnictwo wszystkich przedstawicieli lokalnej wspólnoty jako pełnoprawnych inicjatorów, decydentów i realizatorów założonych działań.**

Niniejsza Strategia jest elementem wyjściowym przygotowywania planistycznych dokumentów Gminy. Jest także dokumentem wyrażającym wspólną wizję rozwoju oraz wyznaczającym drogę do osiągnięcia celów strategicznych. Jej sens najlepiej oddają opinie zespołu strategicznego, zebrane podczas spotkań warsztatowych; cyt:

Realizacja celów Strategii umożliwi pełny i zrównoważony rozwój, ułatwi realizować oddolne inicjatywy, określi rodzaj najważniejszych kierunków działań oraz będzie „drogowskazem” dla lokalnych liderów...

Traktujmy ją jako najważniejszą wytyczną w naszej pracy która porządkuje kierunki działań, umożliwi harmonijny rozwój Gminy, a co za tym idzie zwiększa nasz dobrobyt i komfort życia...

Metodyka pracy

Podstawowym założeniem opracowania Strategii Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015- 2022 było wyznaczenie długofalowych kierunków i celów rozwoju samorządu lokalnego oraz wskazanie narzędzia ich realizacji. Strategia jest punktem wyjścia dla bieżących decyzji inwestycyjnych i prorozwojowych podejmowanych przez lokalne władze i inwestorów prywatnych.

Praca nad opracowaniem dokumentu metodą **PARTYCYPACYJNO-EKSPERCKĄ** była związana z powołaniem zespołu strategicznego w skład którego weszli przedstawiciele reprezentujący Gminę (pracownicy instytucji publicznych, radni, przedstawiciele organizacji pozarządowych, lokalni liderzy, przedsiębiorcy). Spotkania były prowadzone przez ekspertów Altra Consulting.

Specjaliści określili wcześniej metodologię prac nad dokumentem oraz kierunek prac warsztatowych. Główne tezy dokumentu zostały oparte na diagnozie społeczno-gospodarczej Gminy, badaniu ankietowym mieszkańców, analizie problemowej, analizie SWOT oraz określeniu kluczowych obszarów strategicznych Gminy.

W trakcie opracowywania dokumentu odbyły się **3 spotkania** zespołu strategicznego.

W ramach I warsztatu określono, z wykorzystaniem analizy SWOT, najważniejsze elementy rozwoju Gminy oraz wypracowano wnioski diagnostyczno-projektowe z uwzględnieniem bliższej i dalszej przyszłości. Odpowiedziano na pytania:

Jak wygląda Gmina Główczyce dzisiaj (w roku 2015)?

Jakie dostrzegamy atuty i braki tego obszaru?

Jak wyglądać będzie Gmina w roku 2022?

Co należy zrobić aby wizja stała się rzeczywistością?

W ramach II warsztatu sformułowano wizję rozwoju Gminy do 2022 roku, określono strategiczne i operacyjne cele rozwojowe.

W trakcie III warsztatu opracowano kierunki działań oraz wskaźniki kontekstowe konieczne do monitoringu i ewaluacji wdrażanej koncepcji rozwoju.

Opracowano raport społeczny określający poziom zadowolenia i jakości życia mieszkańców Gminy.

Odbyły się aktywne konsultacje społeczne w trakcie których mieszkańcom Gminy prezentowany był dokument oraz kierunki rozwoju Gminy na lata 2015 - 2022 mające bezpośredni wpływ na życie codzienne i pracę obywateli.

Struktura dokumentu

RAPORT O STANIE GMINY	Diagnoza w zakresie infrastruktury, sfery przyrodniczej oraz społeczno-gospodarczej – analiza wykorzystuje dane pierwotne (ewidencja ludności, dane służb lokalnych) i wtórne (dane GUS, Powiatowego Urzędu Pracy itp.).
RAPORT SPOŁECZNY	Analiza zawierająca dane dotyczące poziomu jakości życia mieszkańców, wnioski z ankiet oraz pełną analizę danych z badania.
ANALIZA SWOT	Rozdział określający silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwojowe Gminy.
ANALIZA CELÓW ROZWOJU	Część prognostyczna zawierające cele strategiczne i operacyjne określające kierunki rozwojowe na lata 2015-2022
WDRAŻANIE, MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	Określa zasady monitoringu i ewaluacji dokumentu strategicznego
RAPORT Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	Rozdział opisuje z mieszkańcami Gminy, organizacjami pozarządowymi, radnymi, sołtysami, pracownikami urzędu, przedsiębiorcami.

Horyzont czasowy Strategii Rozwoju Gminy Główczyce sięga do roku 2022. Dokument ten jest opracowaniem długookresowym, a jego okres wdrażania jest zgodny ze stosowanymi praktykami planistycznymi oraz umożliwi stosowanie Strategii w horyzoncie spójnym z perspektywą finansową Unii Europejskiej (2014-2020).

W związku iż w latach 2021 i 2022 będzie istniała możliwość aplikowania po środki z perspektywy 2014-2020 zadbano aby dokument zawierał wskazówki rozwojowe również na lata 2021 i 2022.

Przebieg prac

Strategia powstała w oparciu o partycypacyjny model planowania strategicznego z uwzględnieniem perspektywy zrównoważonego rozwoju. Wszystkie analizy i decyzje podejmowane w trakcie wypracowywania strategicznych rozwiązań uwzględniały trzy obszary: społeczny, gospodarczy i przestrzenny.

W prace nad dokumentem zaangażowano szeroką reprezentację środowiska lokalnego (przedstawiciele najważniejszych instytucji, organizacji pozarządowych, liderów społecznych).

Wykorzystano diagnozę społeczno-gospodarczą Gminy (RAPORT O STANIE GMINY) oraz badanie ankietowe dotyczące poziomu zadowolenia i jakości życia (RAPORT SPOŁECZNY) oparte na analizie danych zastanych oraz potrzeb mieszkańców.

Cele i kierunki rozwoju Gminy na lata 2015-2022 zostały przyjęte w trakcie rzeczywistych i efektywnych konsultacji społecznych.

Zadbano o korelacje dokumentu ze strategią powiatu, województwa, kraju co umożliwi swobodne aplikowanie po środki zewnętrzne i wpisanie się w krajowe programy rozwoju.

Przebieg planowania strategicznego jest procesem indywidualnym, charakterystycznym dla danego podmiotu i uwzględniającym jego specyfikę. Istnieje jednak wiele uniwersalnych metod, które mogą być stosowane na wielu poziomach, np. motywowanie uczestników procesu, analiza SWOT czy też warsztaty strategiczne. Metody te pozwalają na usystematyzowanie wiedzy oraz uporządkowanie kolejnych działań, które w efekcie pozwalają na zbudowanie planu rozwoju. Dotychczasowe doświadczenie władz samorządowych potwierdza fakt, iż warunkiem opracowania skutecznej strategii jest zaangażowanie przedstawicieli różnych środowisk, którzy wspólnie przystąpili do opracowywania niniejszego strategicznego planu rozwoju. Charakterystyka procesu tworzenia Strategii Rozwoju Gminy Główczyce została przedstawiona na poniższym schemacie.

Źródło: opracowanie własne

Raport o stanie Gminy Główny - diagnoza społeczno-gospodarcza

Raport o stanie Gminy stanowi swoisty portret obecnej sytuacji i jest analizą istniejących uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Podstawą jego opracowania były:

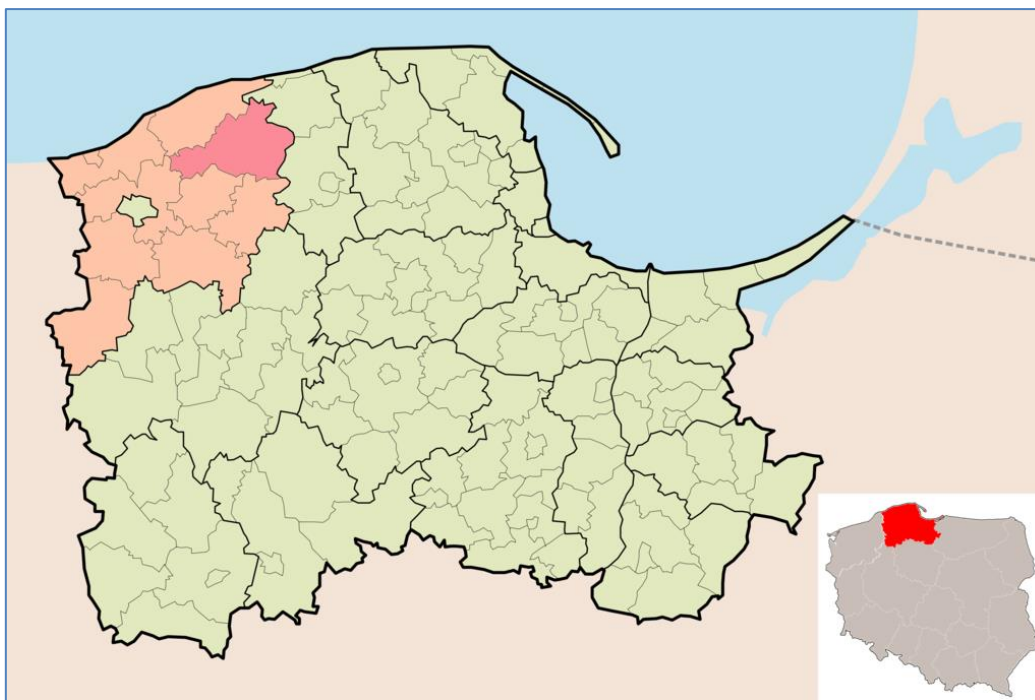
- dane statystyczne, publikowane przez Główny Urząd Statystyczny,
- dane z ewidencji własnych prowadzonych przez Urząd Gminy,
- dokumenty o charakterze strategicznym wyznaczające kierunki rozwoju w poszczególnych obszarach, w tym plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków rozwoju, uchwały budżetowe, wieloletnia prognoza finansowa i inne.

Ogólna charakterystyka Gminy

Położenie i podział administracyjny Gminy

Gmina Główny jest gminą wiejską położoną w północno-zachodniej części województwa pomorskiego, w północno – wschodniej części powiatu słupskiego, na Pobrzeżu Słowińskim. Gmina zajmuje obszar 322 km², co stanowi 13,98% powierzchni powiatu słupskiego i 1,76% województwa pomorskiego. **Jest największą gminą w powiecie i szóstą pod względem wielkości w województwie pomorskim.** Gmina Główny graniczy z sześcioma gminami (z czego dwoma z powiatu lęborskiego): od północy z gminą Smołdzino, od zachodu gminą Słupsk, od południa z gminami Damnica i Potęgowo oraz od wschodu z lęborskimi gminami Nowa Wieś Lęborska i Wicko.

Rysunek 1 – Położenie Gminy Główny na tle Województwa Pomorskiego oraz Powiatu Słupskiego

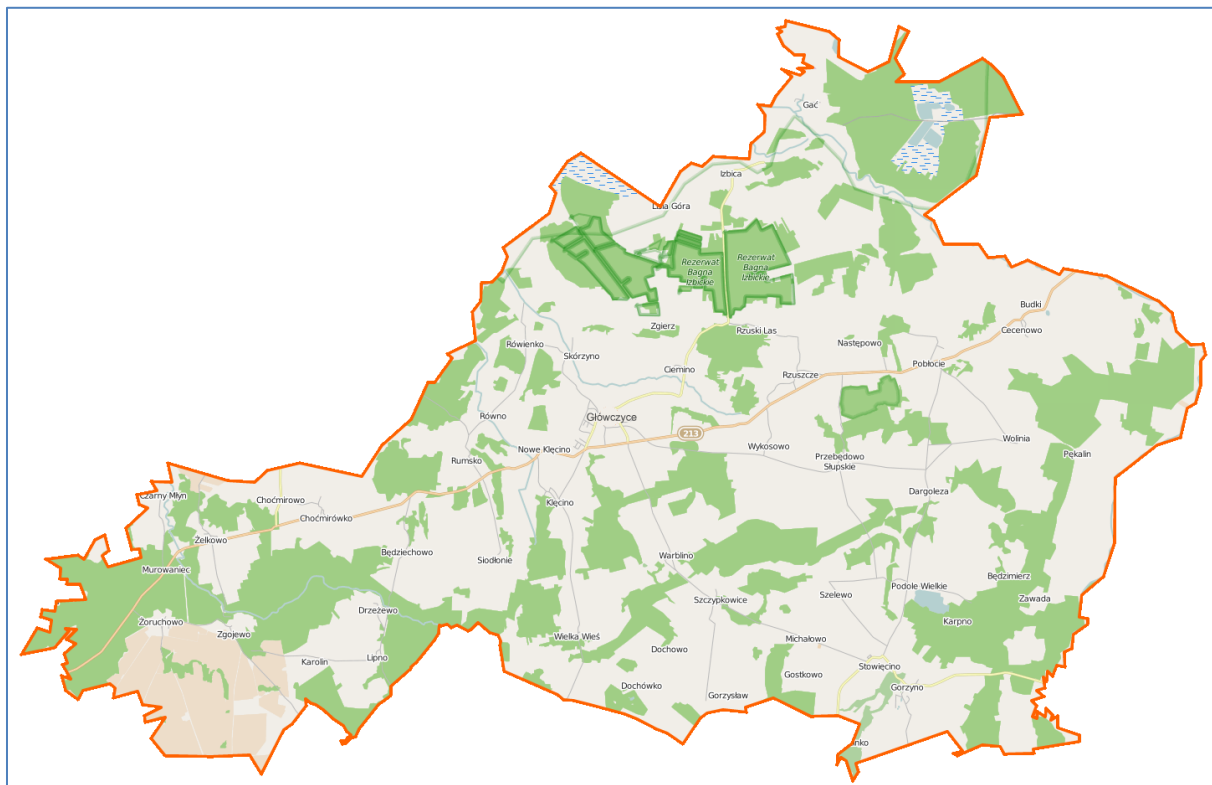
Źródło: commons.wikimedia.org

W skład gminy wchodzi 26 sołectw oraz 1 osiedle: Będziechowo, Cecenowo, Ciemino, Choćmirówko, Dargoleza, Drzezewo, Główczyce, Gorzysław, Gorzyno, Izbica, Klęcino, Pobłocie, Podole Wielkie, Rumsko, Rzuszcze, Siodłonie, Skórzyno, Stowięcino, Szelewo, Szczypkowice, Warblino, Wolinia, Wykosowo, Wielka Wieś, Żoruchowo, Żelkowo, Główczyce – Osiedle.

Zadaniami sołectw i osiedla są:

1. Zapewnienie udziału mieszkańców w rozpatrywaniu spraw związanych z miejscem zamieszkania.
2. Współdziałania z Radą Gminy i jej komisjami oraz Wójtem w rozpatrywaniu spraw związanych z funkcjonowaniem sołectw i osiedla.
3. Organizowanie samopomocy mieszkańców na rzecz sołectwa i osiedla.
4. Podejmowanie działań na rzecz ładu, porządku i estetyki w sołectwie i osiedlu.
5. Podejmowanie inicjatyw i przedsięwzięć społecznych mających na celu poprawę warunków życia społeczności sołectkiej i osiedlowej.
6. Wyrażenie opinii w sprawach wskazanych ustawami oraz w sprawach, w których o opinię zwrócą się organy gminy i inne jednostki organizacyjne.
7. Organizowanie kontaktów z radnymi wybranymi w okręgu wyborczym obejmującym obszar sołectwa i osiedla.
8. Współdziałanie z organizacjami społecznymi w celu wspólnej realizacji zadań.

Rysunek 2 – Mapa Gminy Główczyce

Źródło: commons.wikimedia.org

Tabela 1 – Granice sołectw i sołtysi w Gminie Główczyce

Lp.	Sołectwo	Miejscowości wchodzące w skład sołectwa	Sołtysi
1.	Główczyce	Główczyce, Klęcinko, Świącino	Grażyna Ziomek
2.	Będziechowo	Będziechowo	Mirosław Motyl
3.	Cecenowo	Cecenowo	Jacek Wiciński
4.	Choćmirówko	Choćmirówko, Choćmirowo	Joanna Szymańska
5.	Ciemino	Ciemino, Zgierz	Anna Arcisz
6.	Dargoleza	Dargoleza, Przebędowo	Anna Kaczykowska
7.	Drzeżewo	Drzeżewo, Lipno	Magdalena Fogt
8.	Gorzysław	Gorzysław	Krzysztof Jankiewicz
9.	Górzyno	Górzyno	Ewelina Litwin
10.	Izbica	Izbica, Gać	Andrzej Kochanowski
11.	Klęcino	Klęcino	Andrzej Purzycki
12.	Pobłocie	Pobłocie, Następowo	Zbigniew Kitowski
13.	Podole Wielkie	Podole Wielkie, Będzimierz, Kokoszki, Olszewko, Zawada	Bogusław Makarski
14.	Rumsko	Rumsko, Równo	Kazimierz Hliwski
15.	Rzuszczę	Rzuszczę, Rzuski Las	Justyna Grzeszkowiak
16.	Siodłonie	Siodłonie	Weronika Nowakowska
17.	Skórzyno	Skórzyno, Rówienko	Zbigniew Bobko
18.	Stowięcino	Stowięcino, Gostkowo, Michałowo	Ewa Piepka
19.	Szczyrkowice	Szczyrkowice, Dachówko	Edmund Sass
20.	Szelewo	Szelewo	Piotr Kowalczyk
21.	Warblino	Warblino	Krzysztof Środa
22.	Wielka Wieś	Wielka Wieś, Dachowo	Radosław Kot
23.	Wolinia	Wolinia, Pękalin	Teresa Pieczulewicz
24.	Wykosowo	Wykosowo	Izabela Reńkas
25.	Żelkowo	Żelkowo, Czarny Młyn, Murowaniec, Zgojewo, Zgojewko	Wioletta Kleparska
26.	Żoruchowo	Żoruchowo	Mirella Fijałkowska
27.	Osiedle Główczyce	ul.22 Lipca	Zbigniew Cichocki

Źródło: Biuletyn Informacji Publicznej Gminy Główczyce

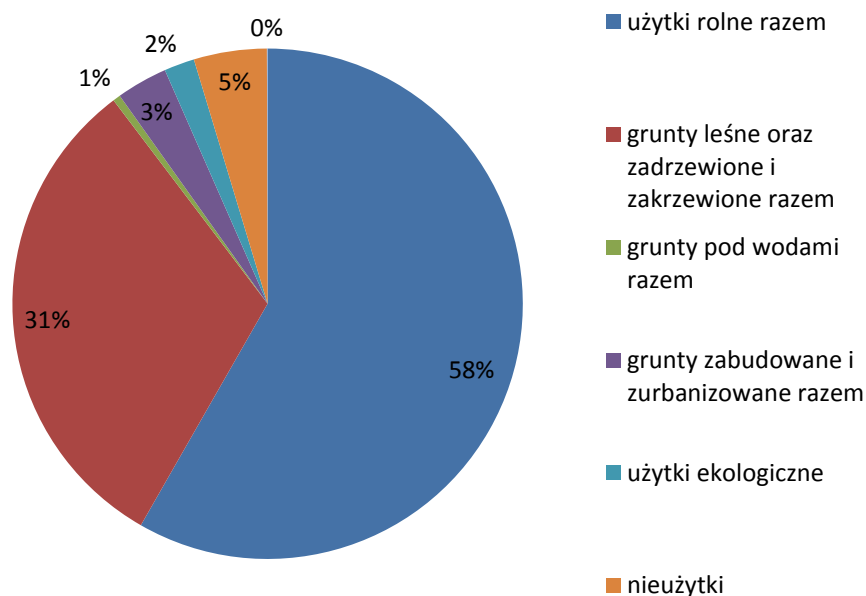
Siedzibą Gminy jest miejscowość Główczyce, centrum administracyjno - usługowe, położone przy drodze wojewódzkiej nr 213. Odległość do Słupska to 32 km, a do Lęborka 30km.

Gmina Główczyce zajmuje powierzchnię 32 197 ha (322 km²). Dominującą formą użytkowania gruntów przede wszystkim użytki **rolne (58%) oraz lasy (31%)**. Duży wpływ na zagospodarowanie przestrzeni ma fakt, iż na terenie Gminy znajduje się **fragment Słowińskiego Parku Narodowego wraz z otuliną oraz liczne rezerваты i obszary chronione**.

Tabela 2 - Powierzchnia geodezyjna Gminy Główny według kierunków wykorzystania [w hektarach]

Ogółem	32 197
użytki rolne razem	18 762
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	10 113
grunty pod wodami razem	154
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	1 045
użytki ekologiczne	621
nieużytki	1 488
tereny różne	14

Źródło: dane z Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 1 – Formy użytkowania gruntów Gminy Główny w ujęciu procentowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Walory przyrodniczo-krajobrazowe

Położenie

Północna część Gminy Główny położona jest w strefie wybrzeża Bałtyku zaś pozostały teren obejmuje pas o szerokości 20-30 kilometrów północnej strefy równinnej województwa pomorskiego.

Rysunek 3 – Rzeka Łęba z lotu ptaka

Źródło: Gminny Ośrodek Kultury w Główczytach

Gmina Główczyce znajduje się w północno-wschodniej części powiatu słupskiego, na trasie Słupsk - Łęba. Sąsiaduje z gminami: Wicko i Nowa Wieś Lęborska (od wschodu), Potęgowo i Damnica (od południa), Słupsk (od zachodu) oraz Smołdzino (od północy). Granicę północną wyznacza brzeg jeziora Łębsko, wschodnią - koryto rzeki Łęby natomiast północno-zachodnią - rzeka Pustynka, wpadająca do jeziora Łębsko. Granica od strony południowej przebiega głównie przez tereny rolne, pola uprawne i łąki, a północne fragmenty gminy znajdują się w części Słowińskiego Parku Narodowego, którego otulina włączona do światowego rezerwatu biosfery UNESCO, stanowi najważniejszy i najciekawszy atut Gminy Główczyce. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Krajobraz

„Krajobraz słupskich wsi pełen uroku. Wyżyny i niziny, pola i lasy (bukowe, mieszane, sosnowe) przeplatają się kolorowo, pomiędzy nimi otwierają się szerokie widoki na bagniska chabrowskie, rzekę Łębę, na wydmy wędrownie do Główczyca”. Te słowa napisane na początku lat 30 przez geologa Kurta von Bülowa bardzo trafnie oddają piękno krajobrazu Główczyca i okolic.

Na szczególne uznanie zasługują widoki wydm znajdujących się na terenie Słowińskiego Parku Narodowego. Najbardziej wyeksponowane są na obszarach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora Łębsko, w okolicy i na terenach wsi Izbica i Gać. Wznoszące się nawet do 20 metrów piaszczyste wierzchołki pięknie odbijają się w słońcu, dając wrażenie, obecności w zasięgu ręki prawdziwej afrykańskiej pustyni.

W krajobrazie Gminy dominują skoncentrowane zabudowania historyczne z dużymi kompleksami terenów rolniczych bez zabudowy. W wielu miejscowościach znajdują się obiekty wpisane do rejestru oraz ewidencji zabytków WKZ. Wiosną i latem, pola i łąki przyozdabiają się kwitnącymi kaczeńcami, habrami, makami, po całej okolicy roznosi się zapach dojrzewającego zboża i rzepaku. Liczne aleje kasztanowe, bukowe, świerkowe zachęcają do rodzinnych spacerów, a bukowe lasy przyciągają grzybiarzy z pobliskich okolic. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Środowisko przyrodnicze

Obszar Gminy Główczyce położony jest w obrębie dwóch regionów: Niziny Gardnieńsko – łebskiej i Wysoczyzny Damnickiej, wchodzących w skład Wybrzeża Słowińskiego. Zasadnicze formy ukształtowania terenu to płyty moreny czołowej oraz moreny dennej, doliny rzeczne, rynny polodowcowe, a także wyraźnie zaznaczone pradoliny, do których należą: Pradolina Łeby przebiegająca wzdłuż zachodnich i północnych krańców gminy oraz wcześniej ukształtowana Pradolina Nadmorska.

Wysoczyzna Damnicka w granicach Gminy Główczyce to przede wszystkim zwarte płyty równinnej moreny dennej z licznymi małymi zagłębieniami o płytkim zaleganiu wody gruntowej, co ukształtowało liczne występujące torfy oraz niewielkie zbiorniki wodne – tzw. oczka. Na północnym skraju wysoczyzny znajduje się ciąg pagórków moreny czołowej, które wyznaczają zasięg fazy gardnieńskiej ostatniego zlodowacenia.

Pradolina Łeby to rozległa forma dolinna, przez którą przepływa rzeka Łeba, a szerokość jej dna wynosi 2-3 km. Są to tereny użytkowane głównie rolniczo, z rozległymi kompleksami łąkowo-pastwiskowymi oraz silnie wkraczającą roślinnością krzewiastą. Doliny, a zwłaszcza przepływające nimi rzeki, umożliwiają przemieszczanie się wielu gatunków roślin oraz zwierząt i pełnią funkcje korytarzy ekologicznych.

Rysunek 4 – Jezioro Łebsko

Źródło: Gminny Ośrodek Kultury w Główczykach

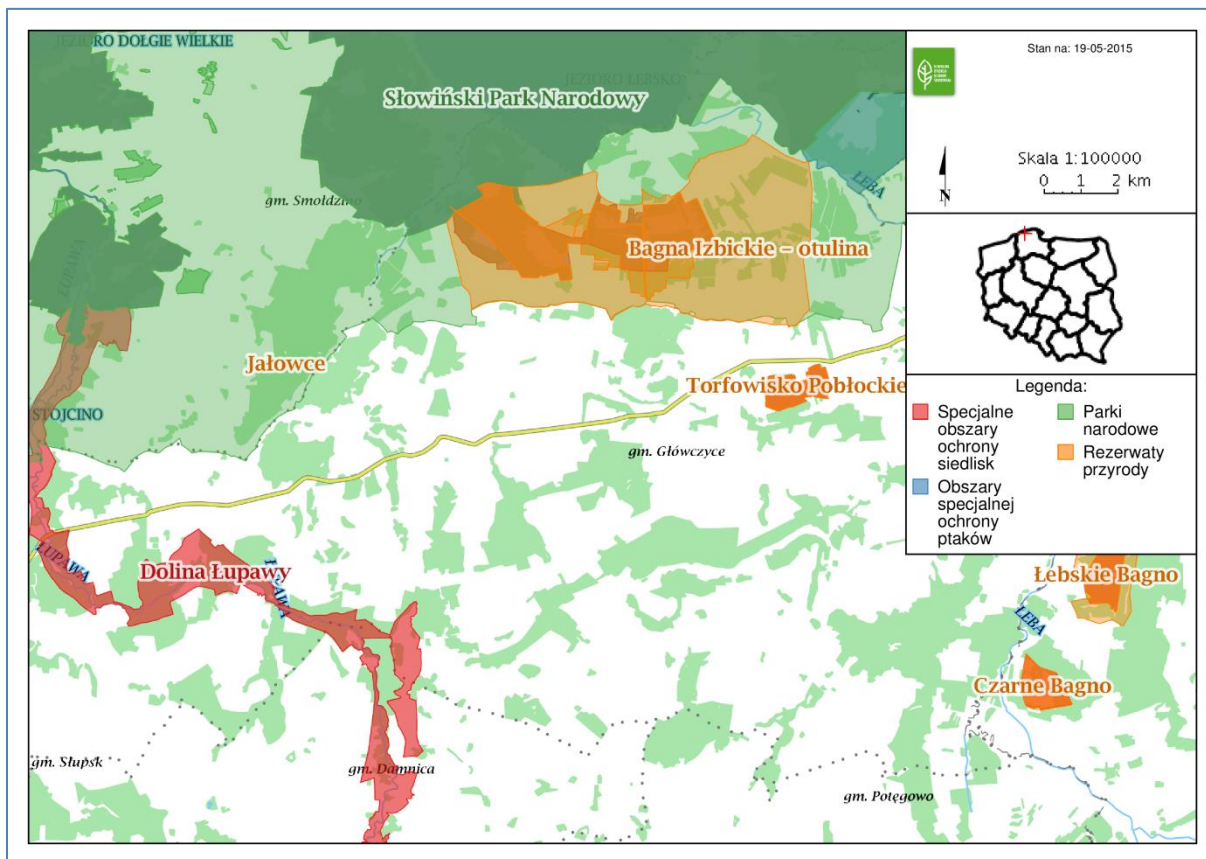
Północną granicą gminy jest brzeg jeziora Łebsko, które jest trzecim pod względem powierzchni jeziorem w kraju (71,4 km²) natomiast jego maksymalna głębokość nie przekracza 6,3 m, a przy bagnach około 1 m. Dostępu do wody prawie na całej długości linii brzegowej bronią szuwały trzcinowe i turzycowe, które gęsto porastają muliste obrzeża.

Na terenach Gminy Główczyce ustanowiono stanowiska ptaków chronionych, w stosunku do których w promieniu 200 m od gniazda wyznaczono strefę ochrony ścisłej. Dotyczy to stanowiska puchacza oraz 4 stanowisk orlika krzykliwego. Koło Cecenowa istnieje zaplecze żerowiskowe dla najliczniejszej na Pomorzu kolonii lęgowej bociana białego. Jest to również miejsce łowów kilku gatunków ptaków gniazdujących w okolicy, w tym ptaków drapieżnych: kani rdzawej, kani czarnej, błotnika łąkowego i orlika krzykliwego.

Lasy w Gminie Główczyce to głównie żyzne siedliska sosny i świerku. Dominują wilgotne i bagienne bory mieszane, charakteryzujące się podmokłym podłożem, występowaniem trzęsawisk i bagien, co czyni te obszary niedostępnymi.

W północno-wschodniej części Gminy znajdują się złoża torfu wysokiego Krakulice-Gace. Zasoby tego złoża zostały udokumentowane i zatwierdzone do eksploatacji decyzją wydaną przez Wojewodę Słupskiego. Obszar i teren górniczy „Gace Krakulice – Kompleks A” o łącznej powierzchni 2 628 500 m² zostały wpisane do Rejestru Obszarów Górniczych prowadzonego przez Ministerstwo Ochrony Środowiska. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Rysunek 5 – Obszary chronione na terenie Gminy Główczyce

Źródło: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska; portal www.geoserwis.gdos.gov.pl

Parki Narodowe

Północne fragmenty Gminy Główczyce znajdują się w granicach Słowińskiego Parku Narodowego, utworzonego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 września 1966 r. w celu ochrony dobrze zachowanych form brzegu morskiego o charakterze wydmowym oraz ochrony cennych elementów i zespołów świata roślinnego oraz zwierzęcego. Słowiński Park Narodowy został uznany w Koncepcji Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - Polska za obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym.

Największą powierzchnię parku, objętą ochroną ścisłą, stanowi tzw. mierzeja (3 531 ha), z najbardziej rozległymi w Europie polami ruchomych wydm. Wędrownica rozpoczyna się przy wietrze wiejącym z prędkością 5 m/s, powodując przesuwanie piasku od kilku do kilkudziesięciu metrów rocznie w kierunku z zachodu na wschód. Przemieszczająca się wydma niszczy wszystko, co napotka na swojej drodze – pochłania lasy i bagna, wypełnia jeziora. Miejscami odsłaniają się cementarzyska drzew, korzeni i zabudowań będące pozostałościami po zasypanych piaskiem terenach.

Ogromnym walorem przyrodniczym Słowińskiego Parku Narodowego jest charakterystyczny, strefowy układ roślinności, obejmujący zespoły pionierskich roślin od strony brzegowej, przechodzące dalej w kępy i skupiska traw i krzewów aż po sosnowe bory bażynowe w głębi lądu. Można tu spotkać takie rzadkie gatunki roślin jak: rukwiel nadmorska, honkenia piaszkowa, piaskownica zwyczajna, wydmuchrzyca piaszkowa, mikołajek nadmorski, storczyk, bażyna czarna, turzyca błotna, przygiełka brunatna, rosiczka. Ściśle chronione są paprocie – w tym długosz królewski, widłaki, mszaki i porosty a także dość licznie występujące na dnie morza glony.

Na terenie parku żyje około 250 gatunków ptaków. Bogactwo bagien, mokradeł i niezaludnionych terenów to idealne warunki do gniazdowania i wypoczynku w czasie przelotów. Dobry obserwator bez trudu dostrzeże orła bielika, orlika krzykliwego, orła przedniego, kormorana czarnego, bociana czarnego, puchacza czy zimorodka. Ponadto w Słowińskim Parku Narodowym zamieszkuje około 490 gatunków owadów, głównie są to chrząszcze, ważki, motyle, trzmiele i mrówki. Wśród licznych ssaków na uwagę zasługują: rzęsorek mniejszy, mroczek posrebrzany, morświn oraz foka szara.

W krajobrazie parku dominują dwa największe jeziora: Łebsko – do którego uchodzi rzeka Łeba i Gardno – z rzeką Łupawą. Ogólna powierzchnia wód śródlądowych wynosi prawie 32% i jest miejscem życia wielu gatunków ryb oraz roślin. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Rezerваты przyrody

Bagna Izbickie

Rezerwat zlokalizowany w Gminie Główczyce, zajmuje powierzchnię 281,18 ha. Ochronie rezerwatu podlegają głównie brzeziny bagiennie i zbiorowiska wrzosowisk atlantyckich. Występuje tu sześć dominujących zespołów roślinnych, charakteryzujących środowisko wilgotne. Do najcenniejszych należą wrzosiec bagienny, woskownica europejska, rosiczka okrągłolistna, przygiełka biała, turzyca bagienna, modrzewnica, bażyna czarna, bagno zwyczajne.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Rysunek 6 – Bagna Izbickie

Źródło: Gminny Ośrodek Kultury w Główczytach

Torfowisko Pobłockie

Rezerwat zlokalizowany w gminie Główczyce, zajmuje powierzchnię 112,31 ha. Rezerwat jest cennym obszarem retencji wodnej, wśród najbardziej interesujących roślin występują tu m. in.: woskownica europejska, wrzosiec bagienny, modrzewnica, rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Użytki ekologiczne

- Leśnictwo Wolinia - wielkość: 59,01 ha,
- Leśnictwo Izbica-wielkość: 118,58 ha,
- Leśnictwo Główczyce-wielkość: 18,48 ha,
- Leśnictwo Gorzyno- wielkość: 28,53 ha,
- Leśnictwo Gorzyno - wielkość: 7,26 ha,
- Leśnictwo Szczypkowice - wielkość: 8,09 ha,
- Leśnictwo Wielka Wieś - wielkość: 11,98 ha,
- Leśnictwo Wierzchocino - wielkość: 118,37 ha,
- Leśnictwo Lipno - wielkość: 18,86 ha,
- Leśnictwo Żoruchowo - wielkość: 15,98 ha,
- Leśnictwo Bięcino - wielkość: 0,26 ha,
- Leśnictwo Ciemin - wielkość: 216,67 ha,

Obszary Natura 2000

Ostoja Słowińska (PLH220023)

Obszar zajmuje dobrze zachowane, wykształcone, typowe na dużych powierzchniach siedliska charakterystyczne dla terenów nadmorskich. Spośród nich 9 rodzajów to siedliska europejskie. Stanowiska 12 gatunków rzadkich i zagrożonych mających znaczenie europejskie, w tym rośliny naczyniowe, bęzkęgowce: pijawki, pajęczaki. Obszar stanowi ważną ostoję ptasią o randze europejskiej, m.in.: bocian czarny i biały, bąk, bielaczek, bielik, błotniak stawowy i łąkowy, orliki, derkacz, żuraw, rybitwy, puchacz, dzierzba gąsiorek. To także siedlisko ptaków migrujących: świstuna, gęsi, nurogęsi, mewy srebrzystej.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Dolina Łupawy (PLH 220036)

Obszar obejmuje doliny rzek Łupawy i Bukowiny od wypływu z jez. Jasień. Obszar zawiera 18 typów siedlisk. Są to ważne, bogate siedliska fauny. Dodatkową wartość stanowią górski i podgórski charakter rzeki, jedno z największych skupisk źródeł na Pomorzu oraz liczne rzadkie i zagrożone gatunki roślin z Polskiej Czerwonej Księgi.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Bagna Izbickie (PLH 220001)

Bagna Izbickie to obszar o powierzchni ponad 780 ha. Teren ten posiada wysoką wartość przyrodniczą ze względu na występowanie pięciu szczególnych rodzajów siedlisk (obejmujących 50% obszaru ostoi) wymienionych w dyrektywie siedliskowej. Znajduje się tu rozległy kompleks wrzosowisk atlantyckich z wrzoścem bagiennym, dobrze wykształcone zbiorowiska przejściowo-torfowiskowe w licznych dołach potorfowych, a część ostoi porastają zarośla woskownicy europejskiej, która jest rzadko spotykanym w Polsce krzewem torfowiskowym o charakterze atlantyckim. Bagna Izbickie są również cennym siedliskiem ptaków, chronionych w Europie, takich jak: jarzębatka, gąsiorek, żuraw, ortolan, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, kania ruda, kania czarna, bocian biały, derkacz, zimorodek.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Torfowisko Pobłockie (PLH 220042)

Obszar należy do kompleksu torfowisk bałtyckich położonych w lasach mieszanych na wysokości 23 - 27 m n.p.m. Obejmuje dobrze zachowane, kopułowe torfowisko wysokie z typowym, koncentrycznym układem siedlisk: od części zalesionych obrzeży (bory bagienne) po bezleśną wierzchowinę (mszary i mszarniki wrzoścowe). W części wschodniej występują już niemal całkowicie zarośnięte jeziora dystroficzne. Występują tu rzadkie gatunki roślin torfowisk (wełnianeczka darniowa, wrzosiec bagienny, woskownica europejska) i 7 typów siedlisk.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Obszary specjalnej ochrony

Pobrzeże Słowińskie (PLB 220003)

Obszar uznany został za ostoje ptaków o randze europejskiej, a także wpisano go na listę obszarów Konwencji Ramsarskiej. Stwierdzono występowanie 28 gatunków ptaków chronionych i 11 znaczących gatunków regularnie migrujących. Ponadto 11 gatunków żyjących tu ptaków wpisano do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Do lęgów na wymienionym terenie przystępuje tutaj przynajmniej 1% krajowej populacji: bielika, orła przedniego, rybołowa, puchacza, biegusa zmiennego, i sieweczki obrożnej. Odnotowano także wysokie zagęszczenie kormorana czarnego i błotniaka łąkowego. W czasie przelotów występuje ponad 4% populacji szlaku wędrówkowego gęsi zbożowej, 3% żurawia, 2% bielaczka i ponad 1% nurogęsi. Pobrzeże Słowińskie ma również znaczenie jako ostoja morświna oraz wielu rzadkich gatunków bezkręgowców, z pijawkami i pajęczakami na czele. Stwierdzono tu również 22 gatunki roślin chronionych.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Słupskiego na lata 2014 – 2017 z perspektywą do 2021 roku)

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody w Gminie Główczyce to głązy i drzewa, łącznie 75 obiektów, z czego 16 uznanych zostało przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, a pozostałe 59 - przez Radę Gminy Główczyce. Drzewa, objęte ochroną pomnikową ze względu na wymiary, walory estetyczne oraz miejsce występowania są najbardziej okazałymi pozostałościami dawnych lasów i parków podworskich Gminy Główczyce.

Pomniki przyrody uznane przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody to głównie dęby szypułkowe w Żoruchowie oraz jesion, grupa siedmiu drzew buka pospolitego na drodze do Wolinii a także głąz narzutowy w Główczykach. Pozostałe – zatwierdzone przez Radę Gminy to: dąb szypułkowy (Gorzyno, Pobłocie, Rumsko, Wolinia, Ciemino, Będzichowo), buk zwyczajny (Wolinia, Cecenowo, Wykosowo, Lipno), jesion (Ciemino), lipa drobnolistna (Szczypkowice, Cecenowo, Żoruchowo, Główczyce, droga Drzezewo-Lipno, Klęcino, Ciemino), dąb czerwony (Pobłocie, Główczyce, Wykosowo), tulipanowiec japoński, dagleżja, świerk pospolity, żywotnik zachodni (Cecenowo), klon zwyczajny (Cecenowo, Izbica), cis pospolity (Będzichowo, Wolinia, Ciemino), platan klonolistny (Wykosowo, Wolinia), wiąz szypułkowy (Wykosowo), kasztan jadalny (Izbica), cypryśnik błotny (Żelkowo). [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Dziedzictwo kulturowe

Gmina Główczyce jest niezwykle bogata w atrakcyjne również widokowo obiekty dziedzictwa kulturowego: historyczne założenia pałacowe bądź dworskie z parkami, a także zabudowaniami folwarcznymi, gospodarczymi, oraz zagrodami chłopskimi.

W gminie zachowało się kilkanaście dworców szlacheckich z XIX wieku. Zobaczyć je można w Wolini, Cecenowie, Szczypkowicach, Żoruchowie, Wykosowie, Podolu Wielkim, Gorzynie, Wielkiej Wsi, Główczykach, Pobłociu oraz Żelkowie. Niestety czas nie obszedł się z nimi łaskawie. Zdecydowaną większość z nich wymaga rewitalizacji i remontów. Wyjątkiem są pałace w Wolini, Żoruchowie, Wykosowie, Podolu Wielkim, czy Pobłociu. Zaniedbane są także parki.

Układ pierwotny jest już w większości z nich nieczytelny. Zachowały się natomiast rzadkie okazy drzew takie jak cisy, czy pomnikowe buki. Wszystkie pałace znajdują się w rękach prywatnych. Obejrzeć można więc je tylko z zewnątrz. W lasach gminy Główczyce natknąć się można na ślady poniemieckich cmentarzy z końca XIX wieku. Najlepiej zachowane są w Cecenowie, Główczych, Izbicy, Pobłociu, Szczypkowicach, Podolu Wielkim, Wielkiej Wsi, Wolini, Żoruchowie oraz Żelkowie.

Dwory, pałace i parki

Rysunek 7 – Pałac w Cecenowie

źródło: Urząd Gminy Główczyce

Tabela 3 – Wykaz dworów, pałaców i parków na terenie Gminy Główczyce

Miejscowość	Opis
Cecenowo	Zespół dworsko-parkowy; dwór murowany, w rejestrze starsza część, tj. budynek z 1812 – 14, park pałacowy z pomnikowym drzewostanem z końca XVII w.
Choćmirowo	Murowany dwór z XIX wieku. Park dworski krajobrazowy z pierwszej połowy XIX wieku.
Choćmirówko	Murowany dwór z połowy XIX wieku. Park dworski krajobrazowy z pierwszej połowy XIX wieku.
Ciemino	Dwór z połowy XIX wieku. Park dworski, drzewostan pomnikowy – stare aleje lipowe z połowy XIX wieku.
Drzeżewo	Dwór z drugiej połowy XIX wieku.
Główczyce	Zespół pałacowo-parkowy; pałac, murowany z XIX w.; park z pomnikowym drzewostanem druga poł. XIX w.

Gorzyno	Zespół pałacowo-parkowy; pałac murowany z pierwszej połowy XIX w., rozbudowany w drugiej poł. XIX w. Park pochodzi z pierwszej poł. XIX w.
Pobłocie	Pałac murowany z początku XX wieku. Obecnie znajduje się w nim szkoła.
Podole Wielkie	Zespół dworsko-parkowy; pałac murowany i park z pierwszej połowy XIX wieku.
Rzuszcze	Pałac z 1845 roku.
Skórzyno	Założenie pałacowo-parkowe, pałac z połowy XIX wieku z cechami klasycystycznymi.
Stowięcino	Krajobrazowy park dworski, założony prawdopodobnie w II poł. XIX wieku. Był on częścią zespołu dworsko-parkowego, jednak dwór nie przetrwał do dzisiejszych czasów.
Szczyrkowice	Zespół dworsko-parkowy; dwór murowany z pierwszej połowy XIX wieku, park pochodzi najprawdopodobniej z XIX wieku.
Wielka Wieś	Zespół pałacowo-parkowy; pałac, murowany z XIX w. Park krajobrazowy pochodzi z XIX wieku.
Wolinia	Zespół pałacowo-parkowy; pałac murowany XVIII, XIX w., park z pomnikowym drzewostanem, w pierwszej poł. XIX w. przeniesiony i przebudowany w stylu krajobrazowym.
Wykosowo	Zespół pałacowo-parkowy; pałac murowany z XIX wieku oraz park z pierwszej połowy XIX wieku.
Żoruchowo	Zespół dworsko-parkowy. Pałac murowany z 1833 roku. Park krajobrazowy pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku.

źródło: opracowanie własne na podstawie „Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce”, Urząd Gminy Główczyce, 2013

Parki

Tabela 4 – Wykaz parków na terenie Gminy Główczyce

Miejscowość	Opis
Będziechowo	Park dworski angielski, drzewostan pomnikowy z połowy XIX wieku.
Cecenowo	Park dworski z I połowy XIX wieku.
Gorzyno	Park dworski krajobrazowy z I połowy XIX wieku.
Izbica	Park dworski, drzewostan pomnikowy z pierwszej połowy XIX wieku z dwoma okazami kasztana jadalnego.
Pobłocie	Park pałacowy z przełomu XVIII i XIX wieku.
Podole Wielkie	Park dworski z drugiej połowy XIX wieku.
Rumsko	Park dworski naturalistyczny, I poł. XIX wieku. Ruiny pałacu z pierwszej połowy XIX wieku.
Wolinia	Park dworski z drugiej połowy XVIII wieku. Niewiele zostało z założonego na kształt francuskiego ogrodu. Zostało w nim wiele rzadkich okazów drzew, m.in. cisy i dziewięć pomnikowych buków.

źródło: opracowanie własne na podstawie „Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce”, Urząd Gminy Główczyce, 2013

Kościóły i zespoły kościelne**Tabela 5 – Wykaz kościołów i zespołów kościelnych na terenie Gminy Główczyce**

Miejscowość	Opis
Cecenowo	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, murowany z 1867 roku.
Główczyce	Zespół kościelny składa się z kościoła parafialnego p.w. Św. Piotra i Pawła (murowany, poł. X VIII w ., 1891 r .), kaplicy cmentarnej z 1869 r., kaplicy cmentarnej z początku XX wieku oraz plebani murowanej z połowy XIX wieku.
Izbica	Kościół filialny, murowany z 1930 roku.
Stowięcino	Kościół parafialny p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika wraz z otoczeniem. Kościół murowany z XV wieku, rozbudowany w XVII wieku. Do dnia dzisiejszego zachowała się gotycka wieża.
Żelkowo	Kościół filialny p.w. Św. Antoniego z pierwszej połowy XIX wieku.

źródło: opracowanie własne na podstawie „Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce”, Urząd Gminy Główczyce, 2013

Rysunek 8 – Kościół w Główczykach

źródło: Urząd Gminy Główczyce

Historyczne cmentarze

Tabela 6 – Wykaz historycznych cmentarzy na terenie Gminy Główczyce

Miejscowość	Opis
Będziechowo	Dawny cmentarz ewangelicki z końca lat 70-tych XIX wieku. Znajduje się na północ od Będziechowa w północnej części parku.
Cecenowo	Dawny cmentarz ewangelicki z I poł. XIX w. z pomnikiem z czasów I Wojny Światowej przy kościele.
Choćmirowo	Dawny cmentarz ewangelicki z II poł. XIX w. Znajduje się na wschód od Żelkowa i na południe od drogi Słupsk – Łeba.
Choćmirówko	Dawny cmentarz ewangelicki z pocz. XX w. Znajduje się 100 metrów na południowy zachód Choćmirówka i 300 m od szosy Słupsk – Łeba.
Dargoleza	Poniemiecki cmentarz ewangelicki z XIX wieku. Znajduje się 600 metrów na południe od Dargolezy.
Drzeżewo	Cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku. Znajduje się 400 metrów na wschód od Drzeżewa i 200 metrów na południe od szosy do Będziechowa, po prawej stronie drogi.
Główczyce	Cmentarz ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki z drugiej połowy XIX wieku. Znajduje się przy kościele.
Gorzyno	Dawny cmentarz ewangelicki z końca lat 70-tych XIX wieku. Znajduje się w północno-wschodniej części miejscowości, dojazd brukowaną drogą, zjazd w lewo z drogi Stowięcino-Gorzyno za łukiem drogi.
Izbica	Dawny cmentarz ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki z końca XIX w. Są na nim także groby ofiar I wojny światowej. Znajduje się jeden kilometr przed Izbicą, przy drodze Główczyce-Izbica.
Kłęcino	Dawny cmentarz ewangelicki z końca XIX w. Znajduje się 300 metrów na północ od zabudowań.
Lipno	Poniemiecki cmentarz ewangelicki z końca lat 70-tych XX wieku. Znajduje się 500m na południe od Drzeżewa, 100m na zachód od drogi Drzeżewo-Lipno.
Pobłocie - Następowo	Dawny cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku. W części wsi zwyczajowo nazywanej Gatki pomnik ofiar I Wojny Światowej.
Podole Wielkie	Cmentarz rodowy z końca XIX w. Znajduje się 300 m na zachód od założenia dworsko-parkowego w Podolu Wielkim, dotrzemy do niego idąc ścieżką leśną zaczynającą się od drogi leśnej na poziomie niewielkiego jeziora.
Rzuszcz	Zniszczony dawny cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku. Znajduje się 1,2 kilometra na zachód od Rzuszcz w lesie.
Siodłonie	Dawny cmentarz ewangelicki z drugiej połowy XIX w. Jest tam zbiorowa mogiła ofiar I wojny światowej – mieszkańców Siodłonia. Znajduje się 400 metrów na północ od centrum Siodłonia, w lesie 100 metrów na wschód od drogi do Rumska.

Skórzyno	Zniszczony dawny cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku. Znajduje się w lesie, po lewej stronie drogi Skórzyno – Równy, na południe od Skórzyna, na wzniesieniu 300 metrów od skrzyżowania za drogą na Główczyce.
Stowięcino – Podole Wielkie	Zniszczony dawny cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku z pozostałościami ogrodzenia z tego samego okresu. Znajduje się przy drodze w kierunku Stowięcina, 1,1km od centrum, na północ od Stowięcina po prawej stronie drogi.
Szczypkowice	Cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku. Jest tam również zbiorowa mogiła ofiar I wojny światowej. Znajduje się kilometr na północny-wschód od Szczypkowic w lesie.
Warblino	Zniszczony dawny cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku. Znajduje się 1,2 kilometra na północ od Warblina.
Wielka Wieś	Poniemiecki cmentarz ewangelicki, pomnik z XX wieku ku czci Polaków pomordowanych w przeddzień wyzwolenia ziem polskich.
Wolinia	Dawny cmentarz ewangelicki z II połowy XIX wieku. Znajduje się 1,6 kilometra na wschód od Dargolezy.
Zgierz	Dawny cmentarz ewangelicki z około 1918 roku; miejsce pamięci – pomnik upamiętniający poległych w czasie pierwszej wojny światowej – mieszkańców Zgierza. Znajduje się 400 metrów na południowy wschód od Zgierza, na wschód od drogi Ciemino – Zgierz.
Żelkowo	Cmentarz parafialny, rzymsko-katolicki z pomnikiem z drugiej połowy XIX w. Znajduje się na północ od wsi w parku pałacowym.
Żoruchowo	Dawny cmentarz ewangelicki z poł. XIX w. Obelisk pamięci ofiar I wojny światowej pochowanych w latach 1915 – 1918. Znajduje się 500 m od centrum wsi na północ w lesie, po lewej stronie drogi.

źródło: opracowanie własne na podstawie „Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce”, Urząd Gminy Główczyce, 2013

Demografia

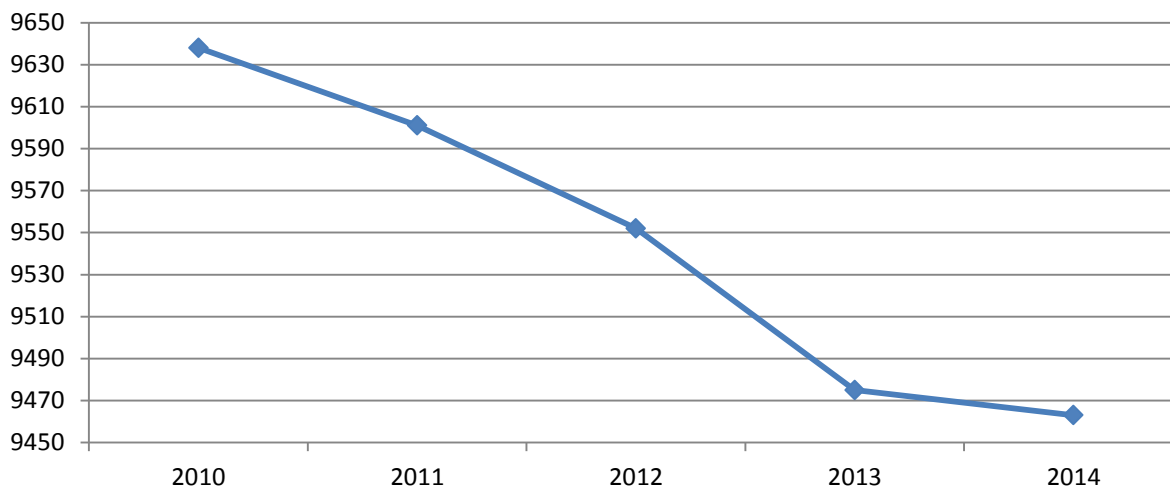
Gmina Główny jest największą Gminą w powiecie słupskim i zameldowanych jest tu 9 463 osób. Średnia gęstość zaludnienia w Gminie to 29 osób na km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia w województwie pomorskim to 126 os./km², a w powiecie słupskim to 42 os./km².

Tabela 7 - Liczba ludności w Gminie Główny w latach 2009-2014

Liczba ludności (stan na 31 XII)	2010	2011	2012	2013	2014*
Ogółem	9638	9601	9552	9475	9463
- mężczyźni	4908	4877	4847	4817	4815
- kobiety	4730	4724	4705	4658	4648
Ludność na 1 km²	29	30	30	29	29
Kobiety na 100 mężczyzn	96	97	97	97	97

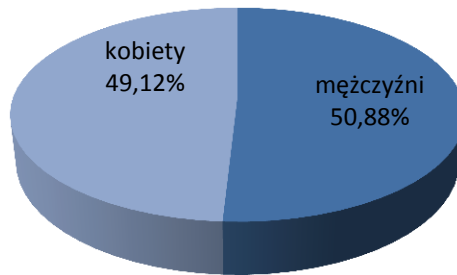
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS
* - stan na 30-VI-2014 r.

Wykres 2 - Zmiana liczby mieszkańców Gminy Główny w latach 2009-2014*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS
* - stan na 30-VI-2014 r.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat ludność gminy zmniejszyła się o 175 osób. Według demograficznej prognozy Głównego Urzędu Statystycznego tendencja spadkowa liczby mieszkańców w przypadku Gminy Główny będzie się utrzymywać, ale nie przyjmie drastycznego wymiaru, bo spadek dla terenów wiejskich powiatu słupskiego w roku 2050 wyniesie jedynie -1,6% (gdzie 2013=100).

Wykres 3 – Procentowa struktura mieszkańców w podziale na płeć w gminie Główny w roku 2014*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS
* - stan na 30-VI-2014 r.

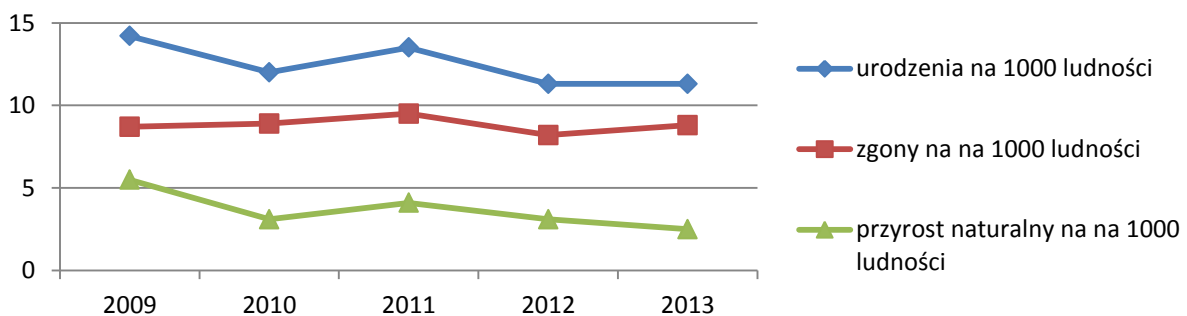
Proporcje płci w Gminie Główny są zbliżone, z nieznaczną przewagą mężczyzn nad kobietami. Podobnie proporcje wyglądają w powiecie słupskim: 49,89% to kobiety, a 50,11% mężczyźni; natomiast w województwie pomorskim sytuacja odwraca się, gdyż 51,25% to kobiety, a 48,75% mężczyźni.

Tabela 8 – Ruch naturalny ludności w Gminie Główny w latach 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
małżeństwa	68	74	75	71	48
urodzenia żywe	136	115	130	109	108
zgony	83	85	91	79	84
przyrost naturalny	53	30	39	30	24
małżeństwa na 1000 ludności	7,1	7,7	7,8	7,4	5
urodzenia na 1000 ludności	14,2	12	13,5	11,3	11,3
zgony na 1000 ludności	8,7	8,9	9,5	8,2	8,8
przyrost naturalny na 1000 ludności	5,5	3,1	4,1	3,1	2,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przyrost naturalny w Gminie Główny na 1000 osób w roku 2013 wyniósł 2,5 i był wyższy niż w całym województwie pomorskim i powiecie słupskim, gdzie wyniósł odpowiednio 1,7 i 1,2. Tendencja przyrostu naturalnego wykazuje jednak trend malejący.

Wykres 4 – Przyrost naturalny (na 1000 osób) w Gminie Główny w latach 2009 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 9 – Migracje ludności na pobyt stały w Gminie Główny w latach 2009-2013

		2009	2010	2011	2012	2013
zameldowania ogółem		74	56	55	44	51
zameldowania	z miast	27	31	20	17	18
	ze wsi	44	23	31	27	30
	z zagranicy	3	2	4	0	3
wymeldowania ogółem		119	141	131	89	125
wymeldowania	do miast	66	83	81	47	82
	na wieś	50	54	46	38	36
	za granicę	3	4	4	4	7
saldo migracji		-45	-85	-76	-45	-74
<i>Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS</i>						

Saldo migracji w Gminie Główny utrzymuje się na stałym, ujemnym poziomie. Głównym kierunkiem migracji mieszkańców są miasta. Należy pamiętać także o ukrytej migracji, którą tworzą osoby długotrwale przebywające za granicą, lecz wciąż zameldowane na terenie Gminy Główny. Ujemne saldo migracji jest główną przyczyną zmniejszającej się liczby mieszkańców.

Tabela 10 – Ludność według wieku w Gminie Główny w latach 2009-2013

	0-2 lata	3-6	7-12	13-15	16-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej
2009	424	445	683	384	451	1061	947	1233	1161	1399	402	897
2010	396	464	655	375	391	1053	970	1272	1112	1419	445	880
2011	381	520	650	379	395	995	929	1382	1111	1451	489	919
2012	339	527	652	380	386	949	882	1438	1081	1456	525	937
2013	332	513	654	344	516	808	802	1481	1073	1426	564	962
<i>Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS</i>												

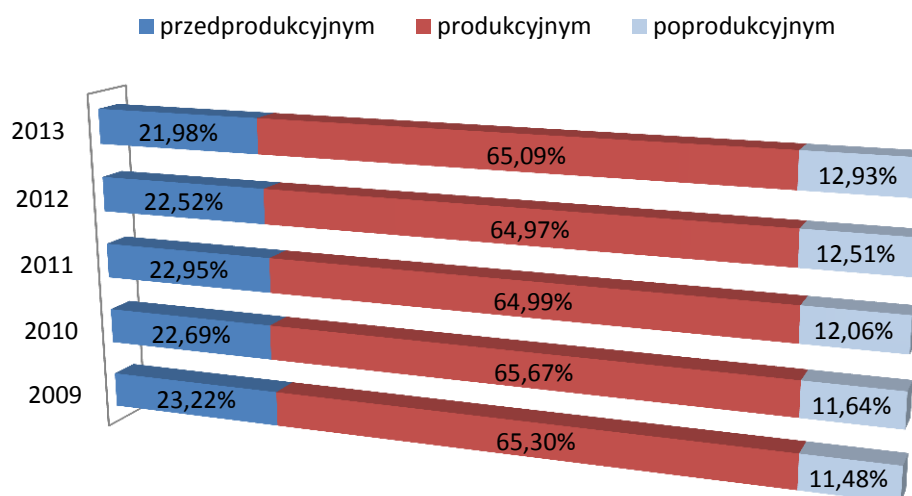
Tak jak w przypadku całej Polski, tak w Gminie Główny zauważono wyraźny trend starzenia się mieszkańców. Wpływa na to naturalny ruch ludności oraz w pewnym stopniu saldo migracji. W latach 2009-2013 liczba mieszkańców w wieku 0-15 lat zmniejszyła się o 93 osoby, a w wieku powyżej 50 lat zwiększyła się o 254 osoby.

Tabela 11 – Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Główczyce w latach 2009-2013 w podziale na płeć

		2009	2010	2011	2012	2013	
Ogółem		9487	9432	9601	9552	9475	
W wieku	przedprodukcyjnym	razem	2203	2140	2203	2151	2083
		mężczyźni	1157	1134	1158	1118	1082
		kobiety	1046	1006	1045	1033	1001
	produkcyjnym	razem	6195	6194	6240	6206	6167
		mężczyźni	3353	3365	3400	3396	3390
		kobiety	2842	2829	2840	2810	2777
	poprodukcyjnym	razem	1089	1098	1158	1195	1225
		mężczyźni	309	306	319	333	345
		kobiety	780	792	839	862	880
<i>Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym</i>		53,1	52,3	53,9	53,9	53,6	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 5 – Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Główczyce w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego pokazuje relację pomiędzy liczbą osób w wieku poprodukcyjnym i w wieku produkcyjnym. Zbyt wysokie wartości tego wskaźnika, skądinąd korzystnie świadczące o zamożności i zdrowotności danego społeczeństwa (ludzie żyją długo), są jednak niekorzystne z punktu widzenia finansów publicznych (mała liczba osób płacących podatki równocześnie przy dużej liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, ochrony zdrowia). W Gminie Główczyce wskaźnik obciążenia jest niższy od ogólnokrajowego, jednakże przy obecnym trendzie przyrostu naturalnego, saldzie migracji oraz coraz dłuższym czasie trwania życia, sytuacja ta w dłuższej perspektywie czasowej będzie się niekorzystnie zmieniała.

Tabela 12 - Wskaźnik obciążenia demograficznego Gminy Główny w latach 2010-2014, stan na 31 XII

	2010	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	52,7	53,9	53,9	53,6	55,1
<i>wskaźnik dla całej Polski</i>					58,8
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	50,3	52,6	55,6	58,8	61,7
<i>wskaźnik dla całej Polski</i>					105,2
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	17,6	18,6	19,3	19,9	21,0
<i>wskaźnik dla całej Polski</i>					30,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

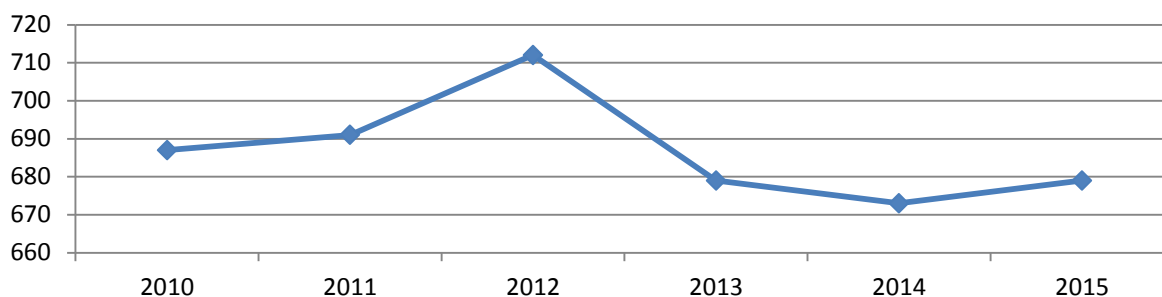
Rynek pracy i bezrobocie

Na terenie Gminy Główny, według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Słupsku i Urzędu Statystycznego w Gdańsku, w okresie 2010 – 2015 obserwuje się spadek bezrobocia. Największa liczba bezrobotnych była zarejestrowana w 2012 r. i było to 712 osób. W Gminie na koniec I kwartału 2015 roku bez pracy pozostawało 679 osób, w tym 360 kobiet. Tendencja ta jest odbiciem sytuacji w całym powiecie słupskim.

Tabela 13 - Liczba bezrobotnych w Gminie Główny oraz Powiecie Słupskim w latach 2010-2015

Liczba bezrobotnych wg stanu na 31 XII	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
gmina Główny						
liczba bezrobotnych	687	691	712	679	673	679
w tym kobiety	346	367	366	370	380	360
powiat słupski						
liczba bezrobotnych	7115	7101	7339	7242	6394	6538
w tym kobiety	3677	3799	3757	3737	3293	3318

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Słupsku oraz Głównego Urzędu Statystycznego, * stan na koniec I kwartału 2015

Wykres 6 - Liczba bezrobotnych w Gminie Główny w latach 2010-2015*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Słupsku oraz Głównego Urzędu Statystycznego, * stan na koniec I kwartału 2015

Tabela 14 - Stopa bezrobocia na poziomie powiatu, województwa, kraju w latach 2010-2015

Stopa bezrobocia wg stanu na 31 XII	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
powiat słupski	22,4%	22,4%	22,7%	22,5%	19,6%	19,9%
województwo pomorskie	12,2%	12,4%	13,4%	13,3%	11,3%	11,4%
Polska	12,3%	12,5%	13,4%	13,4%	11,5%	11,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Słupsku oraz Głównego Urzędu Statystycznego, * stan na koniec I kwartału 2015

W całym powiecie słupskim stopa bezrobocia jest wyższa od wojewódzkiej i krajowej o około 8 punktów procentowych. Jednak w perspektywie ostatnich pięciu lat różnica zmniejszyła się o dwa punkty procentowe i jest to wyraźna tendencja.

Przedsiębiorczość

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego za 2014 rok, na terenie Gminy Główny, w krajowym rejestrze urzędowym REGON, zarejestrowanych było 584 podmiotów gospodarki narodowej. W większości są to podmioty sektora prywatnego, blisko 96% podmiotów. Najpopularniejszą formą prowadzenia działalności w Gminie – podobnie jak w całym powiecie i w kraju – jest forma jednoosobowej działalności gospodarczej osoby fizycznej (74% liczby podmiotów).

Branżą w której działa najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy jest Sekcja G czyli handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów samochodowych z wynikiem 21,9%. Kolejnymi sektorami są: budownictwo (18,3%); rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (10,5%); przetwórstwo przemysłowe (10,1%) oraz transport i gospodarka magazynowa (7,2%).

Tabela 15 – Wykaz podmiotów (według działów PKD 2007) zarejestrowanych na terenie Gminy Główczyce w roku 2014 [stan na 31 XII]

sekcja	opis	ogółem	w tym sektor publiczny
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	61	0
C	przetwórstwo przemysłowe	59	0
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	8	0
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	4	1
F	budownictwo	107	0
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	128	0
H	transport i gospodarka magazynowa	42	0
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	16	0
J	informacja i komunikacja	4	0
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	15	0
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	11	0
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	21	0
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	16	0
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10	2
P	edukacja	30	20
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	8	1
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	11	1
S i T	pozostała działalność usługowa [S] oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby [T]	33	0
OGÓŁEM		584	25

Źródło: na podstawie danych z GUS

Wśród podmiotów prywatnych największą część stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (77,5%), dalej są to: spółki handlowe 7,9%, stowarzyszenia i organizacje społeczne 4,3%, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego 2,7%. Udział sektora publicznego w gospodarce gminy stanowi około 4%. W większości sektor ten tworzy 23 zarejestrowane na terenie gminy państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego.

Tabela 16 - Podmioty zarejestrowane na terenie Gminy Główczyce wg form prawnych w 2010-2013

	2010	2011	2012	2013	2014
Sektor prywatny	531	497	531	560	559
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	435	393	407	432	433
spółki handlowe	25	32	47	50	44
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	13	13	14	15	15
Spółdzielnie	5	5	5	5	5
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	24	24	24	24	24
Sektor publiczny	25	25	25	25	25
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	23	23	23	23	23
spółki handlowe	1	1	1	1	1

Źródło: na podstawie danych z GUS

Tabela 17 - Podmioty zarejestrowane na terenie Gminy Głównyzyce według klas wielkości w latach 2010-2013

Podmioty zatrudniające:	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	556	522	556	585	584
0 – 9 osób	529	495	532	561	560
10 – 49 osób	27	27	24	24	24

Źródło: na podstawie danych z GUS

Blisko 96% podmiotów zarejestrowanych na terenie Gminy to podmioty zatrudniające do 9 pracowników. W tej grupie znajdują się osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ponadto działalność prowadzi 27 zakładów pracy o zatrudnieniu do 49 osób.

Gmina Głównyzyce - wśród gmin Powiatu Słupskiego - zajmuje 8 pozycję (na 10) pod względem ilości podmiotów zarejestrowanych przypadających na 10 tysięcy ludności. Wskazuje to na niską aktywność w zakresie przedsiębiorczości wśród mieszkańców Gminy.

Tabela 18 - Podmioty wpisane do rejestru REGON na terenie gmin Powiatu Słupskiego na 10 tys. ludności w roku 2014

Pozycja	Gmina	Podmioty na 10 tys. ludności
1	Ustka	1 352
2	Kobylnica	1 127
3	Ustka	1 035
4	Słupsk	955
5	Kępice	852
6	Smółdzino	797
7	Dębica Kaszubska	764
8	Głównyzyce	619
9	Potęgowo	587
10	Damnica	552

Źródło: na podstawie danych z GUS

Mieszkalnictwo

Liczba mieszkań w Gminie Głównyzyce systematycznie rośnie. W latach 2011-2013 zarejestrowano wzrost liczby mieszkań. Przeciętny metraż przypadający na osobę zwiększa się na przestrzeni ostatnich lat i wynosi obecnie ponad 19,2m² na osobę. Sytuacja mieszkaniowa w Gminie rozwija się w stosunkowo wolnym, ale stabilnym tempie.

Tabela 19 - Zasoby mieszkaniowe w Gminie Główczyce w latach 2011-2013

Zasoby mieszkaniowe	2011	2012	2013
Budynki mieszkalne ogółem	1 333	1 341	1 347
Mieszkania - ogółem			
mieszkania	2 543	2 552	2 558
izby	9 728	9 774	9 802
powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	180 092	181 179	181 837
Mieszkania - wskaźniki			
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	70,8	71,0	71,1
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę [m ²]	18,8	19,0	19,2
mieszkania na 1000 mieszkańców	264,9	267,2	270,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela 20 - Mieszkania oddane do użytkowania w Gminie Główczyce w latach 2011-2013

Mieszkania oddane do użytkowania [ogółem]	2011	2012	2013
mieszkania	3	12	7
izby	18	59	37
powierzchnia użytkowa [m ²]	384	1 393	852

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Pomoc społeczna i opieka zdrowotna

Pomoc społeczna

W Gminie Główczyce zadania pomocy społecznej realizowane są przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Główczykach (ul. Słupska 21). Zgodnie z art. 7 Ustawy o Pomocy Społecznej OPS w Główczykach udziela pomocy z powodu:

- ubóstwa;
- sieroctwa;
- bezdomności;
- bezrobocia;
- niepełnosprawności;
- długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- przemocy w rodzinie;
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy;
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- alkoholizmu lub narkomanii;
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Ośrodek udziela także wsparcia w ramach: świadczeń rodzinnych, funduszu alimentacyjnego, dodatków mieszkaniowych, Środowiskowego Domu Samopomocy (Rumsko 4).

Przy OPS działa Klub Wolontariusza „AMICUS”. Zrzesza ludzi dobrej woli, gotowych do niesienia pomocy drugiemu człowiekowi. Zadaniem i celami Klubu są:

- pomoc niepełnosprawnym;
- pomoc osobom chorym;
- pomoc seniorom;
- współorganizacja festynów i imprez okolicznościowych (np.: „Dzień Seniora”, „Spotkania opłatkowe”);
- prowadzenie gier, zabaw i konkursów dla dzieci i całych rodzin podczas festynów i imprez plenerowych;
- dotrzymanie towarzystwa;
- pomoc w codziennych obowiązkach; inne – wspólnie ustalone z osobą potrzebującą wsparcia.

Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej wynosił w roku 2013 – 20,8% co stanowi 633 gospodarstwa domowe i 1 985 osób.

Tabela 21 - Środowiskowa pomoc społeczna w Gminie Główczyce w latach 2009-2013

Środowiskowa pomoc społeczna	2009	2010	2011	2012	2013
Ilość gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej	707	689	692	674	633
• w tym: poniżej kryterium dochodowego	463	444	466	513	484
Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej	2 323	2 308	2 245	2 119	1 985
• w tym: poniżej kryterium dochodowego	1 564	1 514	1 509	1 639	1 476
Zasięg korzystania z pomocy społecznej	24,50%	23,90%	23,30%	22,10%	20,80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Na przestrzeni lat 2009-2013 zauważa się spadek liczby rodzin korzystających z świadczeń rodzinnych, jest to w głównej mierze spowodowane wzrostem dochodów rodzin oraz równoległe zmniejszającą się liczbą dzieci.

Tabela 22 - Świadczenia rodzinne w Gminie Główczyce w latach 2009-2013

Świadczenia rodzinne	2009	2010	2011	2012	2013
Korzystający ze świadczeń rodzinnych					
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	872	821	749	693	625
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	1 730	1 630	1 510	1 396	1 275
Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku [tys. zł]					
kwota świadczeń rodzinnych	3 369	3 668	3 813	3 688	3 540
kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	2 525	2 737	2 542	2 293	2 264
kwota zasiłków pielęgnacyjnych	511	507	545	569	582

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Opieka zdrowotna**Tabela 23 - Ośrodki zdrowia i apteki w Gminie Główczyce w latach 2009-2013**

Przychodnie i apteki	2009	2010	2011	2012	2013
przychodnie ogółem	1	2	3	3	3
praktyki lekarskie na wsi	3	3	3	2	2
apteki	1	1	1	1	2
mgr farmacji	2	2	1	2	3
ludność na aptekę ogólnodostępną	9 487	9 638	9 601	9 552	4 738

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Na terenie Gminy Główczyce w ciągu ostatnich pięciu lat poprawiła się dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej. W Główczykach zlokalizowane są dwie apteki, przy ulicy Lipowej 4 i Kościuszki 14. Zwiększyła się również trzykrotnie ilość Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej, które zaspakajają podstawowe potrzeby ochrony zdrowia na terenie gminy. Są to:

NZOZ Główczyce (Główczyce, ul. Lipowa 4)

- *Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Poradnia pediatryczna*
- *Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Poradnia (gabinet) położnej podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci*
- *Poradnia położniczo-ginekologiczna*
- *Poradnia promocji zdrowia*
- *Punkt szczepień*
- *Gabinet diagnostyczno-zabiegowy*
- *Poradnia endokrynologiczna*

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "DELFIN" (Główczyce, ul. Słupska 9)

- *Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Poradnia pediatryczna*
- *Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci*
- *Gabinet zabiegowy, punkt pobrań*
- *Punkt szczepień*
- *Gabinet fizykoterapii*

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia lek. med. A. Proniewski (Pobłocie 8)

- *Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Poradnia (gabinet) położnej podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci*
- *Punkt szczepień*
- *Gabinet diagnostyczno-zabiegowy*
- *Punkt pobrań materiałów do badań*

Ośrodek Zdrowia Pobłocie - filia Stowięcino (Stowięcino 25)

- *Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej*
- *Punkt szczepień*
- *Gabinet diagnostyczno-zabiegowy*
- *Punkt pobrań materiałów do badań*

Bezpieczeństwo publiczne

Stan bezpieczeństwa publicznego jest jednym z istotnych czynników wpływających na poziom życia mieszkańców Gminy Główczyce. Instytucje, zapewniające mieszkańcom bezpieczeństwo to Policja oraz Ochotnicze Straże Pożarne, które to ściśle ze sobą współpracują.

Komisariat Policji zlokalizowany jest w Główczykach przy ul. Osiedle 1. Teren Gminy podzielony został na trzy obszary.

Tabela 24 - Podział Gminy Główczyce na dzielnice

Dzielnica [nr]	Rejon [nr]	Miejscowości
1	26	Główczyce (ulice: Ciemińska, Dworcowa, Kościuszki, Mickiewicza, Osiedle, Podgórna, Skórzyńska, Słupska, Szosa Słupska, Witosa, 22-go Lipca, 9-tego Marca), Gorzyno, Gorzysław, Gostkowo, Michałowo, Stowięcino, Szczypkowie, Warblino
2	27	Będzimirz, Cecenowo, Dargoleza, Gać, Izbica, Kokoszki, Następowo, Olszewko, Pękalin, Pobłocie, Podole Wielkie, Przebędowo, Rzuski Las, Rzuszczę, Szalewo, Święcino, Wolinia, Wykosowo, Zawada
3	28	Będziechowo, Choćmirówko, Ciemino, Czarny Młyn, Dochowo, Dochówko, Drzezewo, Klecinko, Klęcino, Lipno, Murowaniec, Równienko, Równo, Rumsko, Siodłonie, Skórzyno, Wielka Wieś, Zgojewko, Zgojewo, Zgierz, Żelkowo, Żoruchowo

Źródło: Komenda Miejska Policji w Słupsku

Na terenie Gminy Główczyce działa pięć jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, skupiając łącznie ponad 200 strażaków ochotników. Jednostki dysponują łącznie dziewięcioma wozami przeznaczonymi do różnego typu zadań. Jednostki OSP działają w: Główczykach, Pobłociu, Izbicy, Dargolezie, Gorzynie. Oprócz tego przy Zespole Szkół w Stowięcinie, Pobłociu, Zespole Szkolno-Przedszkolnym oraz gimnazjum w Główczykach działają Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze.

Edukacja i oświata

W Gminie Główczyce funkcjonuje pięć zespołów szkolnych będących jednostkami budżetowymi gminy:

- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Główczych (Główczyce, ul. 22 lipca 16);
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Główczych (Główczyce, ul. Szkolna 1);
- Zespół Szkół w Pobłociu (Pobłocie 31);
- Zespół Szkół w Stowięcinie (Stowięcino 37);
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Żelkowie (Żelkowo 26).

Oprócz tego Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Szczypkowice jest organem prowadzącym dla Społecznego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego (Szczypkowice 19). W Pobłociu prowadzi działalność Niepubliczne Przedszkole „Kubuś Puchatek” (Pobłocie 41).

Tabela 25 - Placówki szkolne na terenie Gminy Główczyce

Nawa placówki	W skład Zespołu wchodzi:		
Zespół Szkolno-Przedszkolny w Główczych	Przedszkole	Szkoła Podstawowa	
Zespół Szkół Ogólnokształcących w Główczych	Gimnazjum	Liceum Ogólnokształcące	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych
Zespół Szkół w Pobłociu	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	
Zespół Szkół w Stowięcinie	Przedszkole	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
Zespół Szkolno-Przedszkolny w Żelkowie	Przedszkole	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
<i>Społeczny Zespół Szkolno-Przedszkolny w Szczypkowicach</i>	<i>Przedszkole</i>	<i>Szkoła Podstawowa</i>	<i>Gimnazjum</i>

Źródło: Urząd Gminy w Główczych

W roku szkolnym 2013/2014 na terenie Gminy Główczyce do przedszkoli uczęszczało 226 dzieci, do szkół podstawowych 606 uczniów, a do gimnazjów 225.

Tabela 26 - Szkoły oraz ilość uczniów na terenie Gminy Główny dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2013/2014

Typ szkoły	Szkoły	Oddziały	Uczniowie			Absolwenci	
			ogółem	z liczby ogółem kobiety	ogółem klasa I	ogółem	w tym kobiety
szkoły podstawowe	5	37	606	297	95	100	46
gimnazja	2	11	225	122	77	74	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela 27 - Wychowanie przedszkolne na terenie Gminy Główny w roku szkolnym 2013/2014

Placówki		Miejsca w przedszkolach	Oddziały		Dzieci	
ogółem	w tym przedszkola		ogółem	w tym w przedszkolach	ogółem	w tym w przedszkolach
5	3	205	16	12	298	226

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Organizacje pozarządowe

Na terenie Gminy Główny działa wiele organizacji pozarządowych o charakterze pomocowym i aktywizującym lokalną społeczność. Organizacje społeczne prowadzą działania na rzecz sportu, aktywności fizycznej, edukacji oraz promocji lokalnych talentów. Działanie tych podmiotów przyczyniają się do wzmocnienia integracji mieszkańców.

Wykaz najbardziej aktywnych organizacji funkcjonujących na terenie Gminy przedstawiono w tabeli.

Gminne Wspieranie Inicjatyw Społecznych	ul. Kościuszki 8, 76-220 Główny	<ul style="list-style-type: none"> integracja różnych grup środowiskowych, społecznych oraz instytucji, organizacji zainteresowanych rozwojem Gminy; kreowanie i promowanie turystycznego wizerunku regionu, inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy; podejmowanie działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych i oświatowych.
Głównyckie Stowarzyszenie Sportowe „Błękitni”	ul. Skórzyńska 4, 76-220 Główny	<ul style="list-style-type: none"> kierowanie i rozwijanie zainteresowań w zakresie szeroko pojętej kultury fizycznej; integracja różnych grup środowiskowych i społecznych w obrębie różnych dziedzin sportowych; popularyzacja idei „uprawiając różne dyscypliny sportowe będziesz zdrowy”; udzielanie pomocy materialnej klubowi sportowemu GKS „Błękitni” Główny; działanie na rzecz poprawy bazy sportowej w gminie Główny; wspieranie innowacji w zakresie różnych form aktywnego wypoczynku; udzielanie pomocy w organizacji imprez sportowych, rekreacyjnych i rozrywkowych;

		<ul style="list-style-type: none"> • ścisła współpraca ze szkołami oraz UKS działającymi w tych szkołach, pomoc w organizacji imprez sportowych organizowanych na terenie szkół; • współpraca z innymi klubami sportowymi działającymi na terenie Gminy Główczyce w zakresie organizacji imprez sportowych i rekreacyjnych.
Główczycki Ośrodek Wspierania Aktywności Lokalnej	ul. Szkolna 1, 76-220 Główczyce	<ul style="list-style-type: none"> • kierowanie i rozwijanie pozytywnych zainteresowań oraz stylu życia społeczności lokalnej; • integracja różnych grup środowiskowych i społecznych; popularyzacja idei „małe ojczyzny”; • udzielanie pomocy materialnej placówce – siedzibie stowarzyszenia; • unowocześnianie bazy dydaktycznej w Główczykach; • wspieranie innowacji w procesie nauczania i wychowania; udzielanie pomocy w zakresie organizacji imprez turystycznych i rozrywkowych dla dzieci.
Stowarzyszenie Dzieci, Osób i Rodzin Niepełnosprawnych	ul. Kościuszki 15, 76-220 Główczyce.	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc rodzinom (dzieciom i osobom dorosłym) w rozwiązywaniu problemów dotyczących chorób przewlekłych i widocznego kalectwa.
Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Szczypkowice	76-220 Szczypkowice 19	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju: społecznego, kulturalnego i gospodarczego wsi z terenu gminy Główczyce i okolic; • integracja mieszkańców wsi, przeciwdziałanie bezradności i wykluczeniu społecznemu; • wspieranie demokracji i budowanie społeczeństwa obywatelskiego w środowisku lokalnym.

Kultura i sport

Na terenie funkcjonuje Gminny Ośrodek Kultury w Główczykach (ul. Kościuszki 15). Celem instytucji jest prowadzenie działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby w zakresie kultury, sportu, czytelnictwa oraz spędzania czasu wolnego.

Wielokierunkowa działalność GOK ma na celu dotarcie do jak największej grupy odbiorców, w szczególności mieszkańców Gminy Główczyce oraz zaangażowanie ich do aktywnego uczestnictwa w tworzeniu kultury i sztuki. Wysiłek skupiony jest również na podnoszeniu jakości artystycznej i organizacyjnej imprez kulturalnych.

W ramach Gminnego Ośrodka Kultury działa 20 świetlic wiejskich (w Będziechowie, Cecenowie, Ciemnie, Choćmirówku, Dargolezie, Gorzynie, Izbicy, Klęcinie, Podolu Wielkim, Przebądowie, Rumsku, Rzuszczach, Siodłoni, Stowiecinie, Szczypkowicach, Wielkiej Wsi, Wolini, Wykosowie, Żelkowie, Żoruchowie), Wiejski Dom Kultury w Poblóciu oraz świetlica w Główczykach, w których realizowane są zajęcia dla dzieci i młodzieży szkolnej w godzinach popołudniowych.

Rysunek 9 – Gminny Ośrodek Kultury w Głowczycach

źródło: Urząd Gminy Głowczyce

Przy Gminnym Ośrodku Kultury działają sekcje:

- Plastyczna;
- Taneczna,
- Muzyczna,
- Breakdance,
- Karate,
- Klub seniora.

Rysunek 10 – Oferta Gminnego Ośrodka Kultury w Głowczycach

**OFERTA GMINNEGO OŚRODKA KULTURY
W GŁÓWCZYCACH NA SEZON 2014/2015**

■ GŁÓWCZYCE	■ POBŁOCIE	■ STOWIĘCINO
Zajęcia plastyczne (GOK Głowczyce, sala nr 9) Wtorek 17:00 - 19:00 Czwartek 17:00 - 19:00	Zajęcia wokalne (WVK Pobłocie) Wtorek 16:00 - Fortepian i grupa młodsza 17:15 - Grupa Starsza	Zajęcia karate (Hala sportowa w Stowiecinie) Poniedziałek 17:30 - 18:30
Zajęcia taneczne Wtorek 16:15 Rzuszcze 17:45 Szczypkowiec	Zajęcia karate (Sala sportowa w Pobłociu) Poniedziałek 16:00 - 17:00	
Zajęcia wokalne (GOK Głowczyce, sala nr 4) Środa 16:00 - Fortepian i grupa młodsza 17:15 - Grupa starsza		
Zajęcia Break - dance (GOK Głowczyce, hala sportowa) Środa 19:00 - 21:00		
Aerobik dla kobiet (płatne) (Hala sportowa Głowczyce) Poniedziałek 19:00 - 20:00 Środa 19:00 - 20:00		

Wszystkie zajęcia są bezpłatne (za wyjątkiem aerobiku – koszt 50 zł/osoba)
Więcej informacji na stronie Gminnego Ośrodka Kultury w Głowczycach
www.gok-glowczyce.pl oraz pod numerem telefonu: 508 210 032

REKRUTACJA PRZEZ CAŁY PAŹDZIERNIK! ZAPRASZAMY!

Źródło: Gminny Ośrodek Kultury w Głowczycach

Plan imprez na rok 2015 realizowanych przez GOK Główczyce

9 stycznia - Przegląd Kolęd i Pastorałek
 11 stycznia - 23 Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy
 2-13 lutego - Ferie zimowe
 7 lutego - muzyczna impreza - "Manifest Dźwięku"
 14 lutego - Hawajski Bal Seniora
 21 lutego - Powiatowy Turniej KGW
 27 lutego - Uroczyste podsumowanie X Turnieju Futsalu
 28 lutego - IX Gminny Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Wójta Gminy Główczyce
 7 marzec - Gminne Obchody Dnia Kobiet
 21 marca - I Festiwal Gier Planszowych "Słupski GrajDołek"
 29 marca - Konkurs Na Najpiękniejszą Palmę i Pisanek Wielkanocną
 18 kwietnia - Turniej Halowej Piłki Nożnej o Puchar Przewodniczącego Rady Gminy Główczyce
 25 kwietnia - Promocja książki "Kaszubskie Jeruzalem"
 4 maja - Rocznica Uchwalenia Konstytucji 3 Maja
 16 maja - Noc w bibliotece - PechaKucha Night
 22 maja - Otwarcie projektu "Leśne Tropy"
 23 maja - Powiatowe Obchody Rocznicy Powstania Samorządu w Polsce
 30 maja - Rodzinny Dzień Dziecka (wspólnie z ZS-P Główczyce)
 1 czerwca - Gminny Dzień Dziecka
 26 czerwca - 28 czerwca - Główczycki Festiwal Lata 2015
 29 sierpnia - Maczuga Stolema - Pieszy Rajd na Orientację
 6 września - Dożynki Gminne
 13 września - Dożynki Powiatowe i Wojewódzkie
 październik - Główczycki Cross - zawody biegowe
 listopad - Bal Seniora
 listopad - Gminne Obchody Święta Odzyskania Niepodległości
 grudzień - Spotkania Wigilijne w Gminie Główczyce

źródło: Gminny Ośrodek Kultury w Główczykach

Na terenie funkcjonują trzy biblioteki publiczne. Oprócz Biblioteki Publicznej Gminy Główczyce (ul. Kościuszki 15a) działają dwie filie: w Pobłociu (Pobłocie 10) i Gorzynie (Gorzyno 7).

Tabela 28 - Biblioteki publiczne w Gminie Główczyce w 2013 r.

Ilość bibliotek	Księgozbiór w tys. woluminów	Czytelnicy	Wypożyczenia		Liczba ludności na 1 bibliotekę
			w tys. woluminów	na 1 czytelnika w wol.	
3	19,906	1078	17,971	16,7	3 158

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Rysunek 11 – Hala Sportowa w Główczych

źródło: Urząd Gminy Główczyce

W ramach Gminnego Ośrodka Kultury funkcjonuje także Hala Sportowa w Główczych. Wykorzystywana jest przede wszystkim przez gminne szkoły podstawowe, gimnazjum oraz zrzeszenia i kluby sportowe. Odbywają się tu zajęcia: piłka nożna, tenis stołowy, piłka siatkowa, oraz turnieje: Turniej Halowej Piłki Nożnej o Puchar Przewodniczącego Rady Gminy Główczyce, Gminny Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Wójta Gminy Główczyce.

W Gminie Główczyce działają kluby sportowe: Błękitni Główczyce, Sokół Szczyrkowice, Krokusy Stowięcino oraz Jantaria Pobłocie. Na terenie gminy odbywają się również spacerzy Nordic Walking z przewodnikiem.

Turystyka i rekreacja

Dla zwolenników aktywnego wypoczynku, pragnących poznać okolice, ciekawe i urokliwe miejsca oraz piękne okoliczne zabytki na terenie Gminy przygotowano kilkadziesiąt kilometrów oznakowany szlaków turystycznych, dobrze nadających się na wycieczki piesze, rowerowe, kajakowe i samochodowe. Trasy te powinny być wykorzystywane i promowane przez lokalnych przedsiębiorców i inwestorów zajmujących się turystyką weekendową i rekreacją.

Trasy i szlaki rowerowe

Trasy rowerowe przebiegają wśród pól, lasów oraz przez malowniczo usytuowane miejscowości, w których zachowały się ślady historii, cenne walory przyrodnicze oraz okazałe pałace i kościoły.

I Trasa rowerowa „Dla odpoczynku i zdrowia” (24 km)

Przebieg trasy: Pobłocie - Wolinia - Pękalin - Będzimirz - Kokoszki - Podole Wielkie - Szelewo - Przebędowo - Pobłocie

Rysunek 12 – Przebieg trasy rowerowej „Dla odpoczynku i zdrowia” (24 km)

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce. Urząd Gminy Główczyce, 2013

Szlak o długości 24 km wyznaczony jest we wschodniej części Gminy Główczyce i przebiega przez malowniczo usytuowane miejscowości, w których zachowały się ślady historii.

W niewielkiej odległości od Pobłocia, w którym wyznaczony jest na początek trasy znajduje się Rezerwat Przyrody Torfowiska Pobłockie o charakterze torfowiskowo-leśnym objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000. W samej miejscowości znajduje się pięć pomników przyrody – dębów. Trasa rozpoczyna się przy boisku sportowym w centrum miejscowości, gdzie zlokalizowane są wiaty dla turystów, a także hala sportowa i murowany pałac z początku XX wieku – obecnie szkoła.

Szlak wiedzie z punktu startu za szkołą i dalej w kierunku Cecenowa, przecinając drogę wojewódzką nr 213 przed cmentarzem i prowadząc w kierunku lasu z najwyższym w tej części Gminy wzniesieniem, nazywanym Górą Wolińską oraz starym poniemieckim cmentarzem.

W Wolini znajduje się niedawno odrestaurowany, okazały pałac z połowy XVIII wieku z parkiem podworskim. Pomiędzy Pękalinem, Zawadą, Kokoszkami i Podolem Wielkim trasa wiedzie wśród malowniczych pól, łąk i lasów. Podole Wielkie to wieś o historycznie ukształtowanej strukturze przestrzennej. Najokazalszym zabytkiem jest późno klasycystyczny pałac z gankiem otoczony parkiem ze starodrzewem. We wsi znajduje się 6 pomników przyrody oraz naturalny staw. Spośród zachowanych elementów dziedzictwa kulturowego wyróżnia się także historyczne młyny.

Kolejna na trasie szlaku jest wieś Przebędowo, gdzie zabudowa mieszkaniowa zlokalizowana jest na skraju wąwozu. Wieś wyróżnia zróżnicowany krajobraz w otoczeniu wsi oraz architektura zachowanych obiektów. Najokazalszym zabytkiem jest murowany dwór z drugiej połowy XVIII wieku i trzy murowane budynki mieszkalne z tego samego okresu.

Z Przebędowa szlak biegnie do Pobłocia w niedalekiej odległości od Rezerwatu Przyrody „Torfowisko Pobłockie”. Trasa „Dla odpoczynku i zdrowia” zatacza pętlę w Pobłociu. Szlak prowadzi przez drogi wśród pól, lasów, częściowo nasypami po kolejce wąskotorowej i lokalnymi drogami. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

II Trasa rowerowa „Dla odpoczynku i zdrowia” (14 km)

Przebieg trasy: Pobłocie - Wolinia - Dargoleza - Przebędowo – Pobłocie

Trasa wiedzie 14 km przez południowo – wschodnią część gminy. Rozpoczyna się przy boisku sportowym Zespołu Szkół w Pobłociu, przy pałacu z początku XX w. Tutaj atrakcją dla miłośników przyrody będą, są, mogą być zlokalizowane w parku przy szkole pomnikowe okazy dębu szypułkowego i rzadko spotykane gatunki drzew, takich jak: sosna amerykańska, żywotnik zachodni, ambrowiec amerykański. Znajduje się tu również wiata dla rowerzystów.

Dalej trasa wiedzie w kierunku bocianiejskiej wsi Cecenowo, trzeciej pod względem liczebności bociana białego w Polsce.

Tu można zobaczyć zespół dworsko – parkowy: pałac z ok.1812 roku i okalający go park z pomnikowymi okazami drzew m.in. buku, świerku, daglezi oraz obumarłym już tulipanowcem japońskim. Naprzeciwko pałacu, na wzniesieniu znajduje się neogotycki XIX-wieczny kościół. Jak głosi legenda, między pałacem a kościołem przebiega podziemne przejście, w którym ukryte są bogactwa rodu von Zitzewitz.

Przed cmentarzem przecina drogę wojewódzką prowadząc do nasypu będącego pozostałością po dawnej kolejce wąskotorowej. Skręcając w prawo nasypem, a po przecięciu drogi powiatowej, gruntowymi drogami pośród pól i łąk dotrzemy do miejscowości Dargoleza. Wieś cechuje zabudowa terenami rolniczymi. We wsi zachowały się elementy dawnego zespołu dworsko-folwarcznego z XIX wieku w postaci przekształconych zabudowań gospodarczych.

Z Dargolezy trasa prowadzi do Przebędowa zlokalizowanego na zboczu wąwozu, a następnie do Pobłocia, zataczając tym samym pętlę. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Rysunek 13 – Przebieg trasy rowerowej rowerowa „Dla odpoczynku i zdrowia” (14 km)

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główny. Urząd Gminy Główny, 2013

Szlak rowerowy R-10

Przebieg szlaku w Gminie Główny: Równo – Główny – Ciemino – Zgierz – Izbica - Gać

Międzynarodowy Szlak Rowerowy R-10 w Polsce liczy 356 km i oznakowany jest kolorem zielonym. Biegnie od Świnoujścia w województwie zachodniopomorskim do jeziora Sarbsko w województwie pomorskim. Na obszarze Pomorza Środkowego szlak R-10 biegnie przez obszary zachwycające niespotykanymi osobliwościami przyrodniczymi chronionego krajobrazu ze Światowym Rezerwatem Biosfery UNESCO – Słowińskim Parkiem Narodowym na czele. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Atrakcje na szlaku (w części znajdującej się w Gminie Główny):

- Rezerwat Bagna Izbickie: platforma widokowa ok. 2 km od Izbicy przy szosie
- Kościół w Izbicy z 1930 roku
- Jezioro Łeba: przy ujściu rzeki Łeby do jeziora platforma widokowa
- Rzeka Łeba
- Rezerwat ptasi "Gackie Łęgi"

- Słowiński Park Narodowy: ruchome wydmy, unikatowa fauna i flora, platforma widokowa za miejscowością Gać
- Zespół dworsko-folwarczny w Ciemnie
- Neogotycki kościół parafialny w Główczych
- Pałac z połowy XIX wieku w Główczych
- Głaz narzutowy "Maczuga Stołema" przy hali sportowej w Główczych
- Wczesnośredniowieczne grodzisko wyżynne tzw. "szaniec szwedzki"

Rysunek 14 – Przebieg szlaku rowerowego R-10 na terenie Gminy Główczyce

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce. Urząd Gminy Główczyce, 2013

Szlaki piesze

Trasy piesze wytyczone są z dala od ruchliwych szos pozwalają w pełni zachwycić się walorami historycznymi i krajobrazowymi ziemi główczyckiej.

Szlak Południowy (PM-1502-y, żółty)

Przebieg szlaku w Gminie Główczyce: Izbica - Gać

Szlak liczy na całej długości 39 km (z Gardny Wielkiej do Łeby). Z Kluk (Gmina Smółdzino) szlak biegnie wzdłuż południowego brzegu jeziora Łebsko do Izbicy w Gminie Główczyce.

Ten odcinek trasy, ze względu na torfowe podłoże i występujące żeremie bobrów, w okresie obfitych opadów jest trudny do przebycia. Pomiędzy rzeczką Pustynką, a Izbicą roztacza się krajobraz na torfowiska i wrzosowiska. Z Izbicy położonej nad południowym brzegiem trzeciego co do wielkości w Polsce jeziora Łebsko, widać panoramę wydm, warto zobaczyć też kościół z 1930 roku i szachulcowy budynek mieszkalny (Izbica 3). We wsi znajdują się gospodarstwa agroturystyczne, sklep spożywczy i bar. W następnej położonej na szlaku miejscowości Gać (Gmina Główczyce), znajduje się ptasi rezerwat ścisły „Gackie Łęgi”. Przed wsią malowniczo wije się rzeka Łeba, u której ujścia znajduje się platforma widokowa wychodząca w jezioro Łebsko. Z pomostu podziwiać można zachwycający pejzaż jeziora Łebsko z wydmami, Izbicą i górą Rowokół w tle. Pomiędzy wsią Gać, a Żarnowska szlak Słowińców wiedzie przez chronione krajobrazy wydm porośnięte borami bażynowymi i borami bagiennymi, po drodze znajduje się rezerwat Bielice Gackie ze wzgórzami porośniętymi stuletnimi sosnami. W połowie odległości pomiędzy miejscowościami, w granicach Gminy Główczyce, znajduje się pomost widokowy wychodzący na rozlewisko.

Rysunek 15 – Przebieg pieszego szlaku „żółtego” na terenie Gminy Główczyce

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce. Urząd Gminy Główczyce, 2013

Atrakcje na szlaku (w części znajdującej się w Gminie Główczyce):

- Kościół w Izbicy: murowany z 1930 roku, uroczy wiejski kościółek otoczony zielenią
- Bagna Izbickie: platforma widokowa ok. 2 km od Izbicy przy szosie
- Jezioro Łebsko: przy ujściu rzeki Łeby do jeziora platforma widokowa
- Rzeka Łeba: urokliwa i bogata w ryby
- Gać – rezerwat ptasi „Gackie Łęgi”

Szlak Doliny Łupawy (niebieski)

Przebieg szlaku w Gminie Główczyce: Czarny Młyn – Żelkowo - Drzeżewo

Trasa piesza o długości 67 km biegnąca z Gardny Wielkiej do Czarnej Dąbrówki. Szlak zgodnie z biegiem koryta rzeki Łupawy prowadzi do Żelkowa, gdzie dawnym nasypem kolejowym dociera do ponad stuletniej elektrowni wodnej z pięknym herbem na fasadzie. Szlak w tym miejscu poprowadzony jest nad kanałem, następnie równoległe do rzeki wśród gęstego lasu. Łupawa na tym odcinku płynie doliną, przedzierając się przez wzniesienia morenowe nazwane Górami Choćmirowskimi. Strome brzozy miejscami tworzą niemal pionowe ściany o wysokości do 20 m. Z Drzeżewa gdzie znajduje się elektrownia wodna, szlak przez las prowadzi dalej. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka/>]

Rysunek 16 – Przebieg pieszego szlaku „niebieskiego” na terenie Gminy Główczyce

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce. Urząd Gminy Główczyce, 2013

Atrakcje na szlaku (w części znajdującej się w Gminie Główczyce):

- Elektrownia Wodna w Żelkowie
- Wzgórza Choćmirowskie
- Elektrownia wodna w Drzeżewie

Szlaki wodne

TRASY KAJAKOWE zachwycają dolinami rzek oraz mnóstwem malowniczych sielskich krajobrazów leśnych.

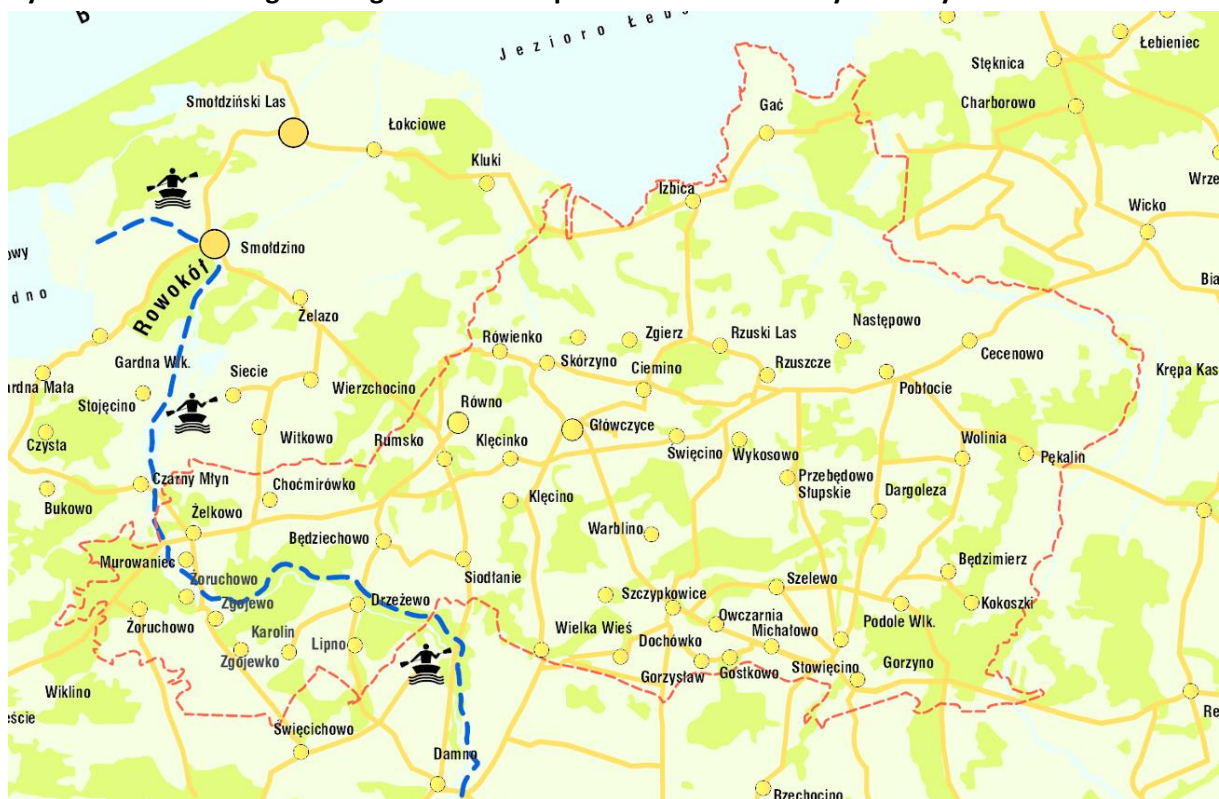

Szlak Wodny na Rzece Łupawie

Przebieg szlaku w Gminie Główny: Czarny Młyn – Żelkowo – Drzeżewo

Rzeka prawie na całej długości ma pierwszą klasę czystości. Jej długość to około 99 km, w tym samego szlaku 91 km. Pokonanie go zajmuje około pięciu dni. Szlak należy do trudnych i wymaga doświadczenia. Spływ kajakowy Łupawą to propozycja dla osób lubiących prawdziwą przygodę, gdyż jest to jeden z najpiękniejszych i najbardziej dzikich szlaków na Pomorzu. Przeszkody to zazwyczaj liczne, lecz łatwe do ominięcia kamieniste bystrza oraz duża liczba krótkich przenosek. Na Łupawie znajdują się również elektrownie wodne, z których część jest udostępniona do zwiedzania. W gminie Główny jest to piękna elektrownia w Żelkowie. Szlak należy do trudnych i wymaga doświadczenia. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Rysunek 17 – Przebieg wodnego szlaku na Łupawie na terenie Gminy Główny

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główny. Urząd Gminy Główny, 2013

Atrakcje na szlaku (w części znajdującej się w Gminie Główny):

- Elektrownia wodna Drzeżewo
- Elektrownia wodna Żelkowo (udostępniona do zwiedzania)

Trasy samochodowe

Trasy samochodowe umożliwiają wędrówkę śladami bogatych historycznie wsi.

Nadmorska Trasa Turystyki Samochodowej

Przebieg trasy: Żoruchowo – Żelkowo – Choćmirówko – Będziechowo - Rumsko - Kłęcinko – Główczyce – Rzuszcze – Pobłocie – Cecenowo

W gminie Główczyce liczy ona 31 km i wiedzie do łąby przez kolejne miejscowości gminy Główczyce. Trasa rozpoczyna się od wsi Żoruchowo, położonej w zachodniej części gminy. W Żoruchowie zobaczymy dobrze zachowany piętrowy pałac, wybudowany na planie prostokąta w 1833 r. Przed pałacem rozciąga się owalny podjazd, a wokół park dworski, o powierzchni około 4 hektarów, łączący się dalej z lasami.

Przy jednej z głównych ulic znajdują się pozostałości po ciasno zlokalizowanych zagrodach gospodarczych z przełomu XIX i XX wieku, w tym szachulcowy budynek z piecem chlebowym z II poł. XIX w. Najprzyjemniejszą atrakcją jest spacer aleją dębową, pośród unikatowych gatunków starodrzewia dębu szypułkowego i jesionu, które urzekają swym pięknem o każdej porze roku.

Dalej trasa wiedzie przez Żelkowo. Zwiedzimy tu neogotycki kościół pw. św. Antoniego z połowy XIX wieku zbudowany z cisów granitowych. Na uwagę zasługują witraże oraz stare organy stworzone przez Volknera z Duninowa. Przy świątyni znajduje się pomnik upamiętniający poległych podczas I wojny światowej mieszkańców Żelkowa i okolic, w pobliskim lesie zachowały się ślady dawnego cmentarza. Warto też obejrzeć ponad stuletnią elektrownię wodną na rzece Łupawie, którą uruchomiono w 1906 roku. W Żelkowie znajduje się gospodarstwo agroturystyczne.

Kontynuując podróż Drogą Nadmorską dojedziemy do Choćmirówka, gdzie zobaczymy murowany dwór z połowy XIX w. z parkiem podworskim i kilka budynków z tego samego okresu. W Będziechowie, należącym niegdyś do rodu von Massow, zachowało się kilka zagród czworobocznych, park dworski z licznymi okazami starodrzewia oraz zabytkowy, szachulcowy budynek mieszkalny z II połowy XVIII wieku.

Rysunek 18 – Przebieg Nadmorskiej Trasy Turystyki Samochodowej na terenie Gminy Główczyce

Źródło: Śladami historii i przyrody. Przewodnik turystyczny po Gminie Główczyce. Urząd Gminy Główczyce, 2013

Kolejne na trasie są Siodłonie, Rumsko i Równo. Na zachód od Rumska, w sąsiedztwie dawnego dworca kolejowego umiejscowione jest wczesnośredniowieczne grodzisko wyżynne o wysokości kilku metrów ze stromymi wałami, tzw. szaniec szwedzki, otoczony strumieniem. Obok grodziska, w dolinie rzeki Pustynki znajduje się wczesnośredniowieczne cmentarzysko kurhanowe. Atrakcją jest spacer po dworskim parku, w którym zachowały się ruiny pałacu z pierwszej połowy XIX w. We wsi można zobaczyć też murowaną gorzelnię z XX wieku.

Po minięciu wsi Klęcino dotrzemy do miejscowości gminnej – Główczyce. Nad miejscowością góruje neogotycki kościół zbudowany w 1891 roku. Usytuowany jest na najwyższym wzniesieniu wioski. W bocznych nawach można podziwiać witraże przedstawiające sceny biblijne oraz herby dawnych szlacheckich rodów. W pobliżu znajduje się również neoklasycystyczna kaplica cmentarna. Na wyniesieniu terenu sąsiadującym ze wzgórzem kościelnym znajduje się zespół pałacowo-parkowy, dawna siedziba rodu Puttkamerów.

W Główczycach możemy skorzystać z usług pocztowych, bankowych, lekarskich, zatankować samochód, czy zrobić zakupy w sklepach wielobranżowych. W miejscowości znajdują się trzy lokale gastronomiczne oferujące m.in. domowe posiłki i pizzę. Można też skorzystać z usług noclegowych.

Dalej Nadmorska Trasa Turystyki Samochodowej prowadzi przez Świącino do Rzuszcz. Na tym odcinku przy ładnej pogodzie widać panoramę wydm. Na tym odcinku przy ładnej pogodzie widać panoramę wydm. W północnej części Rzuszcz znajduje się pałac z 1845 roku. Obecnie jest tam świetlica wiejska.

Kolejne na trasie jest Pobłocie. Zachował się w nim dawny pałac von Homy'a, usytuowany pośród pięknego, starego parku. W budynku mieści się Zespół Szkół im. Juliana Tuwima. W przyszkolnym parku znajdują się pomnikowe okazy dębu szypułkowego, czy rzadko spotykane gatunki drzew takich jak sosna amerykańska, żywotnik zachodni, ambrowiec amerykański. To unikatowe atrakcje dla miłośników przyrody.

Będąc w Pobłociu koniecznie trzeba zobaczyć rezerwat przyrody „Torfowiska Pobłockie” o powierzchni 112 hektarów, na który składa się kompleks bagien i torfowisk z reliktywnym atlantyckim zespołem roślinności oraz torfowisk typu atlantyckiego z dużym udziałem woskownicy europejskiej. Zwiedzanie rezerwatu odbywa się po ścieżkach edukacyjnych, przy których znajdują się tablice informacyjne i punkty widokowe.

W końcu docieramy do Cecenowa. We wsi zobaczyć można murowany dwór z XIX wieku. Jest to pałac z parterowym budynkiem i skrzydło z piętrem o naczółkowym dachu i bogatej dekoracji elewacji z wysoką, czterokondygnacyjną wieżą po środku. Nad głównym wejściem do dziś zachował się herb rodu von Zitzewitz przedstawiający dwugłowego orła. Na tyłach pałacu znajduje się park z pomnikowymi okazami drzew m.in. klonu, świerku, buku, daglezi, a także obumarły już tulipanowiec japoński. Naprzeciw pałacu, na wzniesieniu znajduje się XIX-wieczny, neogotycki kościół wybudowany z cegły na fundamencie z ciosów granitowych. Jest to budowla jednonawowa z wyodrębnionym pięciobocznym prezbiterium i dwoma przybudówkami. Do dziś podczas mszy używane są organy z 1875 r. W oknach prezbiterium znajdują się piękne witraże z motywami religijnymi i herbami rodowymi Stojentynów i Zitzewitzów. Legenda głosi, iż pomiędzy pałacem, a kościołem przebiega potajemne, podziemne przejście, w którym ukryte są bogactwa rodu von Zitzewitz.

W Cecenowie kończymy podróż Trasą Nadmorską na terenie gminy Główczyce. Po przejechaniu przez most na rzece Łebie znajdziemy się w gminie Wicko. Wędrowka śladami bogatych historycznie wsi, cennych walorów przyrodniczych, okazałych pałaców i kościołów czy starych cmentarzy stanowi niezastąpioną i niezapomnianą atrakcję Gminy Główczyce. [Źródło – <http://gok-glowczyce.pl/turystyka>]

Raport społeczny

Badanie ankietowe wśród mieszkańców Gminy Główczyce

W celu zebrania opinii mieszkańców na temat działań strategicznych Gminy Główczyce, przeprowadzono badania ankietowe.

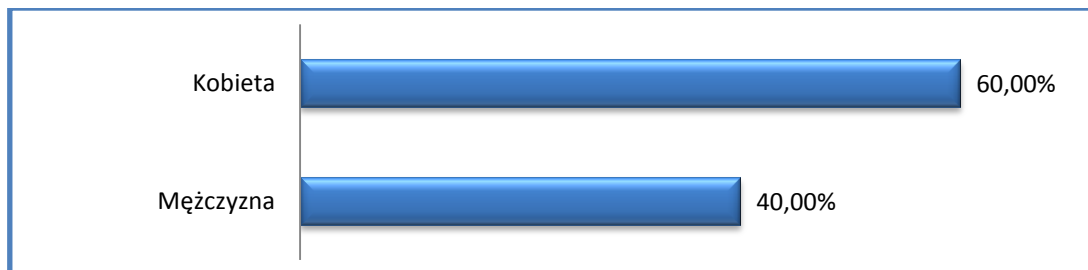
Ankiety zostały rozprowadzone za pośrednictwem sołtysów wszystkich miejscowości gminy oraz pracowników Urzędu Gminy w Główczykach. Do dnia 13 kwietnia 2015 roku do Urzędu Gminy w Główczykach wpłynęło **126 ankiet**.

Ankieta składała się z **18 pytań**, w tym dwóch otwartych. Na końcu ankiety umieszczono metryczkę. Respondenci nie zawsze udzielali odpowiedzi na wszystkie pytania zawarte w ankiecie (częściej dotyczyło to pytań otwartych oraz metryczki).

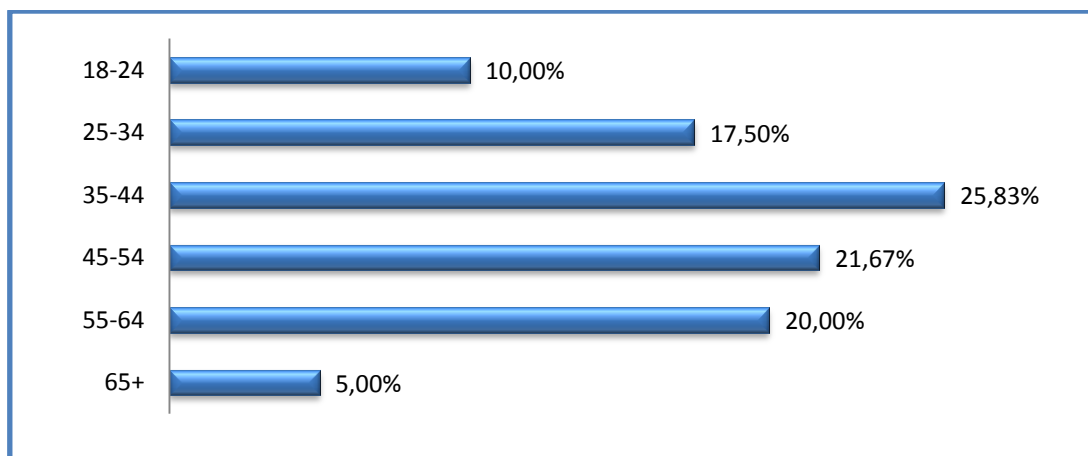
Podane w tabelach i na wykresach wartości procentowe odzwierciedlają opinię osób, które zaznaczyły odpowiedzi w poszczególnych częściach ankiety.

Metryczka

Płeć:

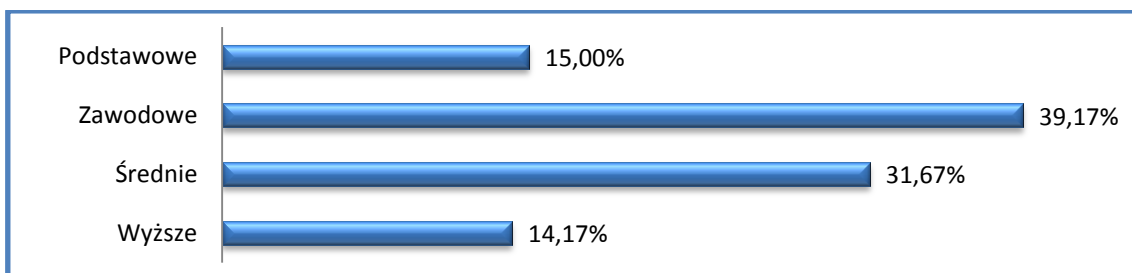

Wiek:

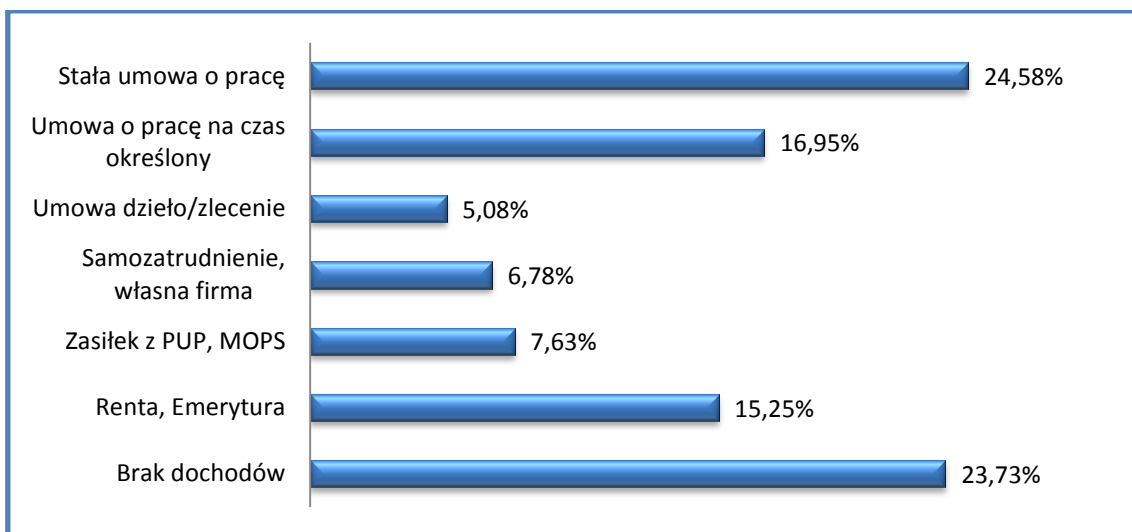

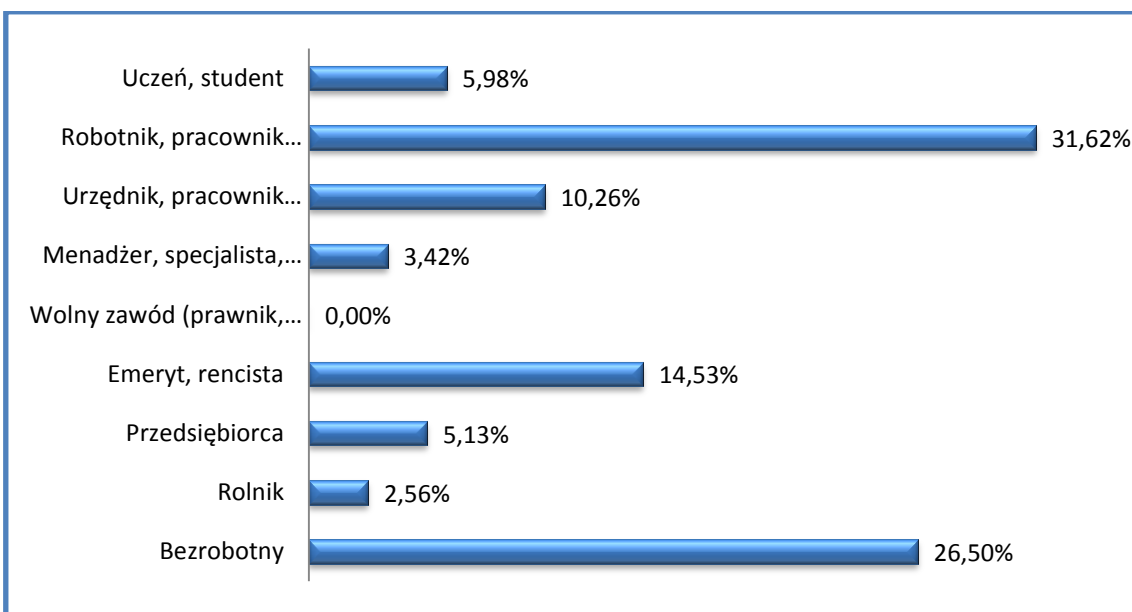
Wykształcenie:

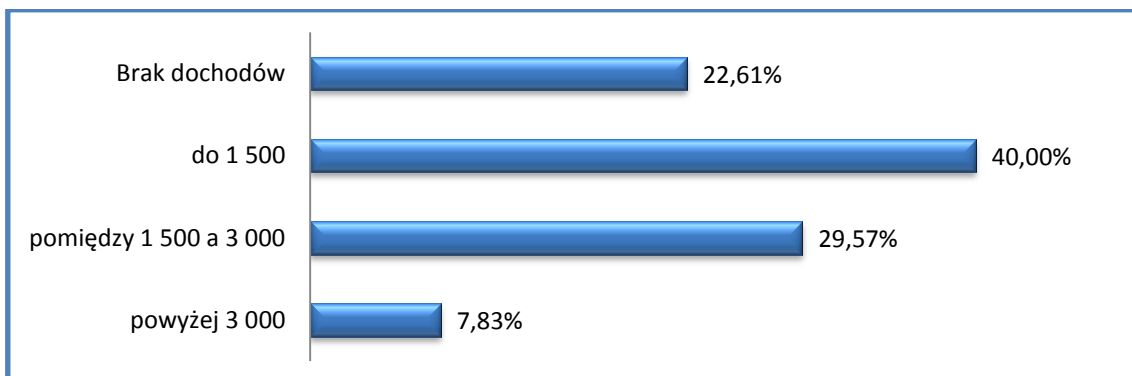
Sytuacja ekonomiczna:

Grupa zawodowa:

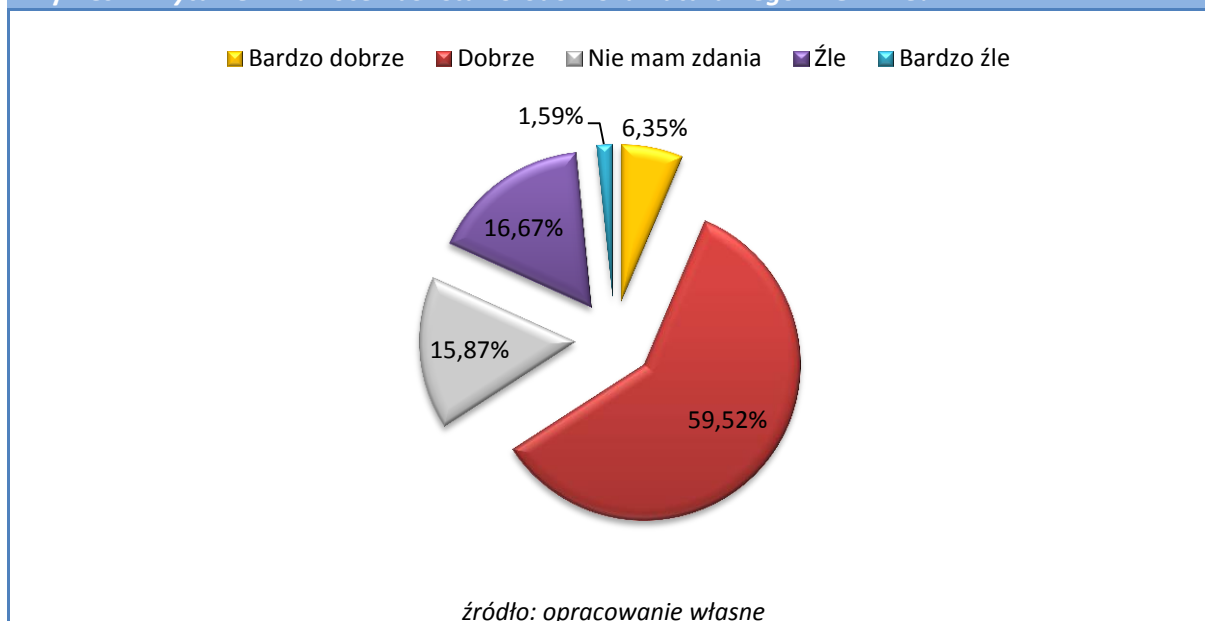

Miesięczny dochód:

Wnioski z badania ankietowego

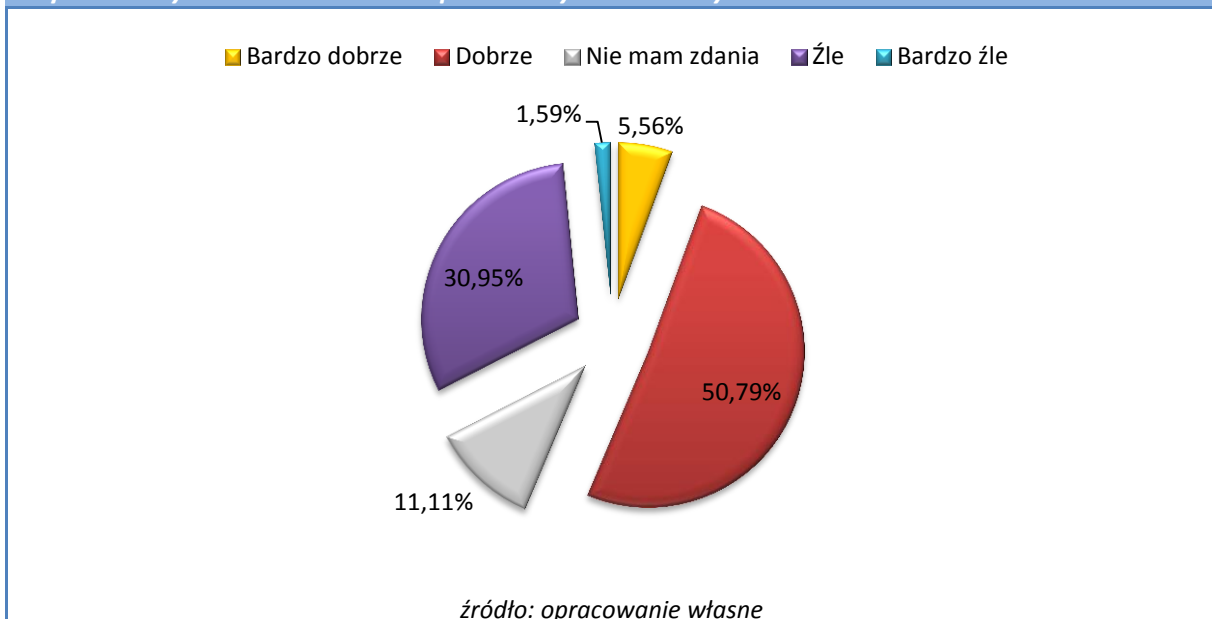
Wykres 7 - Pytanie 1: Jak oceniasz stan środowiska naturalnego w Gminie?

STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO - DOBRY

Ankietowani oceniają w znacznej większości pozytywnie stan środowiska naturalnego w Gminie Główczyce: 59,52% dobrze, a 6,35% bardzo dobrze. Jedynie jedna piąta respondentów wskazała, że jest źle (16,67%) lub bardzo źle (1,59%). Z kolei 15,87% nie ma zdania na ten temat.

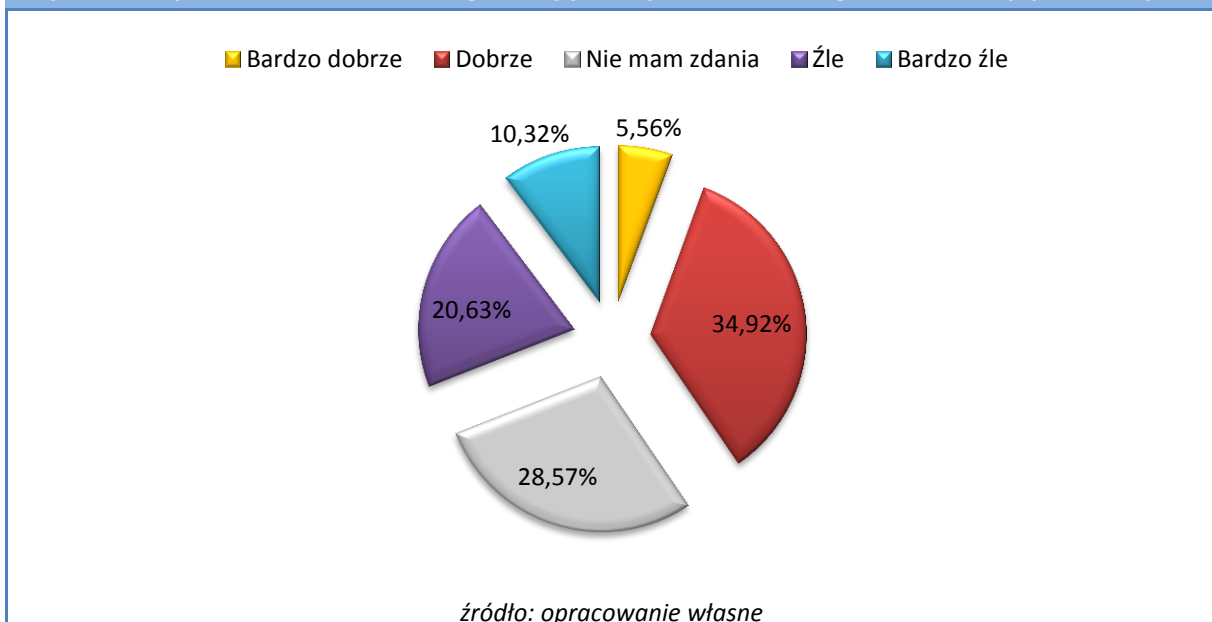
Wykres 8 - Pytanie 2: Jak oceniasz poziom czystości Gminy?

Czystość Gminy - DOBRA

Ponad połowa (50,79%) ankietowanych dobrze ocenia poziom czystości Gminy Główczyce. Natomiast 30,95% respondentów ocenia źle. 11,11% ankietowanych nie ma zdania; z kolei 5,56% ocenia bardzo dobrze, a jedynie 1,59% bardzo źle.

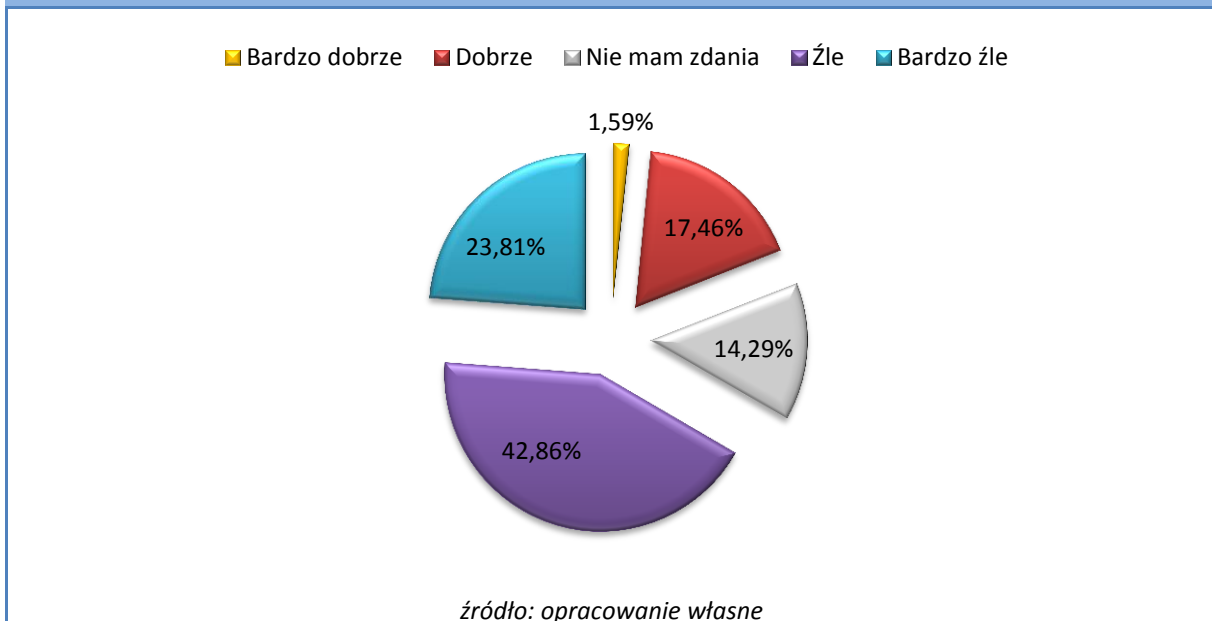
Wykres 9 - Pytanie 3: Jak oceniasz organizację transportu zbiorowego/komunikacji publicznej?

Organizacja transportu publicznego - ŚREDNIA

34,92% ankietowanych oceniło dobrze organizację transportu zbiorowego /komunikacji publicznej. 28,57% respondentów nie miało zdania. Blisko jedna trzecia ocenia negatywnie, z czego 20,63% źle, a 10,32% bardzo źle. Jedynie 5,56% ankietowanych oceniło bardzo dobrze.

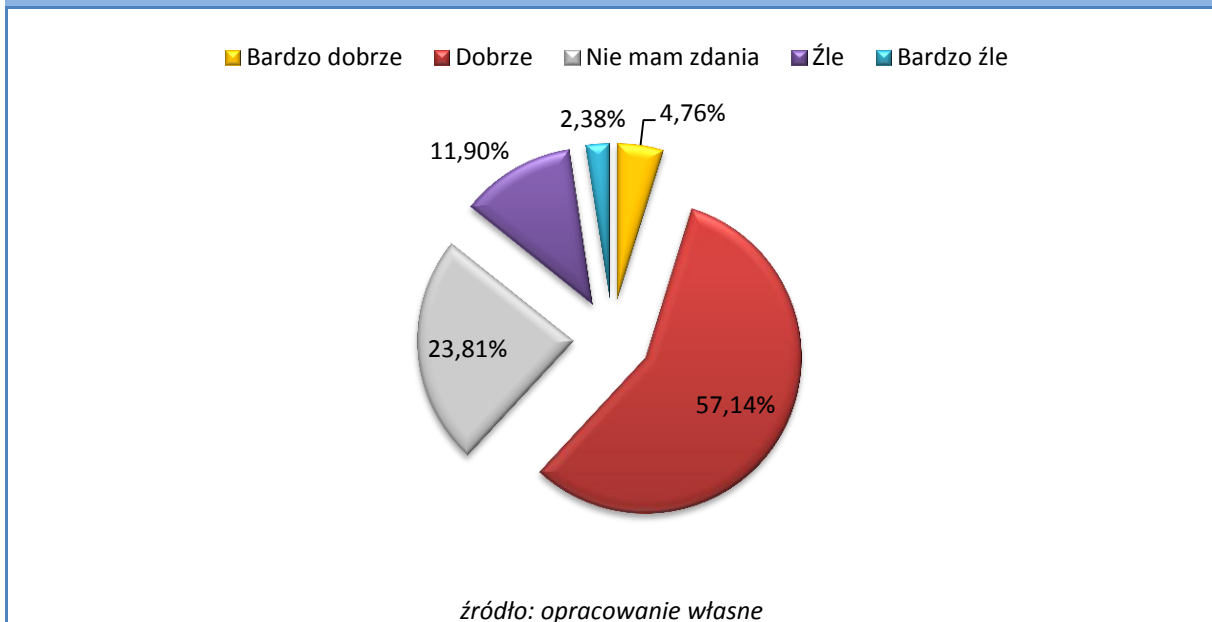
Wykres 10 - Pytanie 4: Jak oceniasz jakość dróg Gminy?

Jakość dróg - ZŁA

Dwie trzecie ankietowanych oceniło negatywnie jakość dróg w Gminie Główczyce: 42,86% źle, a 23,81% bardzo źle. 17,46% respondentów oceniło dobrze, 14,29% nie ma zdania. Jedynie 1,59% ankietowanych oceniło jakość dróg bardzo dobrze.

Wykres 11 - Pytanie 5: Jak oceniasz poziom bezpieczeństwa w Gminie?

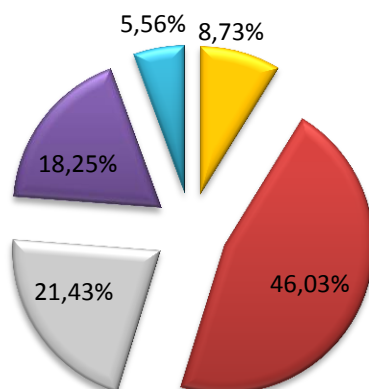
Bezpieczeństwo mieszkańców - DOBRE

Ponad sześćdziesiąt procent ankietowanych ocenia pozytywnie poziom bezpieczeństwa na terenie gminy: z czego 57,14% dobrze, a 4,76% bardzo dobrze. 23,81% respondentów nie ma zdania. 11,90% ocenia źle, a 2,38% bardzo źle.

Wykres 12 - Pytanie 6: Jak oceniasz poziom oferowanych usług medycznych refundowanych przez NFZ na terenie Gminy - ośrodki zdrowia, pogotowie, specjaliści?

■ Bardzo dobrze ■ Dobrze ■ Nie mam zdania ■ Źle ■ Bardzo źle

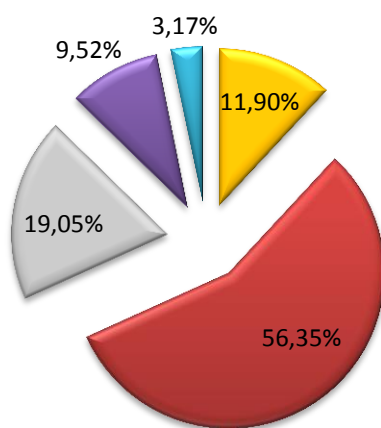
źródło: opracowanie własne

Poziom usług medycznych – DOBRY

Ponad połowa mieszkańców dobrze oceniła poziom usług medycznych na terenie Gminy: 46,03% dobrze, a 8,73% bardzo dobrze. Według 18,25% ankietowanych poziom ten jest zły, a dla 5,56% bardzo zły. 21,43% osób nie miało zdania.

Wykres 13 - Pytanie 7: Jak oceniasz poziom szkolnictwa i usług edukacyjnych w Gminie?

■ Bardzo dobrze ■ Dobrze ■ Nie mam zdania ■ Źle ■ Bardzo źle

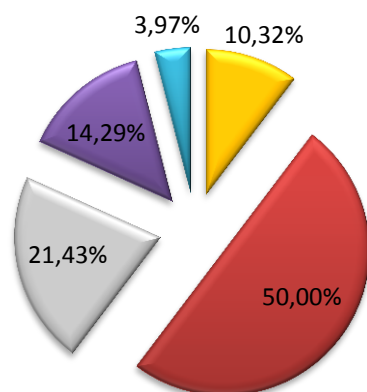
źródło: opracowanie własne

Poziom szkolnictwa – DOBRY

Większość mieszkańców ocenia w korzystnym świetle także poziom szkolnictwa i usług edukacyjnych w Gminie: 56,35% dobrze, a 11,90% bardzo dobrze. 9,52% ankietowanych oceniło jako zły, 3,17% bardzo zły. 19,05% nie miało zdania.

Wykres 14 - Pytanie 8: Jak oceniasz funkcjonowanie instytucji kulturalnych działających na terenie Gminy – ośrodki kultury, świetlice, biblioteki?

■ Bardzo dobrze ■ Dobrze ■ Nie mam zdania ■ Źle ■ Bardzo źle

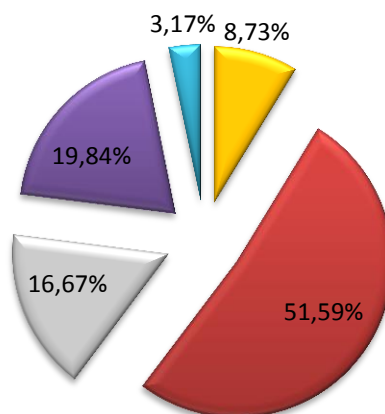
źródło: opracowanie własne

Funkcjonowanie instytucji kulturalno-oświatowych - DOBRE

Połowa ankietowanych [50,00%] oceniła dobrze funkcjonowanie instytucji kulturalnych na terenie Gminy, zaś 10,32% bardzo dobrze. 14,29% z pośród respondentów źle, a 3,79% bardzo źle. 21,43% nie miało zdania.

Wykres 15 - Pytanie 9: Jak oceniasz funkcjonowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Gminy – boisko sportowe, hala sportowa?

■ Bardzo dobrze ■ Dobrze ■ Nie mam zdania ■ Źle ■ Bardzo źle

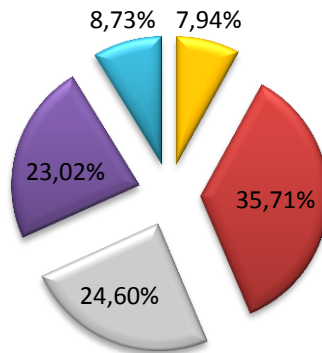
źródło: opracowanie własne

Funkcjonowanie obiektów rekreacyjno-sportowych - DOBRE

Większość mieszkańców ocenia w korzystnym świetle także funkcjonowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Gminy: 51,59% dobrze, a 8,73% bardzo dobrze. 19,84% ankietowanych oceniło jako zły, 3,17% bardzo zły. 16,67% nie miało zdania.

Wykres 16 - Pytanie 10: Jak oceniasz aktywność społeczną mieszkańców? Oceń ich działalność w organizacjach pozarządowych, klubach gospodyń wiejskich, klubach sportowych, straży pożarnej?

■ Bardzo dobrze ■ Dobrze ■ Nie mam zdania ■ Źle ■ Bardzo źle

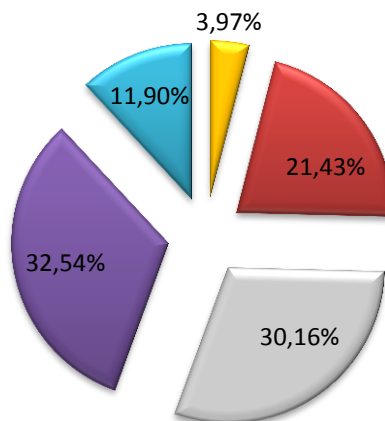
źródło: opracowanie własne

Aktywność społeczna mieszkańców - SŁABA

35,71% ankietowanych oceniło dobrze aktywność społeczną mieszkańców, a bardzo dobrze 7,94%. Negatywne opinie wyraziło blisko jedna trzecia respondentów: 23,02% źle, a 8,73% bardzo źle. 24,60% nie miało zdania.

Wykres 17 - Pytanie 11: Jak oceniasz możliwość wypoczynku i rekreacji w Gminie?

■ Bardzo dobrze ■ Dobrze ■ Nie mam zdania ■ Źle ■ Bardzo źle

źródło: opracowanie własne

Możliwość wypoczynku i rekreacji na terenie Gminy - ZŁA

Prawie połowa ankietowanych ocenia negatywnie możliwość wypoczynku i rekreacji w Gminie: z czego 32,54% źle, a 11,90% bardzo źle. 21,43% respondentów ocenia dobrze, a 3,97% bardzo dobrze. Aż 30,16% mieszkańców gminy nie ma zdania.

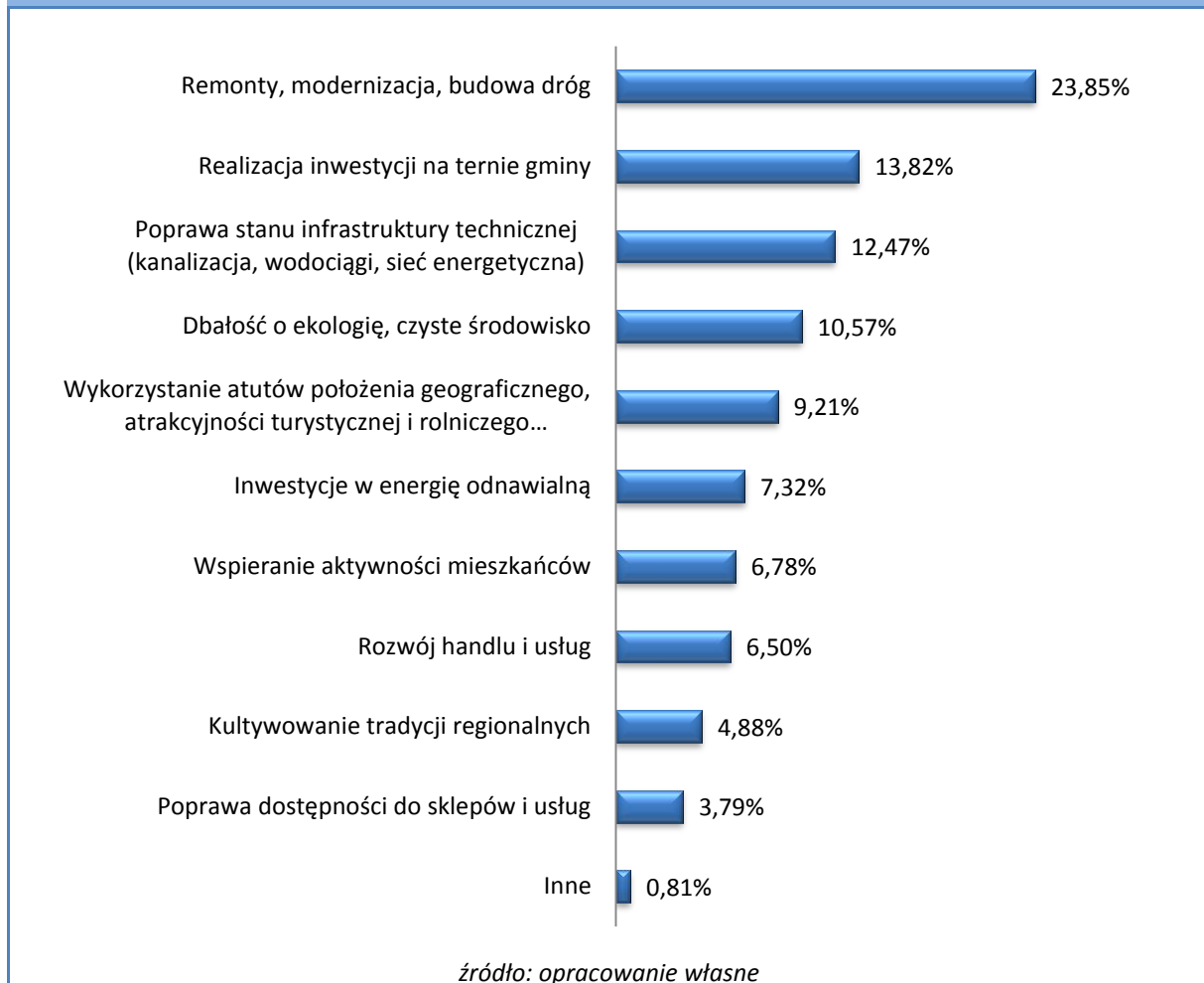

Tabela 29 - Pytanie 11: Wymień trzy dobre i trzy złe strony życia w Gminie Główny

DOBRE STRONY [ilość powtórzeń]	ZŁE STRONY [ilość powtórzeń]
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Położenie geograficzno-krajobrazowe, piękno natury, bliskość morza i plaż [14] ▪ Czyste środowisko [13] ▪ Cisza i spokój [9] ▪ Czysta i zadbane Gmina [6] ▪ Aktywna działalność Gminnego Ośrodka Kultury [5] ▪ Dobra jakość i dostępność do podstawowej opieki zdrowotnej [4] ▪ Infrastruktura sportowa – hala sportowa i stadion [4] ▪ Działalność edukacyjna szkół i pozalekcyjna, animacyjna świetlic wiejskich [4] ▪ Miejsca zabaw, place zabaw, świetlice i przedszkola [4] ▪ Bliskość do morza [4] ▪ Miłe sąsiedztwo, mili ludzie [4] ▪ Dobry dojazd do Słupska [4] ▪ Wysoki poziom kompetencji i zaangażowania nauczycieli [3] ▪ Dużo lasów [3] ▪ Dobra współpraca instytucji publicznych i organizacji z Urzędem Gminy [2] ▪ Dialog i budowanie partnerstwa przez władze Gminy [2] ▪ Bezpieczeństwo [2] ▪ Położenie Gminy na głównym szlaku turystycznym [2] ▪ Atrakcyjne szlaki piesze, rowerowe i spacerowe [2] ▪ Przyjazna Gmina [1] ▪ Aktywność sportowa mieszkańców [1] ▪ Urok mieszkania w małych wioskach Gminy np. Pobłocie [1] ▪ Media, sieć wodno-kanalizacyjna, selektywny odbiór śmieci w każdej miejscowości w Gminie [1] ▪ Sąsiedztwo i położenie Słowińskiego Parku Narodowego [1] ▪ Odbudowa oraz wzbogacenie populacji dzikich zwierząt [1] ▪ Dobre zaopatrzenie sklepów spożywczych [1] ▪ Dostęp do biblioteki [1] 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zły stan dróg i chodników w Gminie [21] ▪ Brak pracy, bezrobocie szczególnie osób młodych i 45+ [21] ▪ Słaba komunikacja publiczna, słaba sieć komunikacyjna [20] ▪ Mała ilość imprez integrujących mieszkańców [5] ▪ Małe zainteresowanie sportem [4] ▪ Brak miejsc wypoczynku i rekreacji oraz placów zabaw [4] ▪ Kiepska opieka zdrowotna, brak dostępu do specjalistów, ograniczona pomocy doraźnej (karetki) i ratowników [4] ▪ Niewystarczająca współpraca radnych z mieszkańcami [3] ▪ Duża odległość od dużych miast [3] ▪ Słaba opieka przedszkolna, brak dużego przedszkola [3] ▪ Wykluczenie cyfrowe - brak Internetu, kawiarenki internetowej [2] ▪ Uboga oferta imprez sportowych i kulturalnych [2] ▪ Trudny dojazd do pracy i szkół średnich [1] ▪ Zła organizacja przystanku autobusowego w Głównych [1] ▪ Słaba promocja walorów i atrakcji turystycznych [1] ▪ Niezaradność i niekompetencja służb prewencyjnych [1] ▪ Transport gwarantowany przez przewoźnika Nord Expres tylko do głównej miejscowości powoduje wykluczenie komunikacyjne wiosek [1] ▪ Niemożność korzystania z hali sportowej [1] ▪ Brak małych przedsiębiorstw [1] ▪ Brak inwestycji [1] ▪ Brak możliwości rozwoju w grupach tematycznych [1] ▪ Brak współpracy między ludźmi [1] ▪ Deficyt kompetentnych urzędników i pracowników spółek podległych [1] ▪ Kiepski poziom szkolnictwa [1] ▪ Mała ilość sklepów [1] ▪ Patologie [1] ▪ Brak siłowni [1]
źródło: opracowanie własne	

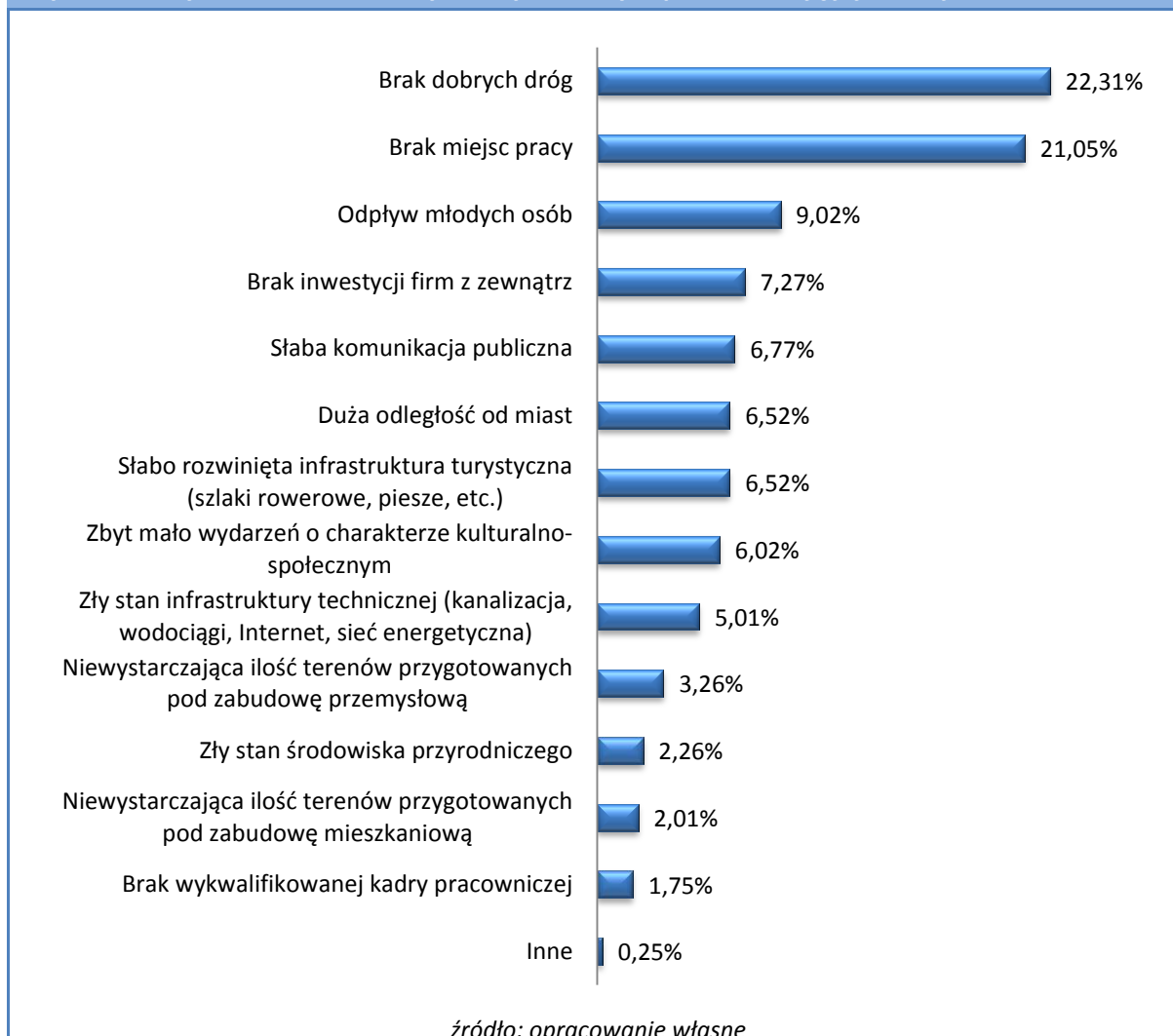
Wykres 18 - Pytanie 13: Jakie działania w Gminie Główczyce mogą wspomóc jej rozwój?

Wśród innych znalazły się odpowiedzi: odrzucenie dużej energetyki wiatrowej; wytyczenie i poprawienie stanu technicznego szlaków turystycznych i przyrodniczych; wsparcie imprez sportowych oraz wydarzeń związanych z ruchem (np. organizowanych przez GOK); wsparcie i organizowanie imprez z zakresu nauk ścisłych i przyrodniczych; organizacja obozów naukowych oraz edukacyjno-turystycznych; poprawa funkcjonowania strony BIP (poprawa jej ergonomii); stworzenie budżetu obywatelskiego; lepsza promocja Gminy i jej walorów; stworzenie dobrze skomunikowanych stref ekonomicznych; stworzenie nowych miejsc pracy; przyciągnięcie inwestorów.

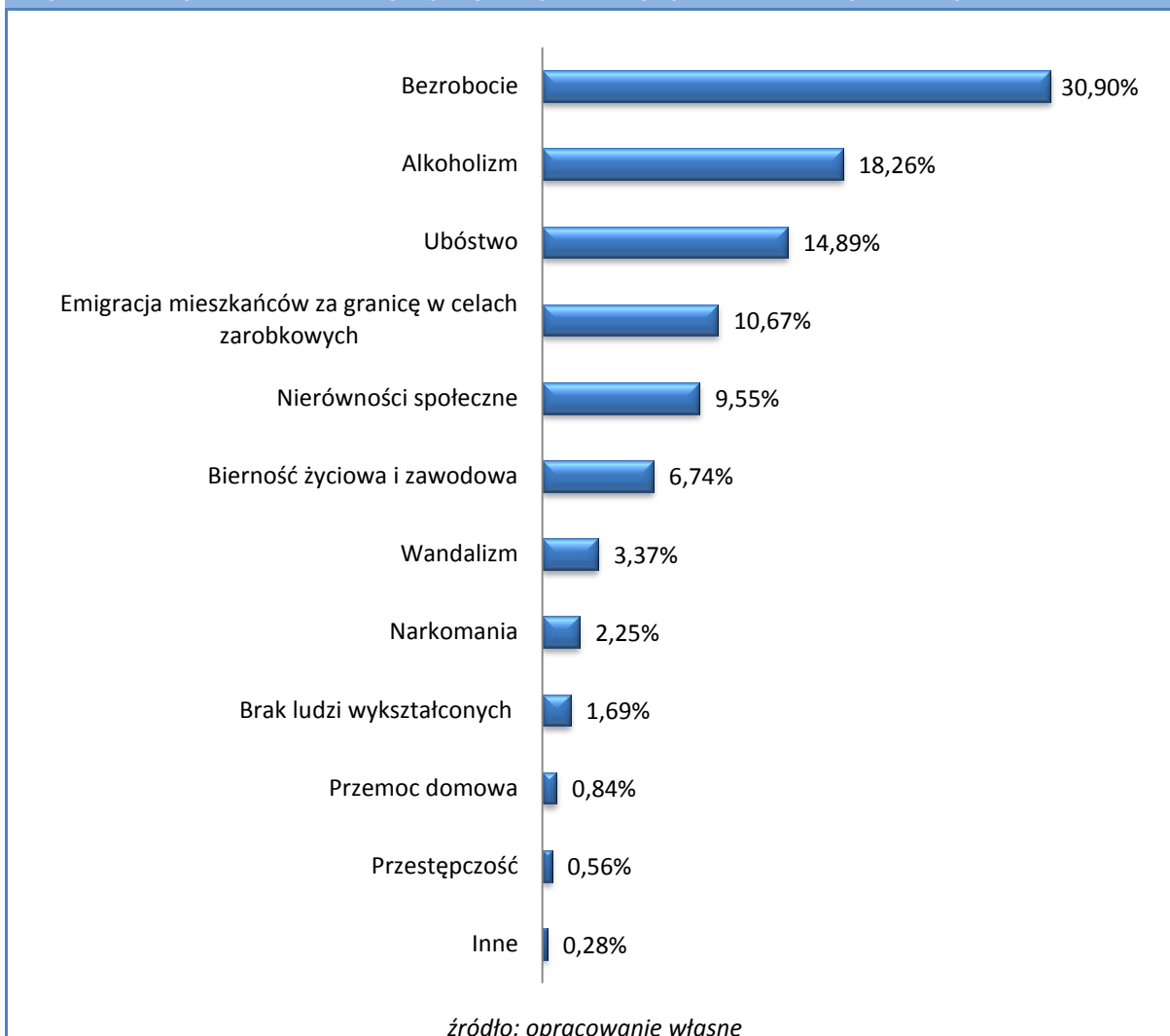
Wykres 19 - Pytanie 14: Jakie cechy Gminy Główczyce przeszkadzają jej rozwojowi?

Wśród innych znalazły się odpowiedzi: brak spójnego i merytorycznego planu rozwoju Gminy; brak informacji o planach rozwoju infrastruktury Gminy, zbyt mała ilość informacji o źródłach finansowania, organizacjach wspierających inicjatywy obywatelskie; za małe wykorzystanie środków z dotacji na bieżącą działalność Gminy oraz na rozwój.

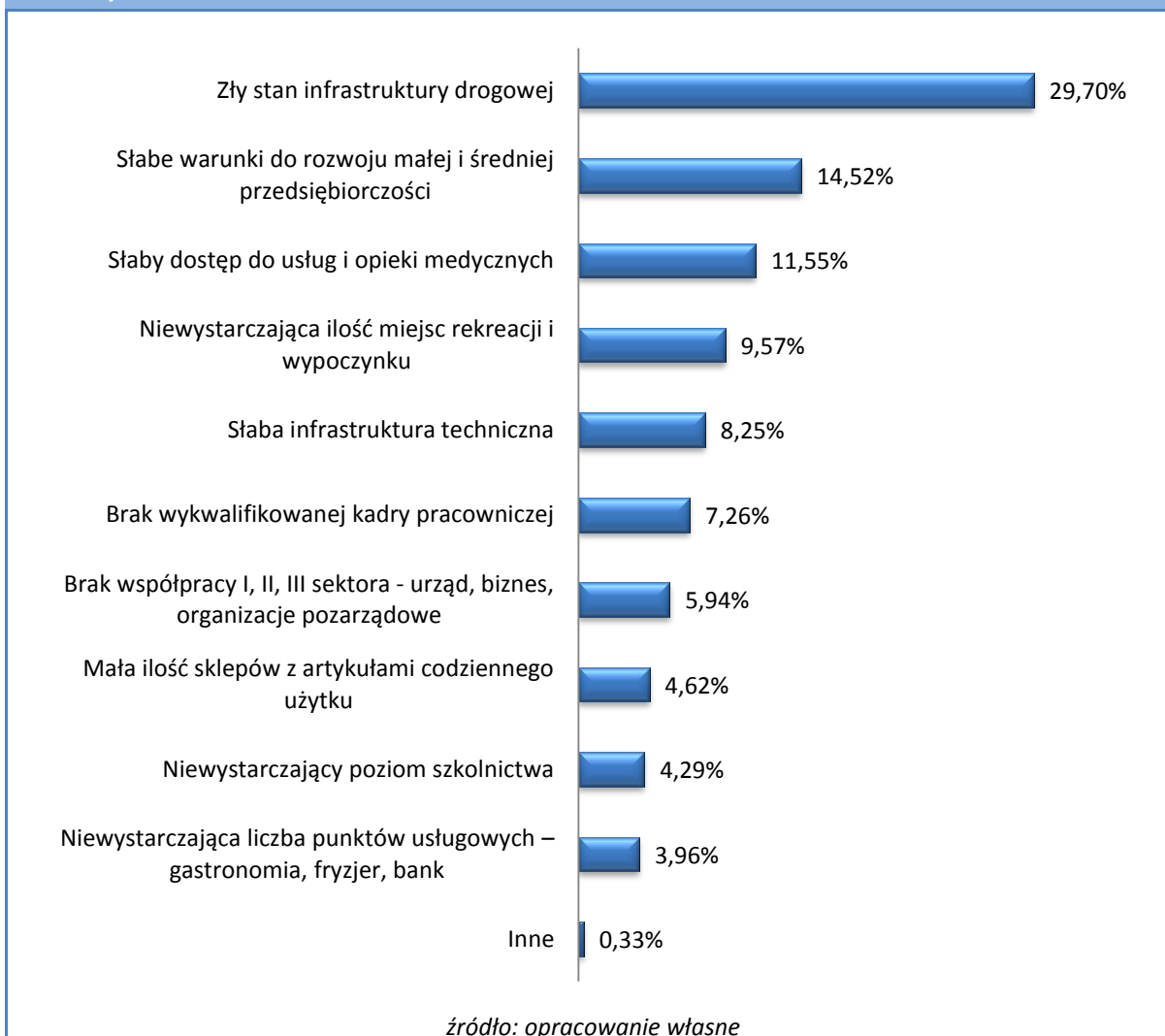
Wykres 20 - Pytanie 15: Jakie są największe problemy społeczne Gminy Główczyce?

Wśród innych znalazły się odpowiedzi: mała skuteczność Policji.

Wykres 21 - Pytanie 16: Jakie są największe problemy gospodarczo-strukturalne Gminy Główczyce?

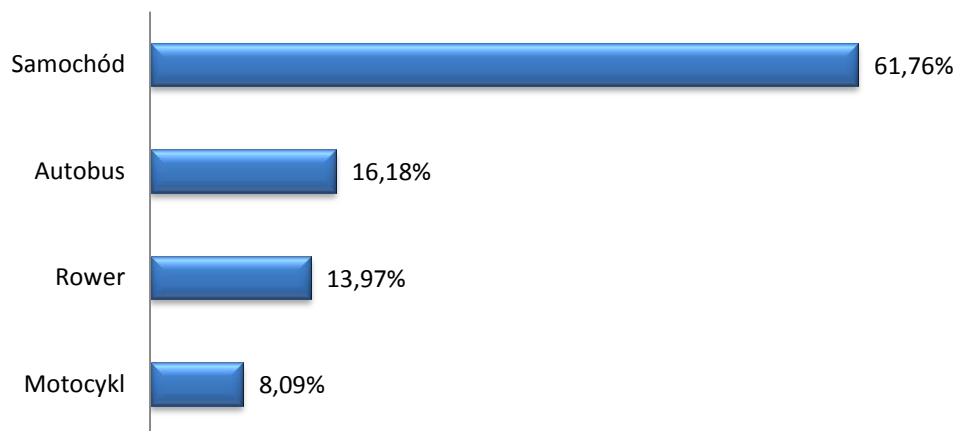

Wśród innych znalazły się odpowiedzi: poziom edukacji szkolnej.

Wykres 22 - Pytanie 17: Z jakiego środka transportu – poruszając się po gminie korzystasz najczęściej?

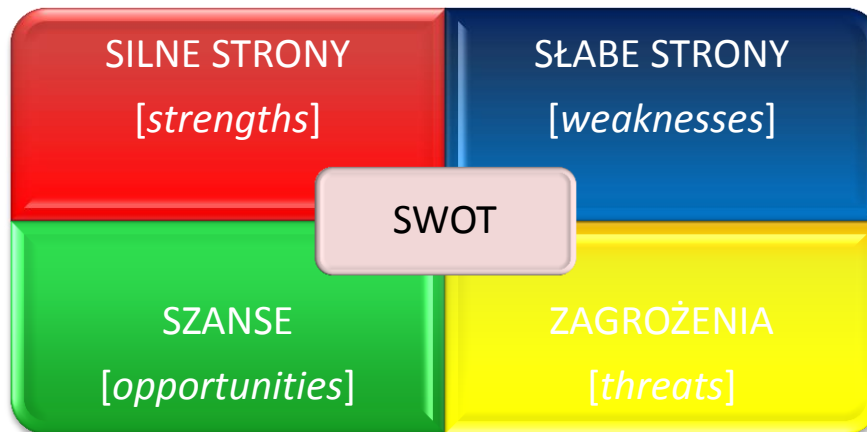

źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT Gminy Główczyce

Analiza SWOT (z ang. *strengths, weaknesses, opportunities, threats*) jest narzędziem analitycznym, wykorzystywanym w procesie planowania strategicznego. Polega na zidentyfikowaniu mocnych i słabych stron analizowanego obszaru oraz przeciwstawienie im możliwych przyszłych szans i zagrożeń.

Rysunek 19 – Schematyczne przedstawienie analizy SWOT

Źródło: opracowanie własne

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- S** mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obszaru,
- W** słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obszaru,
- O** szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obszaru szansę korzystnej zmiany,
- T** zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obszaru niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Przed analizą SWOT dokonano bieżącej oceny miejsca życia, pracy i aktywności.

Metodą burzy mózgów uczestnicy warsztatu oceniali rzeczywisty obraz gminy Główczyce, odpowiadając na pytania:

Jak Gmina Główczyce wygląda dzisiaj?

Zespół strategiczny określił Gminę jako czystą, spokojną, bogatą przyrodniczo, z dużym potencjałem aktywnego wypoczynku (szlaki pieszo-rowerowe), które niestety nie są nieoznakowane odpowiednio i słabo wypromowane.

W Gminie widoczny jest duży udział osób starszych w populacji mieszkańców Gminy. Obserwuje się wysoki stopień bezrobocia wśród mieszkańców oraz coraz liczniejszą emigrację zarobkową mieszkańców Gminy, szczególnie ludzi młodych i wykształconych. Mimo aktywnej działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i innych instytucji pomocowych nadal odnotowuje się wysoki, „dziedziczny” stopień ubóstwa oraz brak aktywności zawodowej i życiowej. Największą bolączką mieszkańców jest zły stan techniczny dróg lokalnych oraz słaba infrastruktura drogowa. Atutem Gminy jest systematyczne inwestowanie w infrastrukturę techniczną np. sieć wodno-kanalizacyjną oraz rozwijającą się infrastrukturę społeczną: szkoła, ośrodek zdrowia, GOK, boisko. Nadal odczuwalny jest brak miejsc rekreacji i wypoczynku dla całych rodzin oraz miejsca. Według zespołu strategicznego plusem dla Gminy jest brak dużych sklepów sieciowych, co umożliwia rozwój drobnego sektora handlowo-usługowego.

Gmina Główczyce w roku 2025?

Na pytanie jak będzie wyglądać ten obszar w roku 2025 zespół strategiczny stwierdził, że Gminę charakteryzować będzie:

1. Dobre drogi i dogodne połączenia komunikacyjne.
2. Wysoki poziom szkolnictwa i edukacji.
3. Atrakcyjna infrastruktura publiczna (żłobek, klub przedszkolny, ośrodek zdrowia, poradnia rehabilitacyjna) i rekreacyjna (ścieżki i szlaki pieszo-rowerowe).
4. Wysoki poziom świadomości i odpowiedzialności ekologicznej wśród mieszkańców.
5. Stały rozwój dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dbłość o zabytki i pomniki przyrody.
6. Czyste, zarybione rzeki umożliwiające uprawianie wędkarstwa.
7. Rozwój profilaktyki zdrowotnej, dbłość o zdrowie, ruch i rekreację.
8. Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego.
9. Rozwinięty sektor usług i drobnej przedsiębiorczości.
10. Łatwy dostęp do zdrowej żywności (ryby, jaja, mleko) produkowanych w lokalnych gospodarstwach.
11. Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.
12. Rozwinięta infrastruktura wodno-kanalizacyjna.
13. Budownictwo komunalne i socjalne.
14. Stały rozwój sektora pozarządowego. Mieszkańcy będą się zrzeszać w organizacjach pozarządowych i licznych ruchach obywatelskich.
15. Niski poziom bezrobocia.

Główczyce w 2025 – zielone, spokojne miejsce życia, pracy i wypoczynku.

Analiza SWOT

Analiza SWOT, przeprowadzona podczas spotkania z zespołem strategicznym, pozwoliła na syntetyczne ujęcie pozytywnych i negatywnych cech Gminy oraz wyeksponowała możliwe czynniki zewnętrzne, które mogą wywrzeć duży wpływ na rozwój tego obszaru. Dodatkowo analiza zawiera wnioski z przeprowadzonych konsultacji ze społecznością lokalną oraz badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców Gminy.

Kierunki rozwoju, wyznaczone Gminie Główczyce na lata 2015 – 2022, będą bazować na mocnych stronach tego obszaru oraz wykorzystaniu szans zidentyfikowanych w analizie SWOT.

Mocne strony należyce wykorzystane będą sprzyjać rozwojowi Gminy, pozytywnie wyróżniając ją w otoczeniu oraz budować przewagę konkurencyjną w stosunku do innych podmiotów.

Ważne jest, aby uniknąć zagrożeń oraz w jak największym stopniu zminimalizować skutki słabych stron Gminy.

SILNE STRONY

- Atrakcyjne położenie geograficzne
- Wyjątkowe walory przyrodnicze – obszary chronione, pomniki przyrody, lasy i jeziora, bogata flora i fauna
- Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna
- Gmina estetyczna, spokojna, czysta
- Dobrze wykształcona i kompetentna kadra pracownicza instytucji publicznych
- Sprawne jednostki szybkiego reagowania – Policja, Straż Pożarna
- Brak uciążliwego, „szkodliwego” przemysłu na terenie Gminy
- Doświadczenie w pozyskiwaniu funduszy oraz ich optymalne wykorzystanie
- Wykształcona społeczność lokalna z potencjałem i dobrymi pomysłami na biznes

SŁABE STRONY

- Niedostateczny stan dróg lokalnych, deficyt chodników i ścieżek rowerowych
- Bezrobocie, brak miejsc pracy na terenie Gminy
- Gmina ze spuścizną dawnej wsi PGR – postawa bierna, roszczeniowa, dysfunkcyjna, uzależniona, zależna od pomocy społecznej
- Ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki medycznej, usług rehabilitacyjnych oraz profilaktyki zdrowotnej i geriatrycznej
- Niski poziom życia spowodowany małymi dochodami i minimalnymi płacami
- Duża odległość do miast
- Problemy mieszkaniowe mniej zamożnych mieszkańców Gminy. Brak mieszkań komunalnych i socjalnych

SZANSE

- Pozyskiwanie środków dotacyjnych Unii Europejskiej w ramach programów operacyjnych w perspektywie 2014-2020
- Promocja aktywnego wypoczynku i turystyki wiejskiej, turystyki „weekendowej” oraz agroturystyki
- Rozwój bazy turystycznej i oferty turystycznej - wzrost liczby obiektów noclegowych oraz rozbudowa oferty spędzania czasu wolnego, wykorzystanie potencjału jezior, rzek i lasów
- Wykorzystanie potencjału Gminy w zakresie budownictwa jednorodzinnego oraz sektora usług na terenach inwestycyjnych
- Szczególny nacisk na rozwój kapitału społecznego wśród mieszkańców Gminy ze szczególnym naciskiem na młodzież
- Rozwój aktywności obywatelskiej i sektora organizacji pozarządowych odpowiedzialną na problemy społeczne. Promocja wolontariatu

ZAGROŻENIA

- Niekorzystne zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa, emigracja zarobkowa ludzi młodych
- Niewystarczające środki przekazywane z budżetu państwa na zadania dodatkowo zlecone Gminie na podstawie aktów prawnych. Częsta zmiana warunków finansowania zadań publicznych.
- Niestabilność przepisów prawa, które spowolniają działania inwestycyjne i rozwojowe

Wizja Gminy Główczyce

Wizja rozwoju Gminy to pożądaný obraz przyszłości jednostki, jej sytuacji gospodarczej i społecznej za kilka lat. Stanowi pewien stan docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota samorządowa (władze lokalne i partnerzy społeczno-gospodarczy) wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych przewag oraz szans pojawiających się w otoczeniu.

Obraz określony zapisami wizji, przewiduje stworzenie warunków do trwałego, zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy Główczyce.

Wizja stanowi odpowiedź na oczekiwania i aspiracje mieszkańców, a jednocześnie ma na celu ukształtowanie wizerunku jednostki, który chce ona osiągnąć na koniec założonego horyzontu czasowego tj. w roku 2022. Możliwe jest to jedynie poprzez aktywną partycypację społeczną (współdecydowanie) lokalnej społeczności z przedstawicielami władz samorządowych oraz partnerami gospodarczymi.

Przed określeniem wizji Gminy w roku 2022 zespół strategiczny wskazał na najważniejsze wartości i dobra dla jej mieszkańców. Najcenniejszymi okazały się **ZDROWIE, BEZPIECZEŃSTWO** i **RODZINA**. Istotna dla mieszkańców była też **PRACA, EDUKACJA i WZAJEMNY SZACUNEK** oraz **ZAUFANIE**.

Wnioski płynące z dotychczasowej analizy słabych i silnych stron oraz potencjalnych szans i zagrożeń, a także wielopoziomowe konsultacja zarówno z zespołem strategicznym, jak i mieszkańcami pozwoliły na opracowanie jednolitego i spójnego zapisu, której nadano następujące brzmienie:

Gmina Główczyce w 2022 roku
to miejsce tętniące życiem,
ze spełnionymi, zdrowymi
mieszkańcami żyjącymi
w bezpiecznym i spokojnym,
atrakcyjnym i przedsiębiorczym
otoczeniu.

Misja Gminy Główczyce

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja. Stanowi ona nadrzędny cel funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Określa przede wszystkim rolę władz w procesie rozwoju, ale ma równocześnie integrować, motywować i rozbudzać aspiracje całej społeczności lokalnej.

Zadaniem misji jest także motywowanie i integrowanie mieszkańców oraz ugruntowanie w nich potrzeby partycypacji w rozwoju oraz lokalnej tożsamości.

Wreszcie misja spełnia funkcję promującą gminę, w szczególności wobec potencjalnych inwestorów oraz turystów. Stanowi jasny przekaz dla mieszkańców i gości odwiedzających Gminę Główczyce.

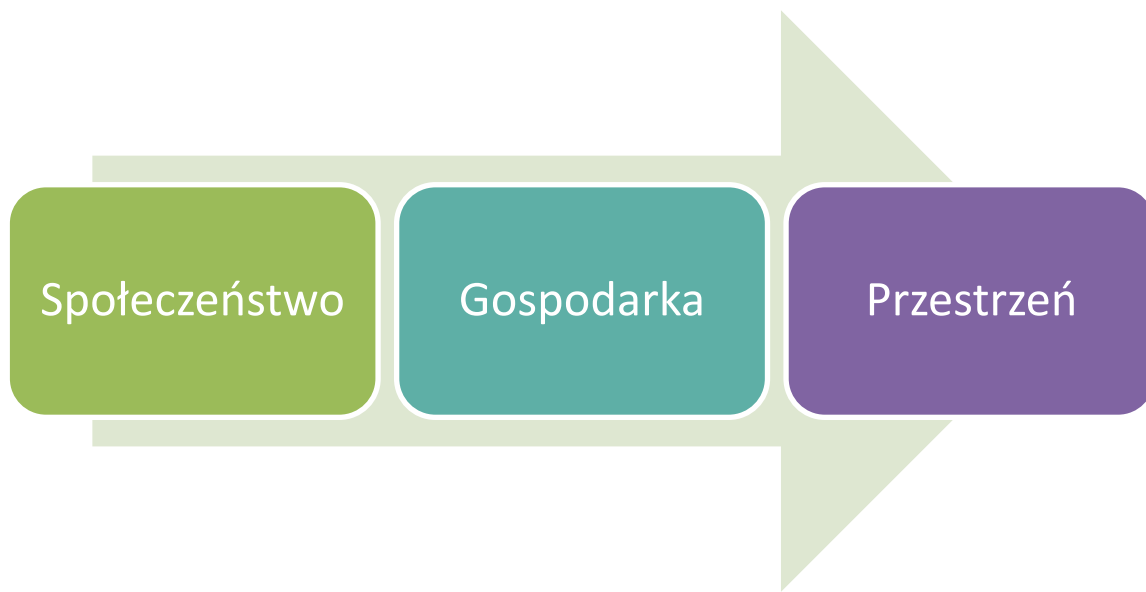

Misja Gminy Główczyce to:

podniesienie poziomu i jakości życia
mieszkańców poprzez wspieranie
przedsiębiorczości, kształtowanie ładu
przestrzennego, ochronę i promocję
walorów Gminy oraz zrównoważone
gospodarowanie jej zasobami.

Obszary i cele strategiczne

Na podstawie analizy obecnego stanu rozwoju gminy, określono trzy główne, ściśle od siebie zależne oraz połączone ze sobą obszary, na których powinien koncentrować się wysiłek strategiczny:

Dla każdego z głównych obszarów rozwoju opracowany został cel strategiczny, który uszczegółowiony jest dostosowanymi do zagadnienia celami operacyjnymi. Dla ich urzeczywistnienia wyodrębniono natomiast kierunki działań – przykładowe interwencje do realizacji. Należy je jednak odbierać jako pewną propozycję, otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, opisującą ogólne ramy koncentracji aktywności finansowej, programowej oraz organizacyjnej całej wspólnoty gminy w perspektywie długofalowej.

Tabela 30 - Cele strategiczne i operacyjne (w poszczególnych obszarach) Gminy Główczyce na lata 2015-2022

Źródło: opracowanie własne

Tabela 31 - Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w obszarze społeczeństwo) Gminy Głowczyce na lata 2015-2022

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
SPOŁECZEŃSTWO		
AKTYWNI MIESZKAŃCY MOTOREM ROZWOJU GMINY	Budowanie kapitału społecznego	1.1 wzrost poziomu tożsamości lokalnej 1.2 rewitalizacja przestrzeni publicznej 1.3 upowszechnianie wolontariatu 1.4 promowanie aktywności organizacji pozarządowych 1.5 promowanie międzysektorowych form współdziałania w zakresie opieki nad osobami starszymi oraz niepełnosprawnymi 1.6 działania na rzecz integracji społeczności lokalnej 1.7 stworzenie gminnego programu aktywizacji osób starszych 1.8 tworzenie warunków do powstawania lokalnych inicjatyw edukacyjnych, podnoszących kwalifikacje lokalnej społeczności
	Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych	2.1. wspieranie i promocja badań profilaktycznych 2.2. rozwój ochrony zdrowia w placówkach edukacyjnych 2.3. promocja, kształtowanie i pobudzanie świadomości mieszkańców w zakresie zdrowego stylu życia i odżywiania 2.4. propagowanie i wspieranie inicjatyw wykorzystujących infrastrukturę rekreacyjno-sportową w celu wypracowania zachowań prozdrowotnych 2.5. poprawa dostępności do wysokiej jakości usług medycznych o charakterze ogólnym i specjalistycznym (np. rozszerzenie oferty konsultacji medycznych i badań specjalistycznych) 2.6. kształtowanie, pobudzanie świadomości oraz wsparcie osób wykluczonych społecznie
	Podwyższenie poziomu edukacji i zwiększenie kompetencji zawodowych mieszkańców Gminy	3.1. tworzenie i realizacja programów zajęć wyrównawczych i pozalekcyjnych w szkołach, w tym nauka przedsiębiorczości i komunikacji 3.2. wspieranie oraz stworzenie dogodnych warunków do rozwoju form opieki nad dziećmi do lat trzech 3.3. wsparcie programów edukacyjnych na rzecz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych 3.4. kontynuowanie efektywnych działań edukacyjnych i pozalekcyjnych na poziomie podstawowym i gimnazjalnym 3.5. organizacja zajęć edukacyjnych oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych – warsztaty, grupy i „koła” tematyczne, kursy z uwzględnieniem osób starszych i niepełnosprawnych
	Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu	4.1. zwiększenie jakości funkcjonowania obiektów kultury 4.2. opracowanie i rozbudowa programów kultury weekendowej i jej popularyzacja 4.3. organizacja dodatkowych zajęć i kół zainteresowań w dziedzinie kultury i tożsamości regionalnej 4.4. tworzenie warunków oraz działania na rzecz wzbogacenia oferty sposobów spędzania wolnego czasu przez mieszkańców gminy

Źródło: opracowanie własne

Tabela 32 - Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w obszarze gospodarka) Gminy Głowczyce na lata 2015-2022

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
GOSPODARKA		
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I DOBRE WARUNKI DO INWESTOWANIA BAZĄ ROZWOJU GOSPODARCZEGO	Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości	1.1 doradztwo dla osób zakładających i prowadzących działalność gospodarczą 1.2 kształcenie ustawiczne, umożliwiające przekwalifikowanie lub zmianę kwalifikacji zawodowych 1.3 ułatwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych, biernych zawodowych poprzez wykorzystanie mechanizmów spółdzielczości socjalnej
	Modernizacja zasobów gospodarczych i infrastrukturalnych	2.1 określenie i przystosowanie terenów pod inwestycje 2.2 wykorzystanie odnawialnych źródeł energii wspomagającej działalność gospodarczą i rolniczą 2.3 modernizacja i dostosowanie budynków przemysłowych i gospodarczych do aktualnych potrzeb i kierunków rozwoju gospodarki
	Bogata oferta turystyczna, kulturalna i usługowa nowym obszarem przedsiębiorczości gminy	3.1 przygotowanie i promowanie gotowej oferty rekreacyjno- turystycznej ze szczególnym uwzględnieniem turystyki weekendowej 3.2 uzupełnienie produkcji rolnej o agroturystykę i turystykę wiejską 3.3 rozbudowa bazy turystycznej i okołoturystycznej 3.4 promocja lokalnych produktów i przedsiębiorców – kampania, produkt regionalny, cykliczne imprezy na poziomie regionu

Źródło: opracowanie własne

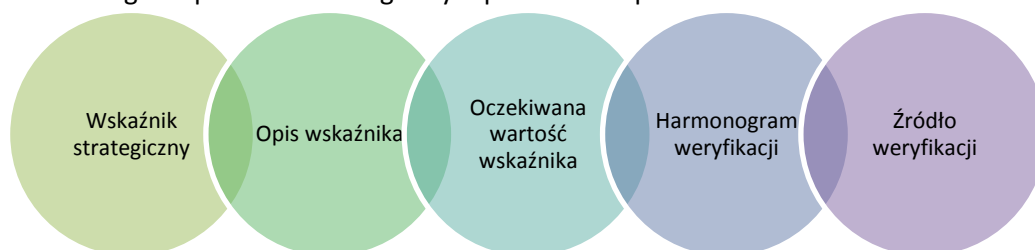
Tabela 33 - Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w obszarze przestrzeń) Gminy Głowczyce na lata 2015-2022

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
PRZESTRZEŃ		
FILARY ROZWOJU: ŁĄD PRZESTRZENNY I ZRÓWNOWAŻONE ŚRODOWISKO	Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej Gminy	1.1 dostosowanie gminnej sieci kanalizacyjnej i obiektów usługowych do obowiązujących standardów 1.2 poprawa nawierzchni dróg i ścieżek rowerowych na terenie gminy 1.3 modernizacja i rozbudowa energooszczędnego oświetlenia drogowego 1.4 rozbudowa i modernizacja istniejących placu zabaw 1.1 rozwój infrastruktury turystycznej w miejscach atrakcyjnych turystycznie 1.4 poprawa dostępności szerokopasmowego Internetu
	Zwiększenie atrakcyjności terenów inwestycyjnych	2.1. przygotowanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, letniskowe, usługowe i przemysłowe 2.2. promocja terenów przeznaczonych pod usługi mieszkaniowe i przemysłowe 2.3. monitoring w miejscach strategicznych gminy : szkoły budynki użyteczności publicznej: GOK, itp. 2.4. poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców gminy / oznakowanie dróg, skrzyżowań, znaki ograniczające prędkość przy szkołach - przebudowa istniejących wjazdów z dróg gminnych na drogi powiatowe, wojewódzkie i krajowe 2.5. budowa przystanków i przydrożnych zatok poprawiających bezpieczeństwo użytkowników 2.6. zwiększenie atrakcyjności turystycznej poprzez budowę ścieżek rowerowych i tras kajakowych
	Ochrona środowiska naturalnego, promocja Odnawialnych Źródeł Energii	3.1. obniżenie poziomów emisji przez modernizację systemów ogrzewania 3.2. modernizacja linii elektroenergetycznych 3.3. termomodernizacja wszystkich obiektów gminnych 3.4. rozwój odnawialnych źródeł energii poprzez wykorzystanie energii wiatrowej, słonecznej i wodnej 3.5. promocja dbałości o stan środowiska, w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju i edukacja ekologiczna 3.6. zagospodarowanie osadów ściekowych 3.7. rekultywacja starych składowisk odpadów

Źródło: opracowanie własne

Wskaźniki operacyjne i strategiczne

Zapisy Strategii zostały opracowane w warunkach społecznych, ekonomicznych i politycznych, które są stanami dynamicznymi. Ewaluacja na poziomie strategicznym obejmować będzie systematyczne obserwowanie zmian wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy, procesów zachodzących w otoczeniu oraz aktualizowaniu celów i priorytetów. Monitorowanie wdrażania dokumentu strategii na poziomie strategicznym przedstawia poniższa schemat:

Ponadto, by zapewnić kontrolę nad stopniem realizacji poszczególnych celów niniejszej Strategii Rozwoju Gminy, opracowano listę rekomendowanych wskaźników – z podaniem źródła ich uzyskania. Mierniki te są używane przede wszystkim podczas monitoringu realizacji oraz aktualizacji dokumentu.

Tabela 34 - Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze społeczeństwo

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
SPOŁECZEŃSTWO		
Cel strategiczny - AKTYWNI MIESZKAŃCY MOTOREM ROZWOJU GMINY		
Budowanie kapitału społecznego	<ul style="list-style-type: none"> funkcjonowanie gminnego programu aktywizacji osób starszych liczba powstałych lokalnych inicjatyw społecznych obszar zrewitalizowanej przestrzeni publicznej liczba działających wolontariuszy liczba projektów wspierających integrację społeczną 	<i>dane wewnętrzne Gminy Głowczyce organizacji pozarządowych oraz szkół</i>
Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych	<ul style="list-style-type: none"> ilość akcji promujących profilaktykę i ochronę zdrowia liczba udzielonych porad lekarskich w skali roku ilość lekarzy działających na terenie gminy ilość przeprowadzonych badań profilaktycznych liczba zrealizowanych projektów z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu 	<i>GUS, dane wewnętrzne Gminy Głowczyce, dane z ośrodków zdrowia</i>
Podwyższenie poziomu edukacji i zwiększenie kompetencji zawodowych mieszkańców gminy	<ul style="list-style-type: none"> liczba dodatkowych godzin wyrównawczych i pozalekcyjnych przypadających na klasę wyniki egzaminów gimnazjalnych funkcjonowanie żłobka/punktu żłobkowego ilość osób korzystających z zajęć edukacyjnych oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych 	<i>GUS, dane wewnętrzne Gminy Głowczyce i szkół</i>
Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu	<ul style="list-style-type: none"> liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych rocznie na terenie gminy liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych organizowanych na terenie gminy ilość programów kultury weekendowej realizowanych rocznie liczba uczestników programów weekendowych ilość nowopowstałych kół zainteresowań 	<i>GUS, dane wewnętrzne Gminy Głowczyce, dane z Gminnego Ośrodka Kultury</i>

Źródło: opracowanie własne

Tabela 35 - Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze gospodarczym

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
OBSZAR GOSPODARCZY		
Cel strategiczny PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I DOGODNE WARUNKI DO INWESTOWANIA BAZĄ ROZWOJU GOSPODARCZEGO		
Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> ilość nowopowstałych działalności gospodarczych rocznie liczba osób korzystających z doradztwa w zakresie zakładania oraz prowadzenia działalności gospodarczej rocznie liczba osób przekwalifikowanych zawodowo 	<i>PUP, GUS, dane wewnętrzne Gminy Główczyce, przedsiębiorcy</i>
Modernizacja zasobów gospodarczych i infrastrukturalnych	<ul style="list-style-type: none"> ilość uzbrojonych terenów inwestycyjnych z uregulowanym stanem prawnym do 2022 roku ilość nowych inwestorów ilość inwestycji wykorzystujących OZE w ramach działalności gospodarczej i rolniczej liczba zmodernizowanych budynków przemysłowych i gospodarczych 	<i>Dane wewnętrzne Gminy Główczyce</i>
Bogata oferta turystyczna, kulturalna i usługowa nowym obszarem przedsiębiorczości Gminy	<ul style="list-style-type: none"> liczba wydarzeń rekreacyjno-turystycznych organizowanych rocznie na terenie Gminy ilość funkcjonujących gospodarstw agroturystycznych do 2022 roku liczba przekształconych gospodarstw rolnych na gospodarstwa agroturystyczne 	<i>Dane wewnętrzne Gminy Główczyce</i>

Źródło: opracowanie własne

Tabela 36 - Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze przestrzeni

Cel operacyjny	Miernik realizacji	Źródło
OBSZAR PRZESTRZEŃ		
Cel strategiczny FILARY ROZWOJU: ŁAD PRZESTRZENNY I ZRÓWNOWAŻONE ŚRODOWISKO		
Budowa , rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej gminy	<ul style="list-style-type: none"> długość zmodernizowanych dróg km/rocznie długość zmodernizowanych ścieżek rowerowych km/rocznie całkowity koszt inwestycji na drogi publiczne w gminie (zł) ilość zmodernizowanych obiektów użyteczności publicznej ilość działającego drogowego oświetlenia energooszczędnego środki przeznaczone na modernizację boiska sportowego (zł) ilość zagospodarowanych w infrastrukturę turystyczną miejsc na terenie gminy odsetek mieszkańców gminy korzystających z sieci szerokopasmowej 	<i>GUS, dane wewnętrzne Gminy Główczyce</i>
Zwiększenie atrakcyjności terenów inwestycyjnych	<ul style="list-style-type: none"> ilość terenów przygotowanych pod inwestycje środki przeznaczone na promocję terenów inwestycyjnych długość nowopowstałych ścieżek rowerowych km/rocznie długość nowopowstałych tras kajakowych km/rocznie 	<i>GUS, dane wewnętrzne Gminy Główczyce</i>
Ochrona środowiska naturalnego, promocja OZE	<ul style="list-style-type: none"> długość zmodernizowanych linii elektroenergetycznych liczba zrehabilitowanych starych składowisk odpadów działanie elektrowni biogazowej liczba nowych instalacji wykorzystujących OZE liczba budynków poddanych termomodernizacji ilość energii wytworzonej na bazie OZE 	<i>GUS, dane wewnętrzne Gminy Główczyce</i>

Źródło: opracowanie własne

Za proces monitorowania realizacji Strategii odpowiedzialny będzie zespół ds. realizacji strategii złożony z pracowników Urzędu Gminy oraz pozostałych członków zespołu strategicznego powołany zarządzeniem Wójta. Do zadań zespołu należeć będzie (1) dokonywanie analizy spójności zrealizowanych działań z celami strategicznymi, (2) badanie spójności zrealizowanych działań z celami strategicznymi, (3) określanie rzeczywistego stopnia realizacji poszczególnych celów operacyjnych, (4) zbieranie danych na koniec każdego roku kalendarzowego i przygotowywania rocznych sprawozdań z realizacji dokumentu strategicznego.

Lista mierników stanowi jedynie propozycję, która podczas prowadzenia procesów monitorowania i przeglądu strategicznego może być modyfikowana i uzupełniana.

Zgodność celów strategicznych z krajowymi i wojewódzkimi dokumentami o charakterze strategicznym

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030.

Trzecia fala nowoczesności.

Strategia jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju.

Głównym jej celem jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Kierunki interwencji podporządkowane są schematowi trzech obszarów strategicznych, z którymi korelują założenia Strategii Rozwoju Gminy Główczyce 2015-2022.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.	Strategia Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania bazą rozwoju gospodarczego	Filary rozwoju: ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki		V	
Równoważenie potencjałów rozwojowych regionu	V	V	V
Efektywność i sprawność państwa	V		V

Strategia Rozwoju Kraju 2020.

Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym. Dokument wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w które wpisują się cele strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Główczyce 2015 – 2022.

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo	Strategia Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania bazą rozwoju gospodarczego	Filary rozwoju: ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Sprawne i efektywne państwo	V	V	V
Konkurencyjna gospodarka	V	V	V
Spójność społeczna i terytorialna	V	V	

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego jest jedną z dziewięciu strategii zintegrowanych i stanowi odpowiedź na konieczność podniesienia jakości życia w Polsce w perspektywie roku 2020. Jest jednocześnie punktem wyjścia do rozbudowy i podnoszenia jakości kapitału ludzkiego w Polsce poprzez zastosowanie właściwych rozwiązań, dostosowanych do potrzeb osób na każdym etapie życia.

Głównym celem realizacji Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób, tak aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. W dokumencie wyznaczono pięć celów szczegółowych, z którymi są spójne cele strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015-2022.

Strategia Rozwoju Kraju 2020.	Strategia Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania bazą rozwoju gospodarczego	Filary rozwoju: ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Cel szczegółowy 1 Wzrost zatrudnienia	V	V	V
Cel szczegółowy 2 Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych	V		
Cel szczegółowy 3 Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym	V		
Cel szczegółowy 4 Poprawa zdrowia obywateli efektywność systemu opieki zdrowotnej	V		
Cel szczegółowy 5 Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli	V	V	

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie stanowi kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim. Celem strategicznym polityki regionalnej, wskazanym w Strategii, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Ponadto w dokumencie ustalone zostały trzy cele, z którymi zgodne są cele strategiczne niniejszej Strategii.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020	Strategia Rozwoju Gminy Główny na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania warunkiem rozwoju gospodarczego	Ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów „konkurencyjność”	V	V	V
Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych „spójność”	V		V
Cel szczegółowy 3 Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym	V		

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego jest podstawowym i najważniejszym narzędziem prowadzonej przez samorząd województwa polityki regionalnej i wyznacza główne cele oraz kierunki dalszego rozwoju regionu. Strategia wskazuje 3 cele strategiczne, mające charakter ogólny i określające pożądane stany docelowe w ujęciu problemowym. Zgodność celów strategicznych Strategii Rozwoju Gminy Główny 2015-2022 roku z celami Strategii Pomorskie 2020 prezentuje poniższa tabela.

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	Strategia Rozwoju Gminy Główny na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania bazą rozwoju gospodarczego	Filary rozwoju: ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Nowoczesna gospodarka		V	V
Aktywni mieszkańcy	V	V	
Atrakcyjna przestrzeń			V

Ponadto cele strategiczne niniejszej Strategii są spójne z Regionalnymi Programami Strategicznymi stanowiącymi uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 w następującym stopniu:

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	Strategia Rozwoju Gminy Główny na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania bazą rozwoju gospodarczego	Filary rozwoju: ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Mobilne Pomorze	✓		✓
Ekoefektywne Pomorze			✓
Zdrowie dla Pomorzanie	✓		
Aktywni Pomorzanie	✓	✓	
Pomorski Port Kreatywności		✓	
Pomorska Podróż			✓

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 -2020 jest jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Tematyczny zakres oraz logika interwencji RPO WP są zdeterminowane zapisami sześciu Regionalnych Programów Strategicznych stanowiącymi uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego.

Zgodność priorytetów RPO WP z celami strategicznymi Strategii Rozwoju Gminy Główny do 2022 roku została przedstawiona w postaci tabeli.

Regionalne Programy Operacyjne dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	Strategia Rozwoju Gminy Główny na lata 2015 - 2022		
	Aktywni mieszkańcy motorem rozwoju Gminy	Przedsiębiorczość i dobre warunki do inwestowania bazą rozwoju gospodarczego	Filary rozwoju: ład przestrzenny i zrównoważone środowisko
Komercjalizacja wiedzy		✓	✓
Przedsiębiorstwa		✓	
Edukacja	✓		
Kształcenie zawodowe			✓
Zatrudnienie	✓		✓
Integracja	✓		
Zdrowie	✓		
Konwersja	✓		✓
Mobilność	✓	✓	
Energia		✓	✓
Środowisko			✓

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 ma za zadanie zweryfikowanie obranych od 2006 r. kierunków w regionalnej polityce społecznej i zaplanowanie działań prowadzących do budowania nowego wymiaru integracji społecznej, koniecznego w kontekście zmian demograficznych, gospodarczych oraz społeczno-kulturowych. Strategia jest opracowaniem kompleksowym, obejmującym w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 jest integralną częścią Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 i stanowi tym samym dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym w obszarze aktywni mieszkańcy.

Cele strategiczne przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Główny do 2022 roku są spójne z celem strategicznym nr 5 „Poprawa jakości życia mieszkańców i wzrost partycypacji społecznej” niniejszej Strategii Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do roku 2020

Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do roku 2020 zawiera 4 cele perspektywiczne, 12 średniookresowych, 1 priorytetowy oraz 60 kierunków działań. Każdemu z celów towarzyszy krótka charakterystyka stanu i problemów środowiska oraz wybranych uwarunkowań wynikających z przepisów prawa. Strategia Rozwoju Gminy Główny jest spójna z Programem Ochrony Środowiska poprzez cel strategiczny nr 3 „Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego wraz z poprawą stanu infrastruktury technicznej”.

System monitoringu i ewaluacji

System monitoringu i ewaluacji Strategii jest niezbędny, aby zagwarantować, że postanowienia przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Główczyce na lata 2015-2022:

- będą konsekwentnie realizowane,
- zapewni się warunki instytucjonalne i organizacyjne do ich wdrażania,
- nastąpi weryfikacja zapisów dokumentu w odniesieniu do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego.

Wdrożenie Strategii podzielone na poziomy:

POZIOM ORGANIZACYJNY

Strategia Rozwoju Gminy posiada kierunki działań, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej oraz wszystkich instytucji niepublicznych i publicznych, które działają na rzecz rozwoju wspólnoty. Zasada współpracy i partnerstwa jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Wdrażanie Strategii, zawierającej zadania będące w kompetencjach wielu lokalnych i ponadlokalnych organizacji, instytucji oraz środowisk, wymaga ścisłej współpracy i koordynacji pomiędzy zainteresowanymi stronami. Efektywność realizacji działań wyodrębnionych w Strategii, w dużej mierze będzie zależała od podmiotu zarządzającej jej wdrażaniem – **Zespołu ds. realizacji strategii**.

Zespół powołany zostanie zarządzeniem Wójta Gminy. Znajdą się w nim członkowie zespołu strategicznego opracowującego dokument strategiczny oraz pracownicy referatów Urzędu Gminy Główczyce. Do jego zadań należeć będzie nadzorowanie procesu wdrażania Strategii oraz czuwanie nad realizacją jej celów na płaszczyźnie organizacyjnej. Zespół współpracować będzie z podmiotami odpowiedzialnymi za wdrażanie poszczególnych działań wynikających z celów strategicznych dokumentu. Zespół zaangażowany też będzie w procesy pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań strategicznych oraz organizacja cyklicznych spotkań instytucji i partnerów z terenu Gminy.

Postęp realizacji kierunków rozwoju zawartych w dokumencie określany będzie poprzez monitorowanie wskaźników kontekstowych poszczególnych działań określonych w Strategii.

Zespół w I kwartale roku bieżącego (do 30 marca) sporządzać będzie **sprawozdanie** z realizacji Strategii Rozwoju Gminy za rok poprzedni. Wartości wskaźników zostaną przekazane przez instytucje bezpośrednio odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań wynikających z dokumentu planistycznego.

Sprawozdanie stanowić będzie podstawę debaty na poziomie merytorycznym przez Radę Gminy i inne instytucje publiczne.

POZIOM MERYTORYCZNY:

Poziom merytoryczny obejmuje decyzyjny element wdrażania i monitorowania działań zapisanych w dokumencie Strategii oraz ich ocenę i aktualizację. Utworzony zostanie **zespół ds. monitoringu i ewaluacji strategii**, w którego pracach udział brać będą przedstawiciele wszystkich instytucji lokalnych koordynujących realizację zadań zapisanych w Strategii.

Zespół ds. monitoringu i ewaluacji strategii spotykać się będzie raz w roku przed formułowaniem budżetu Gminy na rok następny (sierpień – wrzesień). W trakcie spotkania nastąpi ocenę realizacji celów strategii na podstawie sprawozdania przygotowanego przez zespół ds. realizacji strategii. Zespół ds. monitoringu i ewaluacji opracuje **raport rekomendacyjny działań strategicznych**, który zawierać będzie zadania priorytetowe oraz przedstawiać będzie propozycje ewentualnych zmian strategii na rok następny.

Wnioski opracowane przez zespół przekazywane będą Wójtowi Gminy, który podejmować będzie decyzję o ich uwzględnieniu bez konieczności podejmowania uchwały o aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy lub o konieczności podjęcia takiej uchwały, jeżeli zaproponowane zmiany będą tego wymagać.

Ocena realizacji celów i rekomendacje zmian w odniesieniu do konkretnych zadań powinny uwzględniać procedurę priorytetyzacji, czyli określenia wskazania zadań najpilniejszych i najbardziej potrzebnych pod względem rozwojowym.

Załącznik nr 1 - Karta obszaru społecznego

Cel strategiczny - AKTYWNI MIESZKAŃCY MOTOREM ROZWOJU GMINY	
Cele operacyjne	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowanie kapitału społecznego ➤ Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych ➤ Podwyższenie poziomu edukacji i zwiększenie kompetencji zawodowych mieszkańców Gminy ➤ Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu 	
Beneficjenci ostateczni	Partnerzy
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mieszkańcy Gminy Głowczyce ➤ Organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Władze samorządowe Gminy oraz innych jednostki samorządu terytorialnego ➤ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej ➤ Gminny Ośrodek Kultury wraz z działającą w jej strukturą biblioteką ➤ Placówki oświatowe (Przedszkola, Szkoły Podstawowe i Zespoły Szkół) ➤ Zakłady Opieki Zdrowotnej
Korzyści bezpośrednie	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost jakości życia ➤ Lepszy dostęp oraz jakość usług edukacji, ochrony zdrowia i pomocy społecznej ➤ Wzrost partycypacji publicznej i społecznej mieszkańców ➤ Zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego w tym zjawiska wykluczenia cyfrowego ➤ Poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych ➤ Reintegracja społeczna 	
Źródła finansowania	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ budżet gminy ➤ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe ➤ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WP, PROW), pozostałych funduszy (np. NMF i MF EOG) oraz ministerialne ➤ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe) ➤ środki prywatne 	
Rola samorządu	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ inicjator i realizator zadań ➤ wsparcie finansowe ➤ wsparcie organizacyjne 	
Przykładowe projekty	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Modernizacja infrastruktury szkolnej – sale gimnastyczne, doposażenie placówek szkolnych ➤ Budowa i rozbudowa świetlic wiejskich ➤ Opracowanie programów (rocznych) działalności animacyjnej świetlic wiejskich ➤ Zatrudnienie animatorów kulturalnych zajmujących się koordynatorem świetlic wiejskich ➤ Utworzenie parku animacji i rekreacji dla seniorów ➤ Promocja wolontariatu senioralnego ➤ Budowa punktu żłobkowego ➤ Budowa przedszkola ➤ Określenie tożsamości szkół/ ukierunkowanie szkoły na znajdowanie lokalnych atrybutów szkoły np. kaszubszczyzna, ekologia itp 	

Załącznik nr 2 - Karta obszaru gospodarczego

Cel strategiczny - PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I DOBRE WARUNKI DO INWESTOWANIA BAZĄ ROZWOJU GOSPODARCZEGO	
Cele operacyjne	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości ➤ Modernizacja zasobów gospodarczych i infrastrukturalnych ➤ Bogata oferta turystyczna, kulturalna i usługowa nowym obszarem przedsiębiorczości Gminy 	
Beneficjenci ostateczni	Partnerzy
<ul style="list-style-type: none"> ➤ mieszkańcy Gminy Główny ➤ inwestorzy zainteresowani rozwojem działalności ➤ przedsiębiorcy działający na terenie Gminy Główny ➤ rolnicy ➤ turyści ➤ organizacje pozarządowe działające w sferze ekonomii społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ władze samorządowe Gminy i inne jednostki samorządu terytorialnego ➤ Powiatowy Urząd Pracy ➤ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej ➤ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ➤ organizacje pozarządowe ➤ Lasy Państwowe ➤ Lokalne Grupy Działania ➤ Instytucje ochrony środowiska
Korzyści bezpośrednie	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy ➤ wzrost liczby inwestycji na terenie gminy ➤ rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy ze szczególnym uwzględnieniem drobnej działalności usługowej ➤ powstanie nowych miejsc pracy oraz spadek bezrobocia ➤ wzrost kwalifikacji zawodowych mieszkańców ➤ wzrost zamożności i jakości życia mieszkańców 	
Źródła finansowania	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ budżet gminy ➤ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe ➤ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WP, POKL, PROW, PO Ryby) oraz ministerialne ➤ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe) ➤ środki prywatne 	
Rola samorządu	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ inicjator i realizator zadań ➤ wsparcie finansowe ➤ wsparcie organizacyjne ➤ promocja i budowanie wizerunku Gminy 	
Przykładowe projekty	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stworzenie Spółdzielni Socjalnej/ Utworzenie Centrum Integracji Społecznej ➤ System oznakowania miejsc historycznych, szlaków pieszych i rowerowych ➤ Promocja produktu turystycznego Gminy ➤ Promocja terenów inwestycyjnych na terenie gminy ➤ Programy edukacyjne i podnoszące kwalifikacje zawodowe ➤ Program wzmocnienia mobilności na lokalnym rynku pracy ➤ Promocja i wspieranie firm z sektora MSP 	

Załącznik nr 3 - Karta obszaru przestrzeń

Cel strategiczny - FILARY ROZWOJU : ŁAD PRZESTRZENNY I ZRÓWNOWAŻONE ŚRODOWISKO	
Cele operacyjne	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej Gminy ➤ Zwiększenie atrakcyjności terenów inwestycyjnych ➤ Ochrona środowiska naturalnego , promocja OZE 	
Beneficjenci ostateczni	Partnerzy
<ul style="list-style-type: none"> ➤ mieszkańcy Gminy ➤ turyści ➤ przedsiębiorcy i inwestorzy 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ władze samorządowe gminy oraz inne jednostki samorządu terytorialnego ➤ przedsiębiorcy działający w branży turystycznej i okołoturystycznej ➤ Zarząd Dróg Wojewódzkich ➤ Zarząd Dróg Powiatowych ➤ Gminny Ośrodek Kultury ➤ organizacje pozarządowe – Ochotnicza Straż Pożarna, Koła Gospodyń Wiejskich ➤ PGL Lasy Państwowe ➤ Nadleśnictwo Słupsk i Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych ➤ Zakład Gospodarowania Odpadami ➤ Zakład Usług Wodnych ➤ Energa Operator SA ➤ Placówki edukacyjne ➤ Przedsiębiorstwo komunikacji Samochodowej w Słupsku S.A ➤ Prywatni przewoźnicy ➤ Instytucje ochrony środowiska
Korzyści bezpośrednie	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa atrakcyjności osiedleńczej Gminy ➤ wzrost jakości życia mieszkańców ➤ poprawa atrakcyjności turystycznej ➤ wzrost liczby turystów odwiedzających Gminę ➤ poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Gminy ➤ poprawa estetyki i wizerunku Gminy ➤ poprawa stanu środowiska naturalnego ➤ wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii 	
Źródła finansowania	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ budżet gminy ➤ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe ➤ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WP, PROW), pozostałych funduszy (np. GIS, WFOŚiGW, NFOŚiGW) oraz ministerialne ➤ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe) ➤ środki własne 	
Rola samorządu	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ inicjator i realizator zadań ➤ wsparcie finansowe ➤ wsparcie organizacyjne 	
Planowane projekty	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dalsza rozbudowa instalacji wodno- kanalizacyjnej ➤ Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej ➤ Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego ➤ Przebudowa i budowa dróg lokalnych, budowa chodników ➤ System oznakowania miejsc historycznych, szlaków pieszych i rowerowych 	

Spis tabel

Tabela 1 – Granice sołectw i sołtysi w Gminie Główczyce_____	10
Tabela 2 - Powierzchnia geodezyjna Gminy Główczyce według kierunków wykorzystania [w hektarach]_____	11
Tabela 3 – Wykaz dworów, pałaców i parków na terenie Gminy Główczyce_____	19
Tabela 4 – Wykaz parków na terenie Gminy Główczyce_____	20
Tabela 5 – Wykaz kościołów i zespołów kościelnych na terenie Gminy Główczyce_____	21
Tabela 6 – Wykaz historycznych cmentarzy na terenie Gminy Główczyce_____	22
Tabela 7 - Liczba ludności w Gminie Główczyce w latach 2009-2014_____	24
Tabela 8 – Ruch naturalny ludności w Gminie Główczyce w latach 2009-2013_____	25
Tabela 9 – Migracje ludności na pobyt stały w Gminie Główczyce w latach 2009-2013_____	26
Tabela 10 – Ludność według wieku w Gminie Główczyce w latach 2009-2013_____	26
Tabela 11 – Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Główczyce w latach 2009-2013 w podziale na płeć_____	27
Tabela 12 - Wskaźnik obciążenia demograficznego Gminy Główczyce w latach 2010-2014_____	28
Tabela 13 - Liczba bezrobotnych w Gminie Główczyce oraz Powiecie Słupskim w latach 2010-2015_____	28
Tabela 14 - Stopa bezrobocia na poziomie powiatu, województwa, kraju w latach 2010-2015_____	29
Tabela 15 – Wykaz podmiotów (według działów PKD 2007) zarejestrowanych na terenie Gminy Główczyce w roku 2014_____	30
Tabela 16 - Podmioty zarejestrowane na terenie Gminy Główczyce według form prawnych w 2010-2013_____	30
Tabela 17 - Podmioty zarejestrowane na terenie Gminy Główczyce według klas wielkości w latach 2010-2013_____	31
Tabela 18 - Podmioty wpisane do rejestru REGON na terenie gmin Powiatu Słupskiego na 10 tys. ludności w roku 2014_____	31
Tabela 19 - Zasoby mieszkaniowe w Gminie Główczyce w latach 2011-2013_____	32
Tabela 20 - Mieszkania oddane do użytkowania w Gminie Główczyce w latach 2011-2013_____	32
Tabela 21 - Środowiskowa pomoc społeczna w Gminie Główczyce w latach 2009-2013_____	33
Tabela 22 - Świadczenia rodzinne w Gminie Główczyce w latach 2009-2013_____	33
Tabela 23 - Ośrodki zdrowia i apteki w Gminie Główczyce w latach 2009-2013_____	34

Tabela 24 - Podział Gminy Główny na dzielnice	35
Tabela 25 - Placówki szkolne na terenie Gminy Główny	36
Tabela 26 - Szkoły oraz ilość uczniów na terenie Gminy Główny dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2013/2014	37
Tabela 27 - Wychowanie przedszkolne na terenie Gminy Główny w roku szkolnym 2013/2014	37
Tabela 27 - Wychowanie przedszkolne na terenie Gminy Główny w roku szkolnym 2013/2014	37
Tabela 28 - Biblioteki publiczne w Gminie Główny w 2013 r.	40
Tabela 29 - Pytanie 11: Wymień trzy dobre i trzy złe strony życia w Gminie Główny	59
Tabela 30 - Cele strategiczne i operacyjne (w poszczególnych obszarach) Gminy Główny na lata 2015-2022	72
Tabela 31 - Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w obszarze społeczeństwo) Gminy Główny na lata 2015-2022	73
Tabela 32 - Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w obszarze gospodarka) Gminy Główny na lata 2015-2022	74
Tabela 33 - Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań (w obszarze przestrzeń) Gminy Główny na lata 2015-2022	75
Tabela 34 - Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze społeczeństwo	76
Tabela 35 - Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze gospodarczym	77
Tabela 36 - Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze przestrzeń	77

Spis wykresów

Wykres 1 – Formy użytkowania gruntów Gminy Główny w ujęciu procentowym	11
Wykres 2 - Zmiana liczby mieszkańców Gminy Główny w latach 2009-2014	24
Wykres 3 – Procentowa struktura mieszkańców w podziale na płeć w gminie Główny w roku 2014	25
Wykres 4 – Przyrost naturalny (na 1000 osób) w Gminie Główny w latach 2009–2013	25
Wykres 5 – Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Główny w latach 2009-2013	27
Wykres 6 - Liczba bezrobotnych w Gminie Główny w latach 2010-2015	29
Wykres 7 - Pytanie 1: Jak oceniasz stan środowiska naturalnego w Gminie?	53
Wykres 8 - Pytanie 2: Jak oceniasz poziom czystości Gminy?	54

Wykres 9 - Pytanie 3: Jak oceniasz organizację transportu zbiorowego/komunikacji publicznej? _____	54
Wykres 10 - Pytanie 4: Jak oceniasz jakość dróg Gminy? _____	55
Wykres 11 - Pytanie 5: Jak oceniasz poziom bezpieczeństwa w Gminie _____	55
Wykres 12 - Pytanie 6: Jak oceniasz poziom oferowanych usług medycznych refundowanych przez NFZ na terenie Gminy - ośrodki zdrowia, pogotowie, specjaliści? _____	56
Wykres 13 - Pytanie 7: Jak oceniasz poziom szkolnictwa i usług edukacyjnych w Gminie? _____	56
Wykres 14 - Pytanie 8: Jak oceniasz funkcjonowanie instytucji kulturalnych działających na terenie Gminy – ośrodki kultury, świetlice, biblioteki? _____	57
Wykres 15 - Pytanie 9: Jak oceniasz funkcjonowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Gminy – boisko sportowe, hala sportowa? _____	57
Wykres 16 - Pytanie 10: Jak oceniasz aktywność społeczną mieszkańców? Oceń ich działalność w organizacjach pozarządowych, klubach gospodyń wiejskich, klubach sportowych, straży pożarnej? _____	58
Wykres 17 - Pytanie 11: Jak oceniasz możliwość wypoczynku i rekreacji w Gminie? _____	58
Wykres 18 - Pytanie 13: Jakie działania w Gminie Główny mogą wspomóc jej rozwój? _____	60
Wykres 19 - Pytanie 14: Jakie cechy Gminy Główny przeszkadzają jej rozwojowi? _____	61
Wykres 20 - Pytanie 15: Jakie są największe problemy społeczne Gminy Główny? _____	62
Wykres 21 - Pytanie 16: Jakie są największe problemy gospodarczo-strukturalne Gminy Główny? _____	63
Wykres 22 - Pytanie 17: Z jakiego środka transportu – poruszając się po gminie korzystasz najczęściej? _____	64

Spis rysunków

Rysunek 1 – Położenie Gminy Główny na tle Województwa Pomorskiego oraz Powiatu Słupskiego _____	8
Rysunek 2 – Mapa Gminy Główny _____	9
Rysunek 3 – rzeka Łeba z lotu ptaka _____	12
Rysunek 4 – Jezioro Łebsko _____	13
Rysunek 5 – Obszary chronione na terenie Gminy Główny _____	14
Rysunek 6 – Bagna Izbickie _____	16
Rysunek 7 – Pałac w Cecenowie _____	19
Rysunek 8 – Kościół w Głównych _____	21

Rysunek 9 – Gminny Ośrodek Kultury w Głównychach_____	39
Rysunek 10 – Oferta Gminnego Ośrodka Kultury w Głównychach_____	39
Rysunek 11 – Hala Sportowa w Głównychach_____	41
Rysunek 12 – Przebieg trasy rowerowej rowerowa „Dla odpoczynku i zdrowia” (24 km)_____	42
Rysunek 13 – Przebieg trasy rowerowej rowerowa „Dla odpoczynku i zdrowia” (14 km)_____	44
Rysunek 14 – Przebieg szlaku rowerowego R-10 na terenie Gminy Główny_____	45
Rysunek 15 – Przebieg pieszego szlaku „żółtego” na terenie Gminy Główny_____	46
Rysunek 16 – Przebieg pieszego szlaku „niebieskiego” na terenie Gminy Główny_____	47
Rysunek 17 – Przebieg wodnego szlaku na Łupawie na terenie Gminy Główny_____	48
Rysunek 18 – Przebieg Nadmorskiej Trasy Turystyki Samochodowej na terenie Gminy Główny_____	49
Rysunek 19 – Schematyczne przedstawienie analizy SWOT_____	65